

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

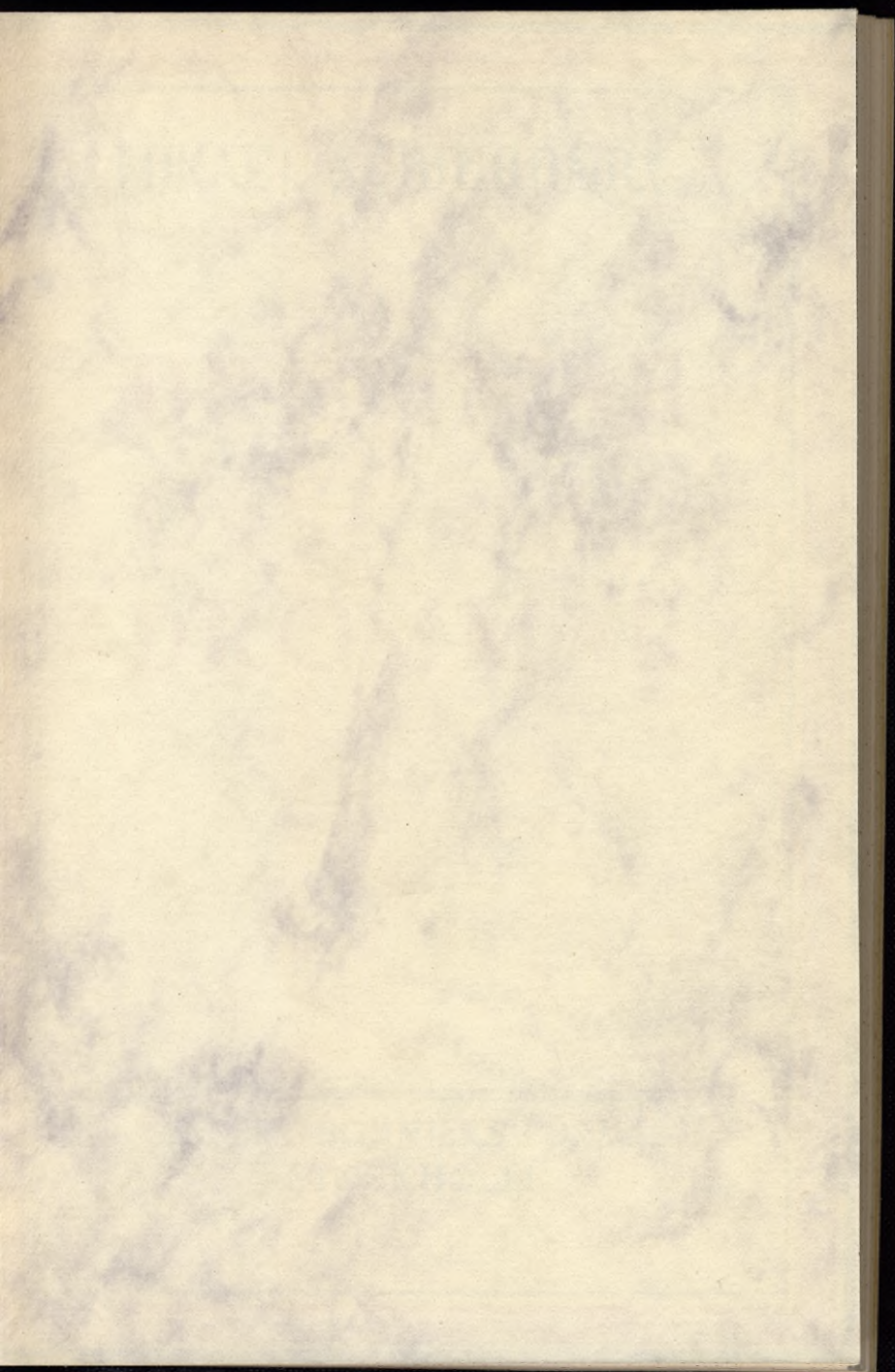

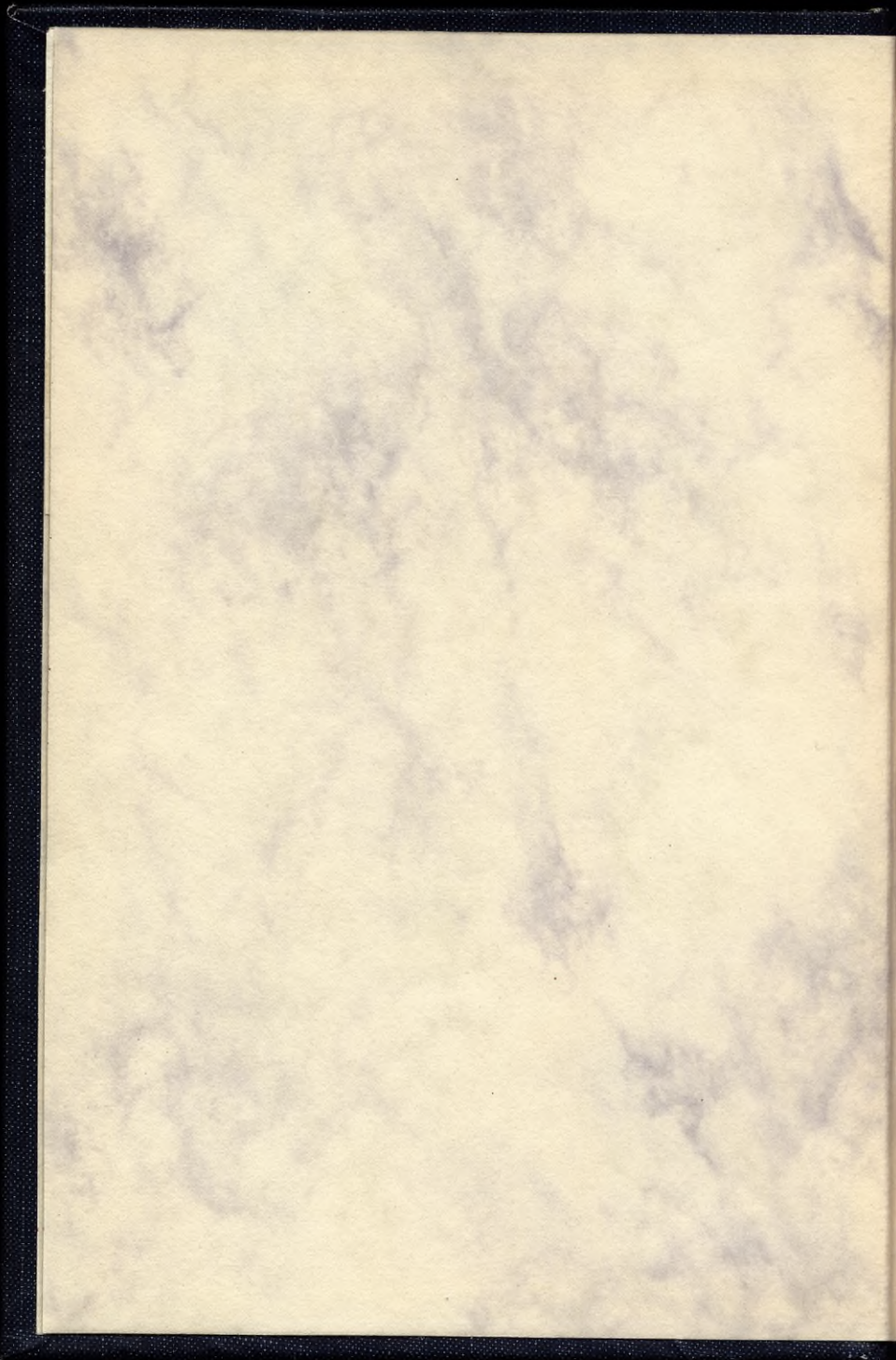
UPPSALA
UNIVERSITET

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

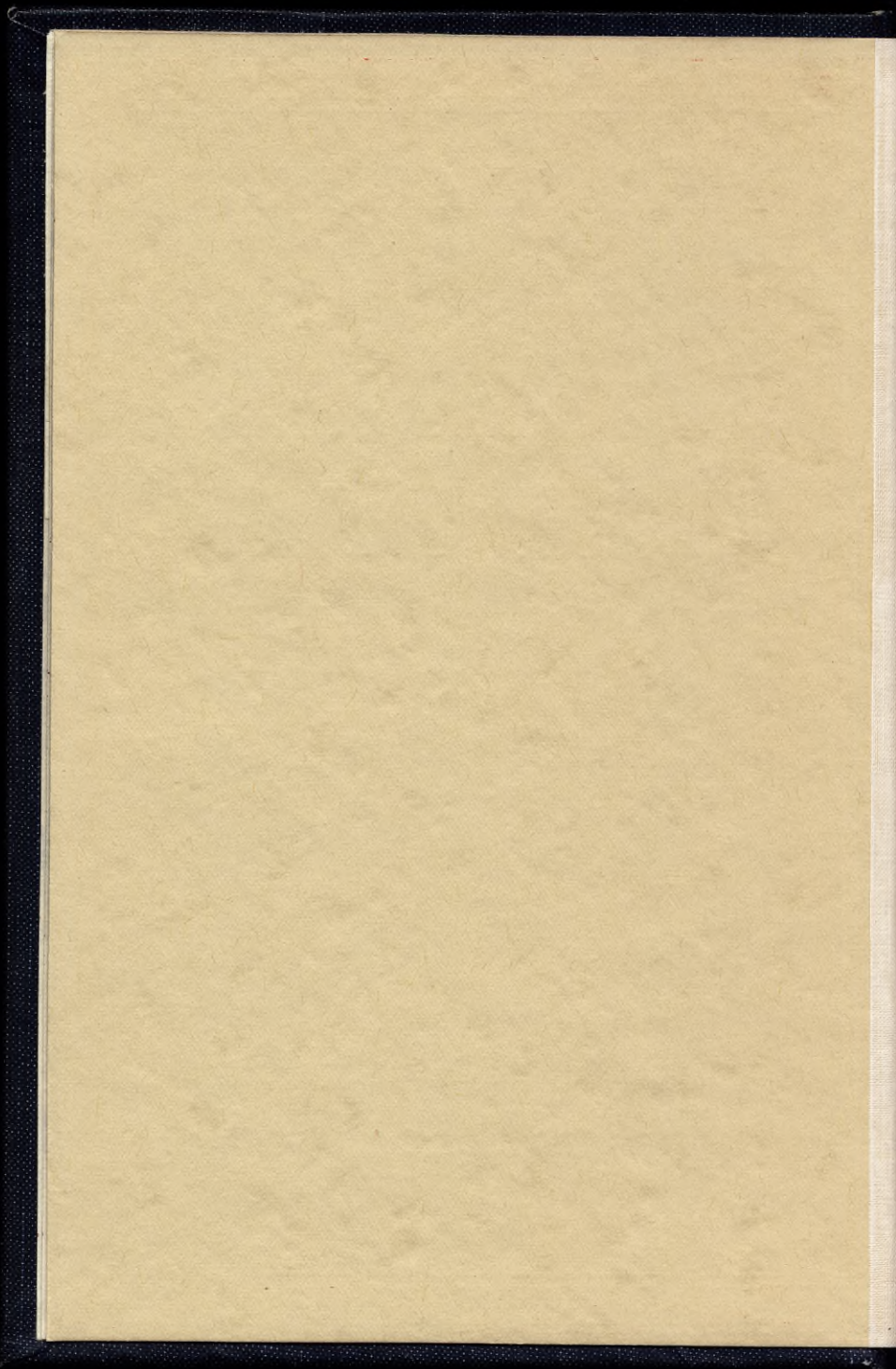

MIKAEL SÖDERBERG

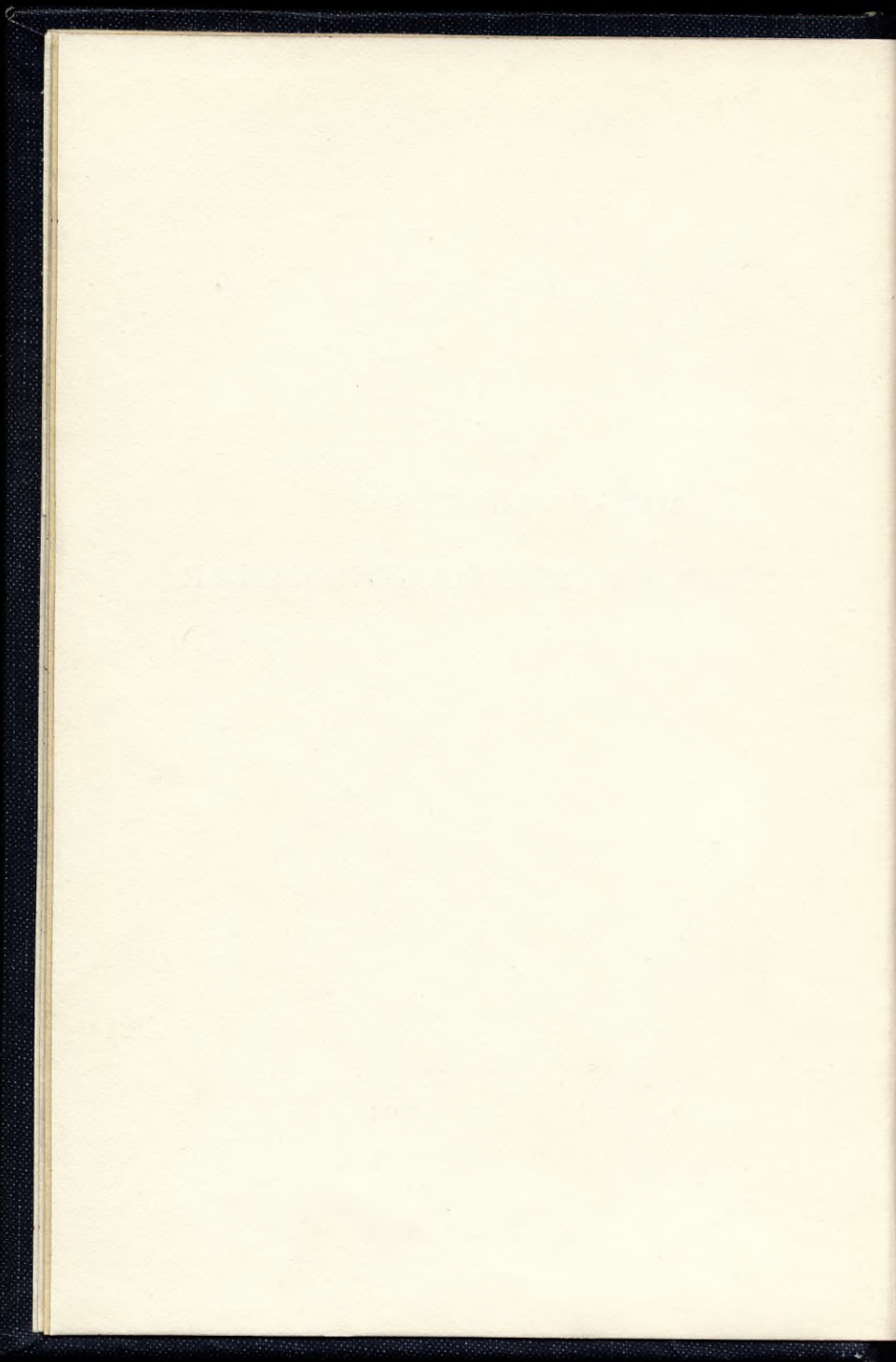
DRÖMMAR
OCH DAG-
DRÖMMAR

ALBERT BONNIERS FÖRLAG
STOCKHOLM

MIKAEL SÖDERBERG

DRÖMMAR OCH DAGDRÖMMAR

DRÖMMAR
OCH DAGDRÖMMAR

AV

MIKAEL SÖDERBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1931.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1931

F Ö R O R D.

Då min yngste son Mikael föddes en mörk decembermorgon 1903 var det inte någon lycklig värld han kom till. Föräldrarnas äktenskap var obotligt olyckligt, hemmet redan på väg mot upplösning. Händelsen ville, att jag just den natten hade suttit och läst i en tysk översättning av *T r i p i t a k a*, "De tre korgarna", en samling av buddhismens heliga skrifter, och fäst min uppmärksamhet vid dessa ord i kapitlet "Om orsakskedjan":

"Ur födelse uppstå ålderdom, död, smärta, lidande, sorg, förtvivlan."

Ur det lilla barns födelse, som då ägde rum, uppstod visserligen inte ålderdom — men allt det övriga, i rikt mått.

Han var en liten vacker gosse, med moderns fina drag.

Som så många begåvade barn var han i några årseenden sent utvecklad, i andra

brådmogen. Fastän flitig och med stor ambition var han ingen framstående skolgosse; han hade sina egna tankar, som ofta hindrade honom från att följa undervisningen med den uppmärksamhet som krävs. Han var bara tretton år, då han sade till mig en kväll vid brasan:

— Pappa, tänk om allting bara är en dröm? Om ingenting är verkligt?

Och han tillade med en eftertanke som var åtskilliga år före hans ålder:

— Men det vore ju detsamma ändå. Alldeles detsamma som om det vore verkligt.

Det är ju välbekant att många filosofer i mera mogen ålder ha haft besök av samma tanke och satt den i system; det är den gamla historien om kakelugnen, som "existerar inom mig", men om vars existens "utom mig" ingenting kan vetas. Filosoferna ha dock inte alltid kommit till samma strängt logiska slutsats som min då trettonårige son.

En offentlig värdering av hans begåvning och av det lilla, som han under sin korta tillvaro som författare hann frambringa, är naturligtvis inte min sak. Här skall blott erinras om att kritiken av hans första och

i lifstiden enda bok, Den främmande staden (1928) icke tillskrev honom någon litterär påverkan från mig. Hans litterära ideal voro andra än mina, och mest anglo-sachsiska: Edgar Allan Poe, R. L. Stevenson, Oscar Wilde. Det glädde mig att se, att han inte kunde sägas trampa i mina spår. Och naturligtvis hade han inte heller på sin litterära bana någon nytta av att vara min son — det blev tvärtom en av de många stenarna på hans väg.

Han var en främling i världen och kände sig själv så.

Köpenhamn, aug. 1931.

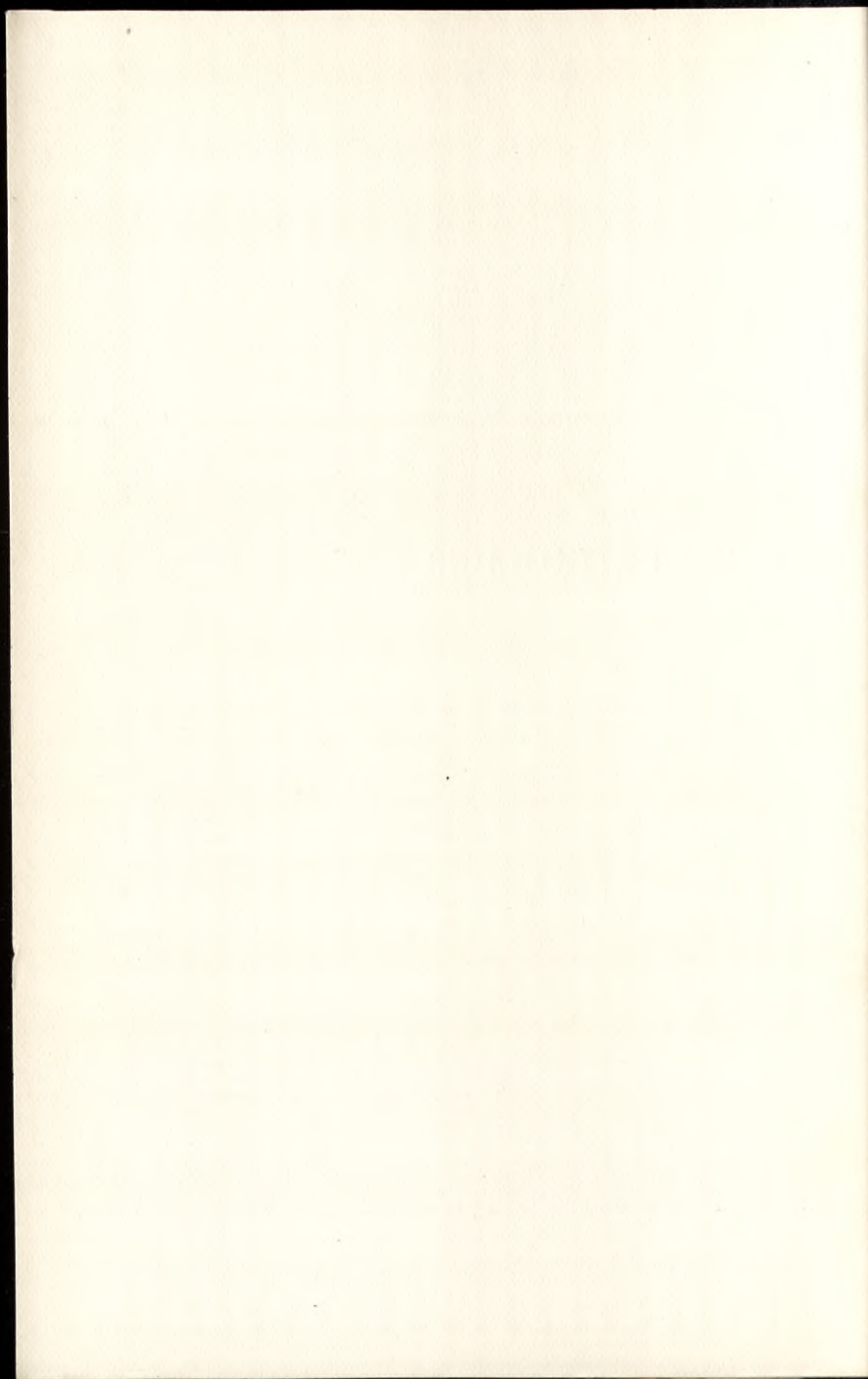
Hjalmar Söderberg.

DRÖMMAR OCH
DAGDRÖMMAR

DEN GESTIKULERANDE DÅREN

I.

För första gången i mitt liv är jag i en världsstad, en stad med flera millioner människor i. För första gången ser jag detta otroliga vimmel, dessa breda strömmar av automobiler, dessa rader av gula tvåvåningsbussar, som i snabb fart stryka fram utmed trottoarkanterna, och dessa husfasader, strålande i mångfärgat ljus. Jag kommer från en liten stad i ett avlägset land och allt detta är en helt ny värld för mig. Och jag säger till mig själv: se, detta är gott, i detta finner du ett stort behag . . . Och verkligen, genast när jag steg ut från bangården och dessa vågor av ljud och rörelse böljade emot mig, kände jag det klart: detta är din rätta miljö, här kommer du att som aldrig förr finna dig själv! Jag rätade på ryggen och steg med högburet huvud i det okända.

Härligt är det att sitta här denna strålande vackra septemberdag. Här trivs jag gott, i detta kafé i hörnet av två stora pulsådror. Jag sitter ensam, ty jag känner inte någon i denna främmande stad. Och det är just det, som gläder mig. När jag ser dessa aldrig

sinande människoströmmar bölja förbi kaféfönstren, så är det just det, som gläder mig, att ingen av alla dessa människor angår mig. Jag bryr mig inte om någon av dem och ingen av dem bryr sig om mig. Jag kommer att kunna arbeta här i storstaden.

I går var jag på teatern och såg en fantastisk pjäs i fyra akter. Och i kväll skall jag gå på operan. Livet är härligt och framtiden ler emot mig. O, vad är det väl då för en dåraktig rädsla, som stundom kommer över mig? Här känner jag ju min personlighet intensifierad, här kommer jag att gripa mitt eget jag, som hittills som en gäckande skugga har dansat omkring mig. Är det för detta, för mötet med mig själv, jag är rädd?

2.

Det är sent och det skymmer över gatorna. Jag sitter på en bänk på en bred boulevard. I dag har jag gått igenom ett stort museum och sett härliga saker. I går var jag på operan och mitt huvud är ännu fullt av melodier. En omnibus stannar med ett ryck och bromsar gnisslande vid hållplatsen framför min bänk. Linjesiffran 60 lyser mig i ögonen. På en sekund är mitt beslut fattat och några sekunder senare sitter jag på bussens

tak. Den friska kvällsluften fläktar välgörande kring min panna när jag i stark fart glider fram med strömmen av åkdon. Det mörknar allt mer och mer, gatlyktorna och ljusreklamerna börja flamma upp runtomkring och sorlet stiger från breda gator och stora torg.

Vilken enorm utsträckning har inte en världsstad som denna! I nära en timmes tid har jag åkt med denna buss och likväl är skådespelet alltså detsamma. Samma ändlösa gator, samma trängsel. Men nej, helt detsamma är det likväl inte. Så småningom och nästan omärkligt har sceneriet förändrat karaktär; butikerna äro inte längre så stora och lysande och människorna på trottoarerna inte så välklädda. Mina medpassagerare i bussen ha blivit andra. För en stund sedan hade jag en ung dandy bredvid mig och en pälsklädd dam framför mig. Nu har jag vid min sida en gammal gumma med en stor och oformlig korg och framför mig ser jag en kraftig och sotig arbetarnacke. Och nu, förändringen sker allt snabbare, nästan intet ljus över gatorna, förutom det knappa skenet från bleka gaslyktors långa pärlband. Men nu läser jag på en tvärgatas namnskylt det vackra namnet Västindiefararegatan, bussen stannar vid hållplatsen och följande ett plötsligt infall stiger jag av.

Västindiefararegatan är en ful och dyster gata, den förtjänar inte alls sitt vackra namn. Men varför inte, kanske ha många sjömän, många västindiefarare, kommit från dessa grå hyreskaserner. Det är långt mellan de illa upplysta mjölkbodarna och cigarraffärerna, långt är det också mellan gatlyktorna. Män med skärmmössa på huvudet och händerna nedkörda i byxfickorna skynda förbi mig i mörkret. En av dem knuffar till mig utan att be om ursäkt. Utanför en port står en barhuvad gatslinka och visslar en slagdänga. Jag känner mig ängslig till mods, men går i alla fall vidare.

Nu, när jag sitter i mitt bekväma rum och summerar dagens intryck, frågar jag mig: vad hade jag där borta i fattigkvarteren att göra? Vad sökte jag väl där? Ha, ha! Jag är ju en sjuk själ, som, hur paradoxalt det än kan låta, i världsstadens yra söker återfinna mitt förlorade jag. Trodde jag kanhända att jag skulle finna *det* där borta i armodet? O nej, jag avskyr dessa kvarter och jag far aldrig dit mera.

Som en kuriositet kan jag tillägga att jag såg en däre där på Västindiefararegatan. Han gick på andra sidan av gatan och gestikulerade på det mest underliga sätt. Än sträckte han armarna rakt ut i luften, än knäppte han händerna som till bön och än

famlade han med dem liksom en man, som vill fånga en fjäril. Ett par gånger pekade han med högra handen rätt upp i himlen, under det han "saxade" med vänstra handen och gjorde så som om han ville klippa av det högra pekfingret. Jag frågade en poliskonstapel vad detta var för en figur. Han svarade att mannen var "lite vriden", men alldeles ofarlig, och därför fick gå lös. Han hade för vana att varje kväll mellan fem och elva gå på denna gata och gestikulera. Vad han gjorde under dygnets övriga timmar visste konstapeln inte, men han trodde att han bodde någonstans i närheten. Det var allt jag fick veta. Dären gjorde ett ytterst obehagligt intryck på mig.

3.

Det regnar över staden. I dag vill jag berätta något om mig själv och om vad jag menar med detta, att jag söker återfinna "mitt förlorade jag". Hör!

För tio år sedan var jag en lycklig man. Jag var då ett par och tjuvu år gammal. Konstnären inom mig hade vaknat och jag kände omätliga krafter sjuda inom mig. Jag ville skapa, skapa. Jag ville fånga de syner och dimgestalter, som svävade omkring mig.

Jag ville göra dem verkliga. Dessa syner och dimgestalter voro intet. Men konstnären skapar av intet, det är hans hemlighet. Och jag fångade dem, gestalterna! Jag skapade! Var och en, som läst min underliga bok "Ting och människor" måste veta att jag lyckades.

Jag lyckades! Och jag var mycket, mycket lycklig. Med lycka mena vi människor många olika ting. Jag menade med ordet lycka, att klart som ett landskaps konturer en soldränkt oktoberdag förnimma sitt eget jag, sin egen personlighet, som en enhet, och att känna, nej veta, att denna enhet har en bestämd vilja, och inte bara det, utan också kraft att arbeta för denna vilja. Detta kallar jag lycka. Och i den meningen var jag lycklig då.

Men sedan dess har mycket hänt. Satan — splittraren! Underliga erfarenheter och dåliga böjelser ha fördärvat det bästa inom mig. Det bästa inom mig var konstnären, som kunde skapa. "Underliga erfarenheter", icke så att jag har fört ett vilt och äventyrligt liv. Nej tvärtom, hela mitt liv har tills nu förflutit i min hemstad där borta i det avlägsna landet. I min kammare med de många böckerna har mitt liv runnit bort. Men var det inte just det, som var det olyckliga? Ett liv i stora städer, med många kvinnor, många nöjen, men också med mycket arbete, det hade varit något annat. Liv —

rörelse. Lidelse, olycka, lycka, storhet, kraft, fall, laster, synd — allt detta tillsammans hade dock varit *sunt*. För mig. Men hur blev det? Långsamt förgiftades jag av böcker, böcker. Goda böcker och onda böcker. Och under allt detta en oavbruten, sjuklig själv-iakttagelse. Där kommo de underliga erfarenheterna. Ju mer jag iakttog mig själv, desto mera likhet med en skugga fick mitt eget jag. Jag-förnimmelsen, som hade varit min lycka, tynade långsamt bort. Och min vilja? Den försvann, samtidigt med att glansen i min blick slocknade.

Men nog nu om detta! En blåsvädersdag, då telefon- och telegraftrådarna sjöngo lockande löften från andra länder och nya städer, packade jag mina kappsäckar och reste ifrån alltsammans. Och här känner jag mig sundare och kommer att återfå den förlorade livskänslan. Här i den stora världsstaden skall jag leva, leva. Min vän Jan Gabriel har kommit till staden och i kväll kommer han och hämtar mig. Enligt hans egen utsago skola vi ut på "mystiska äventyr". Nu hör jag steg i trappan! Det är säkert han, som kommer.

Inte voro de så vidare mystiska, äventyren den där kvällen med Jan Gabriel. De voro snarare lustiga, för resten mycket lustiga. Då var det, som hände mig i går, mera mystiskt.

Vid niotiden i går gick jag ensam ut och promenerade. Det var höstligt rått och fuktigt i luften, då och då föll en tung regndroppe. Det är sådant väder jag älskar. Att sådana kvällar köra ned händerna djupt i överrocksfickorna, dra ned slokhatten i pannan och så med en tänd pipa i munnen stryka kring gator och torg, det är härligt. Jag gjorde så och lät slumpen råda för resten. Och plötsligt befann jag mig återigen på den plats, där jag för ungefär en vecka sedan anträdde en linje-60-buss. En hel karavan av bussar stod nu vid hållplatsen och väntade på trafikpolisens körsignal. Utan mycket betänkande kastade jag mig upp på den första av dem. Under färden satt jag hela tiden och tänkte på något, som Jan Gabriel sade den där kvällen. "Den, som ser sig själv, skall dö", sade han vid ett tillfälle. Jag tyckte med bestämdhet att jag hade hört eller läst de orden någon gång förr, men jag mindes inte när eller i vilket sammanhang. "Den, som

ser sig själv, skall dö . . .” Plötsligt väcktes jag ur mina drömmier av att konduktören med ljudlig röst ropade ut en hållplats. Vad sade han för resten? Herregud, det var ju Västindiefararegatan! Här skulle jag ju av! Och jag rusade upp och han nätt och jämnt stiga av innan bussen ånyo satte i gång. Det var linje 60. Men vad var det för en besynnerlig idé jag hade fått att jag skulle av här? Precis som om jag hade något ärende vid denna gata. Som om jag vore som någon av de andra i bussen, vilka voro tvungna att vara vid en bestämd tid på en bestämd plats. Men detta var ju inte det enda besynnerliga! Jag kände onekligen en lätt rysning. Spökade det i denna stad? Jag hade ju inte åkt mer än allra högst i femton minuter, och förra gången tog samma resa en dryg timme i anspråk. Hur kunde det hänga ihop? Spökade det verkligen i denna stad? Men med ens kände jag mig lättad, det var ju inte alls så konstigt! Linje 60 var tydligen en ringlinje; förra gången hade jag sannolikt åkt en lång omväg, nu hade jag åkt i motsatt riktning och den genare vägen. Det var det hela och av slikt hade jag låtit skrämma mig!

Jag kände mig nu i stället riktigt munter till sinnes och beslöt att än en gång ta en promenad på Västindiefararegatan. Kanske

skulle jag möta dåren igen? Han brukade ju alltid gå här mellan fem och elva, hade konstapeln sagt. Jag gick och gick. Gatan såg nu än ruggigare ut än förra gången. På trottoaren var det här och var stora gropar i stenläggningen och dessa gropar voro fyllda med regnvatten. Mörkare var det också. Många lyktor voro nu sönderslagna och bragta ur funktion, glasskärvorna lågo kvar invid stolparna och knastrade otäckt under skosulorna. Och de små butikerna voro mörka och stängda, det var ju också sent på kvällen. Dåren såg jag ingenstans till.

Men nej, där var han ju! Han gick på andra trottoaren i bredd med mig och åt samma håll, liksom förra gången ivrigt gestikulerande. Han hade kanske gått där hela tiden utan att jag observerat honom. När han passerade förbi en tänd lykta passade jag på att iaktta honom noggrannare. Han var av ungefär samma längd som jag, men såg mindre ut därför att han gick framåtböjd. En tämligen ung man, kunde inte vara stort äldre än jag, men hans krokryggighet gjorde att han fick något gubbaktigt över sig. Stackars man! Vem vet vilka lysande framtidsförhoppningar, som av det brutala vanvettet hejdats på vägen mot infriandet? Kanske var han en gång en pennans man, en konstnär, liksom jag själv... Jag visste

inte varför, men jag kände mig nästan säker på att han hade varit en diktare. Och nu . . . Men i kväll gjorde han inte ett så obehagligt intryck på mig som förra gången; jag lyckades helt behålla min jämvikt och betraktade honom med ett kallt och nyktert intresse. Det var ganska fascinerande att följa växlingarna i hans gestikulerande. Armarna rakt utåt, nu i kors över bröstet, nu knäppta som till bön . . . Det var vanvett, intet tvivel om den saken, men fanns det kanske ändå någon hemlig mening, en mystisk betydelse i dessa rörelser? Kanske . . . och jag förlorade mig i meningslösa spekulationer, under det jag alltjämt höll jämna steg med mannen på andra trottoaren.

Då hände det att jag mötte en ung och vacker kvinna på den eljest nästan folktomma gatan. När hon skulle passera förbi mig, ryckte hon till och sprang några steg åt sidan, och i hennes ansikte avspeglades tydligt både rädsla och häpnad. Vad var nu detta! Om hon hade blivit rädd för den andre, det hade jag kunnat förstå, men för mig . . . Rädd för mig, denna främmande kvinna, varför? Då var det som om jag med ens kom till full besinning efter ett tillstånd av förvirring. Och vad fick jag se! Mina egna händer dansade framför mig i groteska rörelser, som om de ville fånga en fjärril

eller något liknande . . . O Gud, jag gick ju och härmade dåren! Utan att jag visste det gick jag och gjorde efter hans rörelser! Nu blev jag rädd på allvar, det riste i hela kroppen på mig av fruktan. Men med en övermänsklig ansträngning, så tycktes det mig, lyckades jag samla mig och började springa. Jag sprang av alla krafter, bort från denna hemska gata. Till sist fann jag en taxabil, som förde mig hem till mitt hotell.

5.

I dag på förmiddagen fick jag besök av Jan Gabriel. Han lät, sin vana sedan gamla tider trogen, genast sin gängliga figur dingla ned i rummets bekvämaste stol och började föra en delvis verkligt lysande konversation, eller snarare monolog, om litteratur, teater, kvinnor, politik och Gud vet vad. Jag var emellertid rätt trött och orkade inte följa med alltsammans. Till sist ville han ha mig med till Excelsiors takterrass, där han skulle föreställa mig för två intressanta damer. Men jag vägrade. Han försökte övertala mig, men jag vägrade alltjämt. Då gick han sin väg, en smula förargad och stött.

Varför vägrade jag för resten? Jag har ju kommit hit för att leva livet och ingen

vet vilka intressanta upplevelser dessa dam-bekantskaper kunde ha blivit inledningen till. Kammarsittarens förtärande nessosmantel hade jag ju lämnat kvar i boklårarna därhemma bland alla de tusentals livsförtärande tryckta orden. Varför ville jag då inte gå med? Dels därför att jag var mycket trött och dels därför att jag sannerligen hade fått intressantare saker att syssla med.

Hela natten har jag legat vaken och tänkt på den gestikulerande dåren. Åter och åter har jag i tankarna upprepat hans rörelser och försökt att finna någon slags förklaring till dem, men naturligtvis förgäves. Varför blev jag för resten så rädd för att jag omedvetet hade härmat honom? Det var ju inte alls något märkvärdigt. För ett spekulativt sinne som mitt måste ju denna gåta vara mycket fängslande. Intet är ju då naturligare än att jag vill studera mannen på nära håll. Jag gick ju och iakttog varje hans rörelse. Och inte är det då så underligt att jag omedvetet, kanske ändå halvt medvetet för att bättre inpränta det hela i mitt minne, gjorde efter en eller annan gest. Det är ju tvärtom den naturligaste sak i världen! Jag måste verkligen skratta när jag nu tänker på hur rädd jag blev den där kvällen.

Nu föll det mig för resten något in. Kanske finns det en bestämd ordningsföljd

mellan hans olika rörelser. Och om jag kommer underfund med den, kanske får jag då en nyckel, med vars tillhjälp jag kan utleta betydelsen av det hela. Det är för resten eget detta, att jag utgår från att det skall betyda något. Varför skulle en vansinnigs förnuftlösa tilltag ha någon betydelse? Å nej, just på den punkten gäller det att inte låta lura sig! De tokiga äro inte så tokiga som människor i allmänhet tro. Någon mening har det hela säkert. Och den vill jag finna.

6.

I går kväll begav jag mig åter till Västindiefararegatan. Men den gången gjorde jag det alldeles frivilligt! Jag är nämligen inte rädd längre.

Liksom sist gick jag på andra trottoaren jämsides med den förryckte. Jag studerade honom mycket noga. Jag tror mig nu med bestämdhet kunna fastslå att rörelserna inte göras i någon bestämd ordning, utan alldeles som det faller sig. Men en mening är det i alla fall med dem, det är säkert. Jag gick där i flera timmar. Den poliskonstapel, som jag talade med första dagen, tittade misstänksamt på mig. Men han tror nog att jag är utskickad från något hospital, för att stu-

dera mannen och besluta om han skall interneras eller inte. Annars kan jag ju vid tillfälle själv förklara det för honom. Emellertid, plötsligt när vi gingo där slog kyrkklockan i närheten elva slag. (Jag hade varit så intresserad av mitt studium att jag inte hade märkt hur fort tiden hade gått.) Men då, när det elfte slaget hade förklingat, upphörde den underlige mannen plötsligt att gestikulera och gick helt enkelt sin väg! Han vände om närmaste gathörn och genast förlorade jag honom ur sikte. Han var försvunnen.

Slutligen: jag medger att jag härmade honom. Hela tiden gjorde jag det. Det var så roligt, jag kunde helt enkelt inte låta bli! Märkvärdigt är att han, dåren, aldrig tycktes lägga märke till mig.

7.

Också i går var jag hela kvällen där borta.

Nyss kom hotellpojken och meddelade att Jan Gabriel ville tala med mig i telefon. Jag lät honom svara att jag inte var hemma. Vad bryr jag mig om Jan Gabriel och hans dambekanta! De äro mig fullkomligt likgiltiga. Inte heller bryr jag mig längre om att grubbla över hur jag skall "Finna mig själv",

”mitt eget jag” och sådana där fånerier, som jag hade i tankarna för någon tid sedan.

Nu bryr jag mig bara om en enda sak.

Men jag ljög ju, när jag sade att jag inte var rädd längre. Det måtte jag i alla fall vara, ty jag har ju alltid ängsligt hållit mig på andra trottoaren! Vore jag inte rädd så vore det ju en naturlig sak att jag gick tätt intill honom för att bättre komma underfund med problemet. Kanske borde jag också tala till honom. För att inte nämna det, att så där vid hans sida, är det ju mycket lättare att härma honom *alldeles korrekt*, än när jag håller mig på avstånd.

I kväll skall jag gå över till andra trottoaren.

8.

Jag vågade i alla fall inte gå över till andra trottoaren i går. Men jag härmade honom nog bra i alla fall tror jag.

9.

Inte heller i går kväll vågade jag göra det. Jag hade en ytterst obehaglig känsla av att någon fara hotade mig, om jag överskrede gränsen emellan oss. Men jag vill bra gärna

veta vad det är för ett ansikte, som döljer sig under mannens ständigt neddragna hattbrätte.

10.

Det kostar mig den yttersta möda, att efter vad som nu har inträffat slutföra dessa anteckningar. Men jag *vill* göra det. "Det finns mycket mellan himmel och jord, Horatio, som din filosofi inte har drömt om." Och jag önskar att det skall bli bekant, att ännu i vår tid, i nådens år 1929, hända förfärliga saker, som intet mänskligt förstånd kan fatta. Därför vill jag föra dessa anteckningar till slut, men sedan kommer jag att för alltid nedlägga min penna. Ty mitt liv är rubbat i sina grundvalar.

Ack, om jag ändå hade lärt mig inse, att man skall lyda sin fruktan. Man skall icke besegra sin rädsla! Man skall lyda den. Vad är väl fruktan annat än en instinkt, som varnar för det för oss farliga, liksom hettan bjuder oss att inte gå för nära elden. Men jag lydde inte, jag trotsade. Och jag har ingen annan än mig själv att skylla.

I går kväll gick jag över till andra trottoaren, trots att jag skalv i alla leder och lemmar.

Jag gick tätt intill den gestikulerande

mannen. Och jag såg in i ansiktet under hattbrättet. Det, som jag där såg, var ingenting annat än *mitt eget ansikte. Jag såg mig själv.*

Och full av förfäran gjorde jag det enda jag kunde göra, det, som jag var tvingad att göra. Jag gick tätt bredvid honom och härmade alla hans rörelser, in i minsta detalj.

Därefter kom katastrofen, som för alltid har avskurit mig från mitt gamla liv. Polismannen, som varje kväll med misstro sett mina förhävanden, kom nu i fullt ursinne gående rakt emot oss. "Vad menar ni", röt han med stentorsröst, "vad menar ni med att varje kväll gå här och härma denna stackars beklagansvärda människa!"

Då — innan jag hann göra något, innan jag hann säga något — rätade *den andre* på sig och svarade med *min* röst. Med min röst svarade han: "Jag ber om ursäkt! Jag vet inte varför *jag har gått och härmat honom*, jag kunde inte låta bli. Men nu är det, som om jag har vaknat ur en ond dröm." Varpå han med snabba och beslutsamma steg, som en normal människa, gick därifrån. Jag stod och såg efter honom, såg honom så småningom försvinna och när han var borta var det inte långtifrån att jag brast i gråt. Han hade gått bort med min identitet och lämnat mig sin egen i stället.

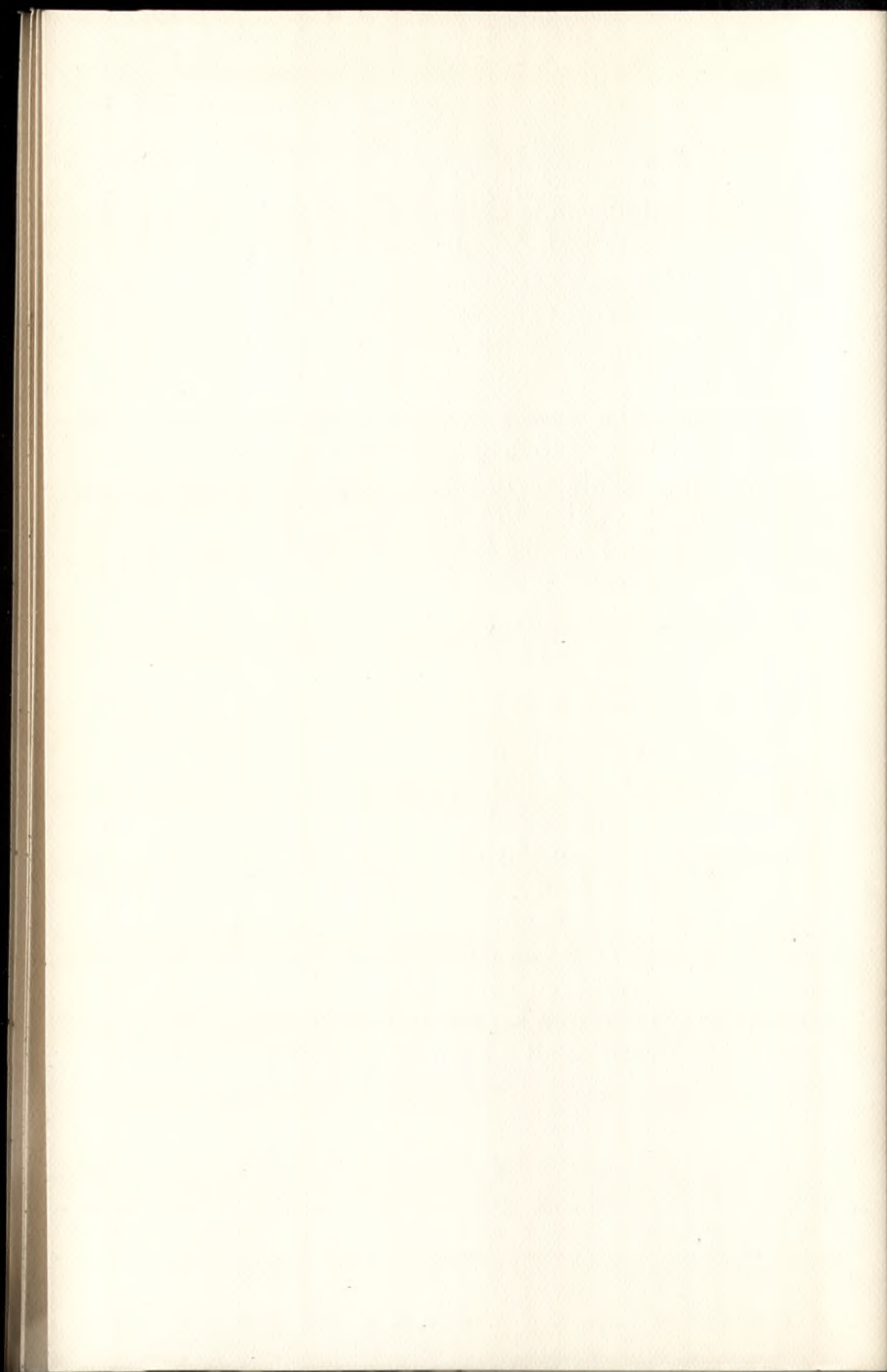
Det, som sedan skedde, är utan betydelse. Jag gick gestikulerande vidare gatan framåt. Och jag fortsatte med det tills kyrkklockorna slog elva slag. Då vek jag om det gathörn, som den andre förut brukat ta av vid. Och jag gick in i den port, han brukat gå in i. Där läste jag *mitt* namn på en dörr. I den våningen gick jag in, ty där bodde jag. Jag mindes inte längre, och minns det alltjämt inte, var jag bodde förut.

En underlig våning var det jag kom in i. Väggarna voro i grälla färger målade i besynnerliga slingermönster. Möblerna voro i de mest sällsamma former. *Allt*, varje sak i denna våning, tydde på att jag var i en vansinnigs bostad. Och här skulle jag leva?

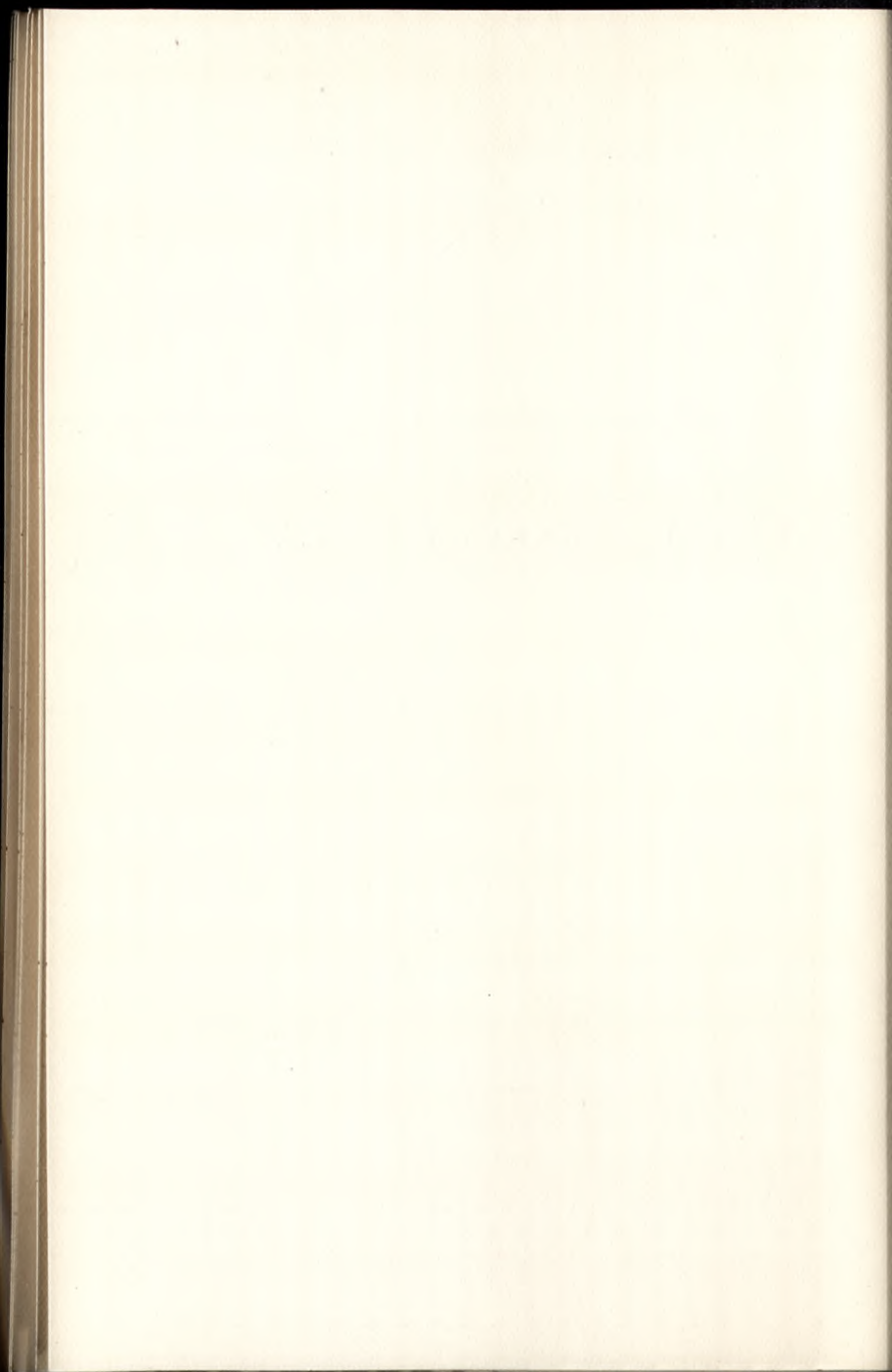
Jag kom från en liten stad i ett avlägset land och trodde att jag skulle "finna mig själv" i denna främmande stad. Och sannerligen, det gjorde jag ju också!

Men detta liv kan jag inte leva. Lovad vare Herren, jag behöver det heller inte! Mitt på ett bord med en eldröd duk ligger en kolsvart revolver. Den väntar på mig. Ty det är skrivet: "Den, som ser sig själv, skall dö."

Och revolvern skall få göra sin tjänst.

PÅ BÅDA SIDOR OM WISŁA

I.

Det riktiga polska namnet på Weichsel är *Wisła*. Warschau heter *Warszawa*. Den del av *Wisła*, som flyter genom *Warszawa* är alltid smutsig och lergrå. Inte ens i det vackraste väder förmår floden återspegla den blå himlen. Sådana vackra dagar ser *Wisła* syndig och lastbar ut. Väster om floden ligger det riktiga *Warszawa*, på östra sidan ligger arbetarförstaden *Praga*.

Praga är en stor och glädjelös stadsdel. Alla gatorna, också de stora huvudgatorna, äro belagda med kullersten och husen äro otroligt förfallna och ruggiga. Till och med spårvagnarna se här ruffigare ut, endast de äldsta vagnarna sättas in på *Pragalinjerna*; skramlande och med stora stycken av den roströda lackeringen bortfallna fara de genom de tröstlösa gatorna. På andra sidan en hög banvall, som likt en stadsmur sträcker sig i en väldig halvcirkel, vidtar det yttre *Praga*. Här har stadsdelen en annan karaktär. Fyravåningshusen äro med ens alldeles försvunna, i stället vidta långa raka gator med sotiga och nedrökta ruckel i en eller två

våningar. Här är det än tröstlösare än i det inre Praga, inte så mycket som en enda lysande biografskylt förgyller upp tristessen. På en del gator gå, i stället för spårvagnar, otroligt små smalspåriga järnvägståg, som skulle se idylliskt lustiga ut, om de inte vore så smutsiga och omgivningen inte vore så beklämmande. Som det nu är locka dessa lilliputtåg mera till tårar än till skratt.

På Mianskagatan, som inte är någon gata utan en lerig väg, med en liten rovåker på den ena sidan och den höga banvallen på den andra, gick en ensam man. Han gick helt långsamt, med en krycka som ersättning för det högra benet, som han i 1920 års krig mot ryssarna förlorade några mil utanför Warszawa.

Jerzy Kamiński var trettiofem år gammal, men såg betydligt äldre ut; sorger och bekymmer bruka sällan verka som föryngringsmedel. Han hade varit utan arbete nästan hela tiden efter kriget och hans hustru, som var tvätterska, hade fått dra försorg om både honom och deras nu femtonåriga dotter. Staten försökte visserligen att ordna en smula för invaliderna, så till exempel hade dessa monopol på att få sälja cigaretter i kiosker, men sådana eftersökta platser hade bara räckt till de "mera kvalificerade". Kamiński tänkte med fasa på att han nu måste hem

igen till det lilla källarrum där han bodde med sin familj, ty återigen skulle han bli tvungen att för hustrun redogöra för ett misslyckande. Av en jude hade han för ett par zloty köpt ett litet lager brokiga halsdukar. Så hade han ställt sig i ett gathörn för att försöka avyttra dem med förtjänst, men han hade inte sålt mer än en förrän polisen blandade sig i saken. Om han hade löst licens för att få sälja på gatan? Nej, det hade han inte och inte heller hade han pengar till det. Men han påpekade att om han fick stå där och sälja ett par dar, så skulle han nog kunna lösa licensen sedan. Men konstapeln hörde inte på det örat, Kamiński fick följa med till polisstationen, där ett kort förhör slutade med att hela lagret konfiskerades. Olyckan förföljde honom i allt. Och inte kunde han göra som andra försäljare utan licens; de brukade springa sin väg när polisen var inom synhåll.

Solen hade just gått ned bakom en stor fabrik, junikvällen var varm och vacker, men oändligt tunga tankar smögo likt stora spöken kring vägen, där Kamiński gick. *Varför*, frågade han sig. *Varför* skulle kulan träffa just mig, och inte i stället till exempel den tjocke Mazurek, som alltid marscherade bredvid honom i ledet. Nu var Mazurek förman i en fabrik och en stor pamp, som inte

längre ville kännas vid sina gamla kamrater. Kamiński genomlevde återigen de hemska ögonblicken, då de under en marsch över en stubbåker plötsligt överraskades av några ur ett dike uppdykande ryska maskingevär. Eller, tänkte han, varför kunde det inte hända honom detsamma som Mekkel. Han blev av med hela huvudet på en gång och slapp på ett enkelt sätt ifrån alltsammans. Det hade varit mycket bättre. Men Kamiński kände att han var född med otur. Han gick i tankarna igenom de långa åren efter kriget och många andra *varför* döko upp. Men han lyckades aldrig finna några svar på sina frågor.

Det var alldeles vindstilla och banvallen såg nästan skräckinjagande ut nu i skymningen. Ovanför den blanka rälsen, mellan telegraftrådarnas streck, syntes ingenting annat än en kvällsröd himmel, man kunde tro sig vara vid världens ände. En tjock, lodrät röckvast kom frustande allt närmare; det var ett godståg på väg till Ryssland.

Om... En tanke genomför Kamińskis hjärna när han såg det svartglänsande loket dyka upp. Om... Ja, varför inte... Varför inte låta järnvägståget avsluta verket, som rysskulorna lämnat ofullbordat? Minsann dåliga kulor dessa ryska! Endast ett fattigt ben orkade de ta bort, i stället för att låta

hela skräpet stryka med. Om... Ja, varför inte...

På ett par sekunder dök hela den samlade bitterheten under hans lidandes år upp, det var som om den samlade sig till en mörk skepnad, som grep honom i kragen och styrde hans steg uppför banvallen. Och med fasa tänkte han på hustruns skällsord, som väntade honom där hemma.

Det svarta lokomotivet — befriaren! — var nu helt nära. Å Gud! Om han inte gjorde det nu, just nu, så skulle det ju strax vara för sent! Och kanske skulle det dröja många svåra år innan han åter kände denna beredvillighet att möta den stora, svarta befriaren. Med en egendomlig dov beslutsamhet tog han skyndsamt de få steg, som ännu återstodo, och i det rätta ögonblicket kastade han sig över rälsen.

Ett ohyggligt skri och ljudet av fruktansvärt gnisslande bromsar skar igenom sommarkvällen. Det lyckades föraren att nästan genast bromsa in tåget, som endast hade helt ringa hastighet.

2.

Under tiden hade Mela, Kamińskis femtonåriga dotter, gått till fots över den mer än en kilometer långa Poniatowskibron, in till

stadens centrum. De rikt upplysta och livliga huvudgatornas ljusskimmer och glans lockade oemotståndligt hennes vaknande flicksjäl. Hennes spåda gestalt utstrålade mycket och omedvetet behag när hon i en enkel kappa och en liten grå filthatt gick Nowy Świat framåt. Hon gick med de en liten aning sminkade läpparna allvarligt sammanknipna och hennes mörka ögon voro stora och undrande.

Hon såg nyfiket på allting, ty allt var nästan nytt för henne; hon hade bara gått här några gånger förut. Det var först helt nyligen hon av modern fått lov att ensam gå över till "den andra sidan". Hon såg forskande på de mötande, på de pudrade och sminkade damerna, de eleganta herrarna, som förde sig så ledigt och behagfullt, och på de ordensprydda officerarna. Allt var så annorlunda än i hennes egen stadsdel. Livet hade här en annan rytm. Mängder av droskor och bilar svepte förbi på körbanan och på trottoarerna var det så trångt att man ofta knappt kunde komma fram. Många män besvarade hennes blickar och gjorde min av att närma sig henne, men då blev hon förskräckt och drog sig undan. Utanför den upplysta porten till en restaurang stodo grupper av damer och herrar och pratade. En av damerna drog långsamt av sig sina eleganta

handskar och blottade ett par häpnadsväckande smala och vita händer. Mela drog upp sina små händer ur fickorna och granskade dem noga. De voro också vita och vackra; hennes mor, som älskade sitt enda barn mycket och på ett oförståndigt sätt, hade skyddat henne från allt hårt arbete.

Längre bort vidgade sig gatan och lämnade plats för en plantering i mitten. Mela satte sig på en bänk, tog av sig sin ena sko och skakade ut en sten, som hade plågat henne. Framför ett gatukrucifix ett stycke därifrån låg en trasig gammal gumma på knä med huvudet i händerna; den synen var henne välbekant från hennes egna gator. En ung student med mössan på nacken och en smal käpp i handen kom gången fram och såg sig forskande omkring. Och fast det var många tomma bänkar i närheten satte han sig bredvid Mela och började genast inleda ett samtal. Han frågade henne vart hon skulle ta vägen i kväll, men det kunde hon inte svara något på, ty det visste hon ju verkligen inte. Han frågade också allt möjligt annat men fick bara fåordiga och förlägna svar. Då han till sist bad henne gå med på Oaza och dansa, svarade hon att hon inte hade någon fin klänning på sig. Så reste hon sig och gick, hon kände att tårarna snart skulle komma fram om han frågade ännu mera.

Hon förirrade sig in i de mörkare sidogatorna. Här gingo kvinnor sakta fram och tillbaka. En del voro äldre men en liten blond flicka var säkert inte mer än femton eller sexton. När en välklädd herre gick förbi drog hon sakta i hans rockärm och viskade leende något. Den förbigående stannade och svarade några ord, man kunde se att de avtalade något och så hejdade de en droska och foro bort tillsammans. Mela visste mycket väl vad detta betydde, hon var ju inte längre något barn och i Praga förbli de unga flickorna inte länge i okunnighet om tillvarons mysterier. Men naturligtvis hade hon inte något klart begrepp om hela vidden av den smuts och tarvlighet dessa kvinnor levde i. Det hon här såg satte hon på ett oklart sätt i samband med dansen på de strålande kaféerna, som hon uppfångat glimtar av mellan de fördragna fönstergardinerna, och lade därtill de unga eleganternas älskvärda leenden och artiga handkyssar. Och hon längtade, längtade så att hon ibland skulle vilja skrika av bara längtan efter ett gladare liv än det hon förde där borta. Hon var ung och hon älskade färger, ljus och musik. Om . . . tänkte hon. Kanske, men inte nu. Hon sköt beslutamt upp det viktiga avgörandet och gick med bestämda steg tillbaka till Nowy Świat. Där steg hon upp på en Pragavagn, som

var fullpackad med enkelt klädda människor.

Redan när hon steg av vid sin hållplats träffade hon en bekant, som berättade för henne om händelsen med fadern. "Troligen redan död när ambulansen hämtade honom", sade berättaren brutalt och rakt på sak. Utom sig skyndade hon hem, där hon fann modern ensam.

Fru Kamińska satt på en stol med händerna i knät och stirrade med bister min i golvet. Det var säkert första gången på mycket länge hon satt sysslolös före midnatt.

3.

— Mor, mor, ropade Mela snyftande. Hur är det med far? Han är väl inte... är väl inte...

— Å nej, så farligt är det inte, svarade modern långsamt utan att se upp. Vi trodde det först, men...

Hon strök med en grov och valkig hand över ögonen.

— Jag ska berätta precis hur det var. Jag kom gående där framåt och fick se allt folket, som stod där uppe på banvallen. Nere på vägen stod också en hel del. Jag visste ju då ingenting och frågade mig för. Ja, det är

benet, sade en. Och så blöder han i huvudet, sade en annan. Det är benet, *benet*, precis så uttryckte han sig. Då anade jag ju genast att det var Kamiński och skyndade dit. Å, det var för ohyggligt, aldrig skall jag glömma det. Där låg han framdragen, blodig och alldeles utan medvetande. Han sa ingenting, rörde sig inte och öppnade aldrig på ögonen. Precis som om han var död.

Än en gång for den grova handen över ögonen.

— Jag började ångra alla gånger jag grät på honom, stackarn. Men skönt tyckte jag det var för honom att få sluta. Ja, så kom ambulansen och hämtade honom och jag åkte med till sjukhuset. Gud, så det skakade över kullerstenarna. Jag tyckte det skulle vara förskräckligt för Kamiński, men han låg fortfarande som död. Så väntade jag i väntrummet medan de undersökte honom. En evighet tyckte jag det var. Och så fick jag beskedet att med huvudet var det ingen fara och inte med livet heller för resten. Men benet, det måste dom ta bort helt och hållet.

Åter lyfte hon handen mot ögonen, men lät den sjunka tillbaka mot knät igen. Hon såg mycket trött ut.

— När han har repat sig kommer han hem igen, tillade hon tonlöst.

Så satt hon länge som om hon ville säga något mer, men hade svårt att få fram det. Till sist kom det sakta och lite försagt:

— En sån toker också, som hade så lite förstånd att han kastade sig framför ett godståg.

Mela stod tyst. Hennes tårar hade sinat. Och hon hade vant sig att betrakta sin far så helt med moderns ögon, att hon inte ens ryckte till för de sista, förfärliga orden.

4.

Det var nästan alldeles mörkt i rummet. Mela stod ensam mitt på golvet. Modern hade trots att det var mycket sent gått till en grannfru med en påse tvätt hon fått färdig. Hon tyckte det skulle lätta lite också att få prata om eländet.

Melas ögon lyste sällsamt i mörkret. Om en främmande fått se det kunde han nästan ha blivit rädd, så besynnerligt såg det ut. Men det undrande i blicken var alldeles borta, hon hade fattat sitt beslut.

Hon tände fotogenlampan, drog ut en byrålåda och tog fram sin bästa klänning. När hon var färdig med omklädseln granskade hon sig länge och noga i den fläckiga spe-

geln. Läpparna sminkade hon lysande röda.
Så öppnade hon dörren och gick ut i mörkret.

Storstaden Warszawa har tusentals gläd-
jeflickor. Lilla Mela Kamińska blev en av
dem.

UPPVAKNANDET

I.

I den stora stadens södra utkant finns en liten stadsdel, som kallas Kattstaden. Den är omgiven på tvenne sidor av järnvägen och på en sida av en ganska bred kanal. På den fjärde sidan slutligen är området begränsat av en bred och livligt trafikerad gata och Kattstaden ligger där således avskilt och förnämt, som en stad i staden. För endast ett och ett halvt år sedan fanns här endast brädgårdar och skjul med all möjlig bråte, men med verkligt amerikansk snabbhet röjdes skräpet undan och, som vitsippor om våren, sköto moderna och hygieniska hus, med många balkonger och badrum, upp ur marken. Nästan på en gång ruggade alla husen av sig sina byggnadsställningar och en solig april morgon avslöjade den nya staden sin ungdomliga fägring för en häpen värld. Och inom kort höllo ett par tusen, för det mesta unga och sorglösa människor sitt intåg i de många en- och tvårumslägenheterna.

Kattstadens huvudgata, Kalendergatan, påminner med avseende på trafikintensiteten närmast om någon småstads storgata. Bil-

trafiken är minimal och detsamma gäller om gångtrafiken, men de människor man ser gå nästan alla med ungdomligt raska och spänstiga steg. Endast mycket sällan ser man till några barn, men med hänsyn till det stora antalet nygifta torde man om vid pass ett år få räkna med en ganska betydande barnvagnstrafik. Men till dess kan Kattstaden vila lugn vid stranden av den blå kanalen, på vars motsatta strand ett gammalt kungligt lustslott, inbäddat i en mer än trehundraårig park, med tomma och förvånade fönster stirrar på uppkomlingarna mittemot.

2.

En solig och vacker sommardag promenerade den unge och lovande inbrottstjuven Ansgar Reiner, specialist på patentlås, Kalendergatan framåt. Han gick och smågnolade för sig själv, under det han samtidigt såg sig piggt och intresserat omkring. Reiner fann mycket behag i dessa vackra hus, som voro hållna i glada färger och grupperade på ett pittoreskt och mycket trevligt sätt, ty i dessa små våningar fanns nästan aldrig något tjänstefolk och i regel hade både män och hustrur platser att sköta, vilket allt i hög grad underlättade hans arbete. Dessutom brukade nygifta för det mesta vara

förståndiga nog att stöldförsäkra ordentligt, varför han egentligen inte kunde finna att han gjorde dem något orätt. Tvärtom voro nog i regel dessa triviala avbetalningsskrivbord och -byråar, som han brukade bryta upp, oftast taxerade i överkant, varför han säkerligen inte sällan gjorde ägarna en tjänst, samtidigt som han tillförsäkrade sig en ringa ersättning för besväret. I dessa och liknande kvarter, som han brukade gynna, bodde visserligen intet förmöget folk och bytet blev aldrig stort, men det uppvägdes av fördelen av att få sköta sitt arbete i lugn och ro. Han tyckte illa om att bli störd och nödgad att hota med pistol för att få gå hem i fred med sina nyförvärvade ägodelar. Detta i motsats till många av hans kolleger, som ansågo att spänningen i dylika uppträden kunde verka både angenämt och hälsosamt stimulerande. Men Reiner var en stillsam natur och avskydde alla scener. Sådana voro skadliga för hans nerver och minskade både energi och arbetslust.

Ansgar Reiner steg beslutsamt in genom porten till huset Kalendergatan 2, hörnet av Kanalgatan. Portvaktsfrun gläntade nyfiket på sin dörr och Ansgar lyfte chevalereskt på sin nya sommarhatt. Så steg han in i hissen och åkte fem trappor upp.

Först ringde han på en dörr med namnet

Kleving på en prydlig mässingsskylt. Han ringde länge, men ingen öppnade. Han ringde också på de andra dörrarna i samma farstu och tydligen hade han en lycklig dag, ty överallt besvarades hans ivriga signaler endast av gravens tystnad. Han tog fram en spetsig kniv och en bit ståltråd, funderade ett tag och bestämde sig så för att göra familjen Kleving den äran, ty vid deras dörr kunde han arbeta utan att bli observerad genom trappfönstret. Med kniven lossade han omsorgsfullt på den runda skivan med nyckelhålet och genom den springa han på detta sätt åstadkom började han peta med ståltråden. Sedan han provat den med ett tiotal olika krökningar lyckades han också öppna dörren.

På tå smög han genom våningen — den var inte stor; två rum, hall, kök och badrum — och när han förvissat sig om att ingen var hemma tog han slagfältet i betraktande.

3.

Ansgar Reiner var en ung pojke på sjutton år och hade endast praktiserat en månad på egen hand. Orsakerna till att han redan vid så unga år kommit att ägna sig åt ett så farligt och riskabelt yrke, vilket, som vi se-

dermera skola se, till och med orsakade att han råkade i delo med rättvisan, äro svåra att avgöra. Det får bli psykologernas och rasbiologernas sak att bestämma om några ärftlighetsfaktorer, skickensedigra råd vid val av levnadsbana eller naturlig begåvning för yrket varit avgörande, om nu någon utredning överhuvudtaget skall anses nödvändig. Några få data ur hans liv äro här tillräckliga.

Om hans föräldrar är intet annat känt än polisrapportens ledsamma fras att "de voro fattiga, men hederliga", samt att både fadern och modern hade avlidit innan Ansgar fyllt åtta år. Han omhändertogs då av en religiös och halvfjollig moster, vilken lämnade honom nästan helt åt sig själv och gatan, med undantag för lördagarna, då han nästan hela dagen fick prisa Gud tillsammans med mostern, som var adventist. Han blev helt naturligt en äkta gatpojke och om han icke blev helt fördärvad till sin själ, så har man kanske mostern att tacka för detta. Hennes religion hindrade honom ju regelbundet att vara ute på lördagskvällarna, vilka allmänt anses vara de för ungdomen moraliskt mest farliga.

Han gick i skola i Västra arbetarkvartrens allmänna undervisningsanstalt, där han icke visade sig vara obegåvad, i varje fall inte mer än de där tjänstgörande folkskol-

lärarna. Han ådagalade en viss poetisk begåvning, men tyvärr använde han den inte till mera upphöjda ändamål än att skriva små nidvisor om lärarna. Redan vid tretton års ålder lämnade han skolan, men det berodde uteslutande på att hans och rektors åsikter om vad som menas med gott uppförande icke sammanfölla. Därefter var han en tid anställd som springpojke i ett varuhus. Men både han och varuhuset tröttnade snart och sedan ägnade han sig en längre tid helt åt den frie gatpojken obundna liv, tills han, då mostern blev sjuk och pengar behövdes, tog plats som yngsta biträde i en slakteriaffär. Snart dog emellertid mostern och han stod då helt utan alla anhöriga. Och som han en gång hunnit vänja sig vid gatans hundra små äventyr och solglittret i rännenstenarna, tröttnade han snart på det enformiga och fantasilösa livet bakom disken. Då han nu bara hade sig själv att tänka på gick han en dag helt enkelt sin väg. Det var en sådan där pirrande marsvårdag, som kan komma varenda fiber i kroppen att spritta av livslust.

En månad senare var det han i Krag's öllhall gjorde bekantskap med "Låsgeneralen". Låsgeneralen, alias Albert Belt, var en fruktad inbrottstjuv, som i årtal gäckat polisens ansträngningar. Denne man invigde på en

enda kväll Ansgar i patentläsets alla mysterier. Och som han tyckte bra om den raske och vakne pojken erbjöd han honom att bli hans elev och medhjälpare. I fem månaders tid delade de faror och framgångar. Låsgeneralen föraktade djupt allt vad privatbostäder hette, utan inriktade sig uteslutande på affärer och kontor. Han var en utomordentlig lärare med ett tålmod och ett överseende, som aldrig tog slut, trots att Ansgar genom sin nybörjarfumlighet flera gånger var nära att föra dem båda i polisens armar. Men i stort sett skötte Ansgar sig bra och visade prov på både energi och plikttrohet. Snart kände han till de flesta olika låsfabrikaten, deras egenheter och sättet att behandla dem, och då ansåg Belt honom mogen att klara sig på egen hand. Han följde då sin lärares råd att börja med bostadslägenheter och vänta med butikerna och kontoren tills han blev mera varm i kläderna.

Ungefär en månad efter lärlingstidens slut var det han en vacker sommarförmiddag befann sig i familjen Klevings lilla våning vid Kalendergatan.

4

Reiner tog slagfältet i betraktande för att som vanligt på några ögonblick göra upp

planen till en snabb attack. Men det var något som hindrade honom att handla med vanlig beslutsamhet. Han måste se på allt som fanns här, det kunde han helt enkelt inte låta bli. Allt här var så annorlunda än i de våningar han besökt förut, för att inte tala om hur himmelsvitt det skilde sig från det tarvliga rum han som pojke delat med sin moster och det halva dussin små krypin han sedan logerat i.

Han måste se på byrån med marmor-skivan, han måste se på skrivbordet, på spegeln med den smala ramen i blått och guld och på tavlorna. Tavlorna kunde han inte heller låta bli att helt sakta beröra med fingerspetsarna, ty det var det egendomliga med dem att de voro alldeles utan glas och inte heller stod det något tryckt inunder dem, som det hade gjort på de tavlor han sett förut. Och en hel vägg var alldeles täckt av hyllor med böcker i vackra inbindningar. Här och var stodo små porslinsfigurer: en förgylld drake med taggiga vingar, en dansös dansade på tåspetsarna och med händerna förde hon en ljusgrön slöja, som var så fint utförd att man tyckte sig se hur den rörde sig för luftdraget. Ett litet svart och lurvigt troll satt mitt i solskenet på rökbordet och granskade hänfört sitt hiskliga ansikte i en spegel. På en hög med böcker hade en uggle

slagit sig ned och satt nu och glodde på Ansgar med stora djupsinniga ögon. Och i stora porslinsvaser funnos hela fång med blommor.

Ansgar satte sig på yttersta kanten av en stol. Han kände sig så underlig till mods. Han tyckte att han hade kommit in i en främmande värld, men ändå var allt på något sätt välbekant för honom. I ingen av de andra våningarna hade han erfårit en sådan känsla; där hade han för resten knappast lagt märke till möblerna, så tråkigt lika varandra hade de varit. Men byrån här liknade inte de andra byråarna, den var vackrare. Skrivbordet var också vackrare. Och stolarna voro inte så klumpigt formade som de andra. Han hade aldrig förr sett så vackra rum. Och han märkte att han fann behag i allt detta.

Han kom att tänka på något, som han nu måste le åt. Där hemma hos mostern hade han haft en liten gipshund, som bar en tidning i munnen. På sockeln voro orden "Posten kommer" ingraverade. Som liten grabb hade han tyckt att denna hund var underbart vacker. Men när han såg dessa porslinsfigurer förstod han ju att gipshunden bara var bosch.

Han reste sig och gick fram till bokhyllan. På måfå tog han ut en volym, den var bun-

den i högblått skinn med ett ornament av röda eldslågor, och han började bläddra i den. Det var vers. Han hade läst några dikter i skolan under magister Prims lektioner, men dem hade han inte alls tyckt om, de voro bara fulla av klingande ord om Gud och fosterland. Då voro hans egna nidvisor om gubben Prim betydligt bättre, i varje fall hade de gjort mycket större lycka i klassen. Men det här var tydligen något annat. Han blev allt mer och mer intresserad, ju längre han fördjupade sig i boken. Det fanns i dessa ordsammanställningar och i rytmen något som i högsta grad tilltalade honom. Han läste:

I fjärran skymtar havet
som en blå, blå strimma.
I havet ligger trollön
men den är dold av dimma...

och då började han fantisera om denna dimomhöljda ö. Låg den mycket långt bort och kunde man kanske hitta den på kartan? Och vad kunde det väl leva för slags varelser

... bland dessa träd, så sällsamt stora
och vattenfall, som likt orkaner dåna.
Och dessa blommor, som med onda ögon
all himmelens fåglar håna...

Och han började drömma. Bilder och föreställningar började stiga upp inom honom

på ett sätt, som han aldrig förr upplevat. Och han märkte en egendomlig tankarnas flykt, vilket både skrämde honom och kom honom att känna sig lycklig. Hans fantasi hade hittills fått föra ett trångt och instängt liv. Inga barnböcker hade han haft när han var liten och hans religiösa moster hade aldrig berättat en saga för honom. Nu var det, som en mängd av allt det som i hans inre låg i bojor och fjättrar, med en gång ville bryta sig löst och bana sig väg.

Han måste stiga upp och röra på sig. Helst skulle han ha velat springa och hoppa och sjunga. Plötsligt råkade han få se sin bild i spegeln och då blev han nästan rädd för sina egna ögon; det hade kommit en främmande glans i dem.

Han slog upp dubbeldörrarna till altanen på vid gavel och andades djupt. Därnedanför låg staden med hundra rykande fabrikskorstenar. Så långt ögat såg, tak vid tak, svarta av sot och glansiga av sol.

Ansgar Reiner kände en egendomlig lust att själv börja forma ord till ord, för att ge liv åt det, som han i detta ögonblick kände . . .

5.

Så hände det, som nu oundvikligen måste ske. Redan nu kom det straff, som alltid förr

eller senare på något sätt drabbar den, som, glömmande sitt arbete och sina plikter, tygellöst hänger sig åt sin fantasi.

Herr Kleving, ägaren till detta rike, som så förtrollat den sjuttonårige ynglingen och kommit honom att alldeles glömma den nyktra vardagen, kom, såg och segrade. Med sin hand högg han ett stadigt tag i Ansgars krage, med den andra grep han telefonluren. Och inom kort uppenbarade sig tvenne kraftiga konstaplar. Ansgar var nästan gråtfärdig när han fördes bort av poliserna. Med smärta tänkte han på vad hans avhållne läromästare skulle säga, när tidningarna bringade honom budskapet om hans skam.

Kanhända att det var en vaknande diktarsjäl, som nu krossades i samma ögonblick den för första gången ville pröva att röra sina vingar. Kanhända också att den kan vakna än en gång, sedan smärtorna helats.

6.

Brev från författaren X. till distriktsdomaren Y.:

Min kära vän!

Det som du i ditt sista brev meddelade mig om fallet Ansgar Reiner har intresserat mig på det högsta. Det måtte vara underbart att,

som du, vara i besittning av ett så sympatiskt och förtroendeingivande sätt. Hur gärna skulle inte också jag vilja kunna avlocka mina medmänniskor sådana utförliga bekännelser om deras handlingar, tankar och känslor. För att inte tala om hur nyttig en sådan gåva skulle vara för en man i mitt yrke!

Saken har till och med fängslat mig så, att jag på grundval av din berättelse har satt ihop ett slags novell. Jag skickar dig samtidigt en kopia av manuskriptet. Nu vet jag ju inte om jag har uppfattat honom rätt — det skall bli roligt att höra vad du säger om den saken — men jag tycker om att föreställa mig saken på det här sättet. Och jag kan inte hjälpa, hur omoraliskt det än är, att jag har gripits av en viss sympati för tjuvpojken i fråga. Det tycks ju för resten du också ha gjort, att döma av ditt brev. Den litteräre tjuvpojken! Låter det inte som en ny "typ" i litteraturen? Och så är det ändå verkligheten själv, som har hittat på honom!

Men, det är så sant, du ber mig ju också om ett råd. Och jag känner det inte bara som en glädje, utan också som en plikt att få ge dig det. Härmed alltså ett litet P. M. att iaktta, när saken åter kommer före om torsdag:

Ställ för Guds skull inte, av överdriven plikttrohet, till med några dumheter!

Kom ihåg att den utförliga bekännelsen har pojken gjort privat för dig. Missbruka inte hans förtroende!

Officiellt är ju bara den sista affären hos Kleving känd och där hann han ju inte ens ta någonting. Det är alltså första resan, som det visst heter på ert språk, och då blir det naturligtvis villkorlig dom. Alltså kan han ju slippa lös med detsamma.

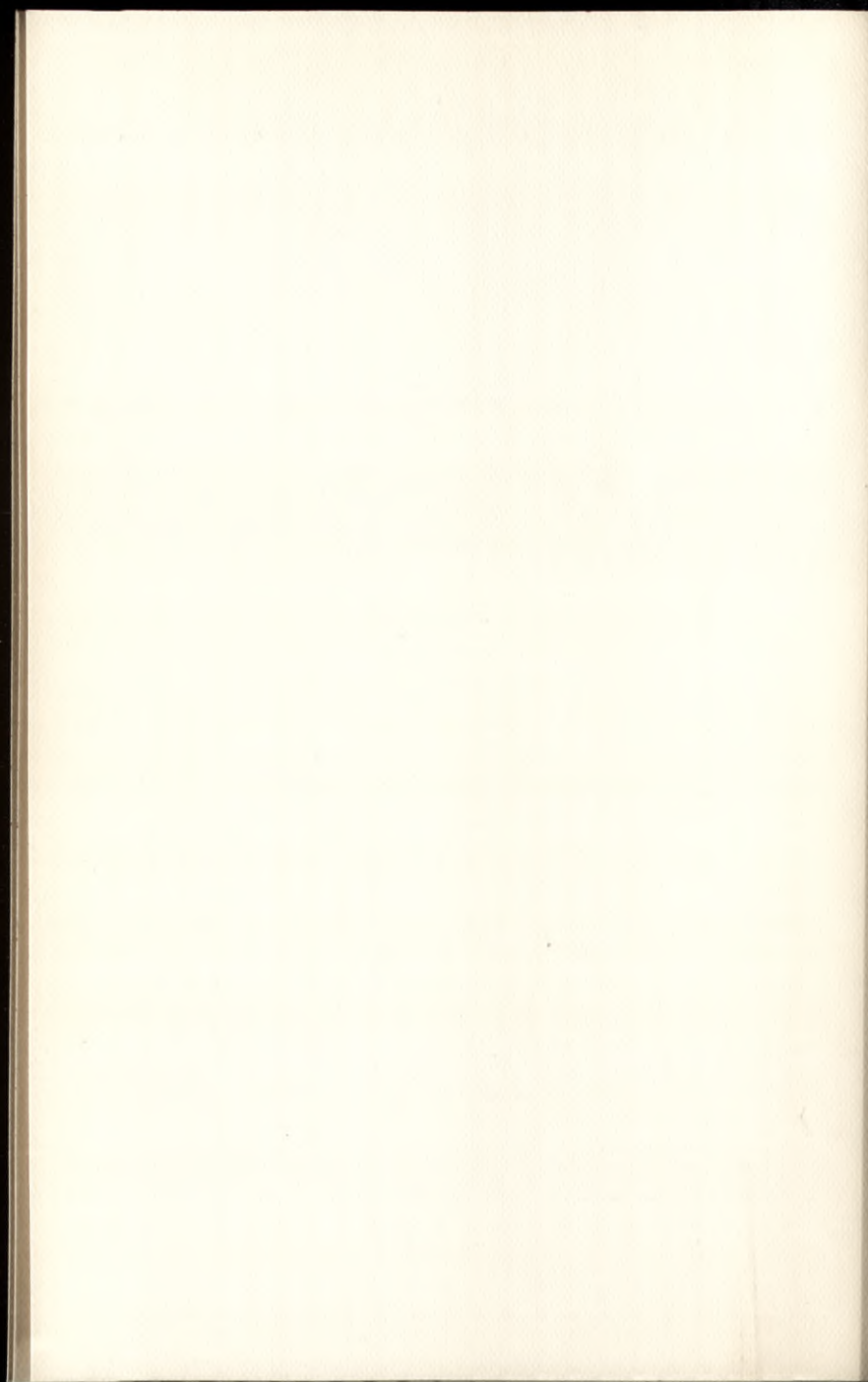
Det är tydligen en ung diktare, som håller på att bli medveten om sig själv. Det vore ett avskryvärt brott att bura in honom i ett svart hål, där varken sol eller måne lyser. Jag kommer aldrig att förlåta dig om du gör det.

Sedan, min käre vän, skall vi ta hand om pojken och skaffa honom god undervisning. Och göra någonting av honom, höll jag på att säga. Men det misstänker jag att vi inte behöver. Min tro är nämligen att han kommer att sköta om den saken själv.

På återseende till om torsdag, då jag kommer att infinna mig i åhörarebåset. För att kontrollera att du sköter dig ordentligt.

Din tillgivne
X.

DIKTAREN OCH HANS BEATRICE

I.

Leonard Randolph var en ung diktare av utpräglad svärmiskt romantisk läggning och bara tjugutvå år gammal. Man kan då förstå, att det inte var annat att vänta, när han började umgås i det Barringska hemmet, än att han skulle förälska sig i den vackra, då endast tjuguariga fru Barring. Läger man därtill att fru Agnes Barring hade nära nog de mörkaste ögonen i världen och att det på botten av dem låg något hemlighetsfullt, som förde tankarna till en dold skatt på botten av en skogstjärn, är det naturligtvis uppenbart för var och en, att han endast hade en möjlighet på hundra att undgå den trollmakt som låg i hennes naturliga och nästan naiva charm. I all synnerhet som Leonard Randolph inte var någon undantagsmänniska, utan tvärtom en helt vanlig romantisk diktare av svärmisk läggning. Efter att ha varit tillsammans med henne vid pass ett halvt dusin gånger bekände han också — det var första gången han helt ostörd var ensam med henne — sin obotliga lidelse för fru Agnes. Det var en sjukdom till döden, bedyrade han

henne, i det han blygt försökte smeka hennes vita spensliga hand, som påminde om ett barns.

Fru Agnes drog sakta tillbaka sin hand, men blev uppriktigt ledsen. Allvarligt och uppriktigt ledsen, ty det fanns inte ett spår av koketteri i hennes renhjärtade själ. Men hon kunde ju inte hjälpa att hon älskade sin man, som hon gift sig med av fri vilja, fast han bara var en vanlig affärsman, som inte var det minsta romantisk. Uppriktigt ledsen blev hon också därför att hon höll så mycket av Randolph. Han var mycket yngre och också mycket barnsligare än hennes man och hon hade känt det som en naturlig plikt att trösta honom när han var sorgsen, vilket han var ganska ofta; närmare bestämt fem av de sex gånger de träffats förut, om hon nu mindes rätt. Men hon hade aldrig menat eller velat att saken skulle ta en sådan vändning.

Men Leonard Randolph bedyrade ännu en gång, vid allt som var honom heligt, och det var ingenting annat än hennes älskade namn, att det var en lidelse till döden. Och ville hon inte bli hans, helt och hållet hans, så återstod det honom ingenting annat än att lämna det liv, som utan henne skulle bli tomt och värdeöst. Stackars lilla fru Agnes, vad skulle hon väl svara! Hon ville inte att han skulle dö för hennes skull och hon försökte att trösta

honom så gott hon kunde. Hon till och med brast i gråt. Men han, egoistisk som han var, lät inte trösta sig det allra minsta, trots att han fann mycket behag i hennes milda och lugnande ord och till och med ertappade sig med att finna en viss vällustig njutning i hennes tårar. Visserligen blygdes han genast för detta, men när han vid ljuset av bleka gaslyktor vandrade hemåt en lång och tom gata, tom så när som på ett par hästdroskor med några berusade studenter i, var han likväl fast bestämd att med det snaraste sätta sitt beslut i verket. Det var på den tiden, då ännu hästfordon voro allenahärskande på vägar och gator.

Då närmare en månad gått till ända utan att fru Agnes hade hört något från sin beundrare, började hon bli orolig. Det vill säga, egentligen hade hon varit en smula orolig hela tiden, trots att hon aldrig helt på allvar trott att han skulle sätta sin hotelse i verket. Men man kunde ju aldrig så noga veta vad en överspänd skald kunde ta sig till. Nu lät hon i alla fall sända bud efter honom, så orolig hade hon blivit, och när hon nu satt och väntade, omgiven av alla de blommor hennes man den sista veckan uppvaktat henne med, steg hennes oro till verklig ängslan. Och när så till sist Leonard Randolph anmäldes kunde hon inte helt behärska den glädje, som

helt naturligt följde med den utlösta spänningen. "Så har jag er här i alla fall", sade hon och tryckte hans händer.

Men också Randolph hade känt ängslan inför detta möte och det var inte bara den slags ängslan, som är oundviklig när en ung man går att träffa den kvinna, som han håller mera av än allt annat på den grönskande jorden. Han kände också löftesbrytarens oro inför den han givit sitt löfte, eller snarare sin hotelse. Hade han inte bedyrat fru Agnes att han skulle beröva sig livet! Trots att han inte sagt någon bestämd tid inom vilken detta skulle ske, var det onekligen en smula genant för honom att nu visa sig livslevande, utan så mycket som ett märke efter en pistolkula en gång. Intet under alltså att han kände sig ganska enkel när han trädde in i fru Agnes soliga blomstersmyckade rum. Men hennes vänliga välkomstord lugnade honom genast och när han sedan såg spår efter tårar på hennes små bleka kinder, kände han sig manligt överlägsen. "Hon kanske älskar mig i alla fall, eftersom hon har gråtit för min skull", tänkte han i sin inbilskhet.

De hade en angenäm afton tillsammans. Han läste för henne ur sina skrifter, som ännu så länge voro otryckta. Men han berättade för henne att det snart skulle komma ut en bok, som han hade skrivit. Och han

berättade mer än så under kvällens lopp, då de längre fram började bli riktigt förtroliga med varandra. Han anförtrodde henne, att den kvällen, då han lovade att ta livet av sig, var han också fast besluten att göra det. Det var bara en sak, som hindrat honom därifrån. Han hade nämligen dagen innan lämnat in ett manuskript till en förläggare och nu tyckte han att det kunde vara lustigt att först se om det blev ja eller nej, innan han dog. Det blev ja; han hade till på köpet blivit mottagen på det älskvärdaste sätt av förläggaren. Och efter detta hade hans självmordsvilja svalnat högst väsentligt. Så frågade han fru Agnes om hon kunde förlåta honom att han ännu levde, och han fick absolution.

Men den lilla flickan, som var gift med en prosaisk affärsman, som hon älskade, glömde sig, blev glad och munter och kanske också en liten aning skälmsk. Hennes ögon, som voro nära nog de mörkaste ögon i världen, blevo glittrande pigga och livliga. Hon sade till och med ett eller ett par riktigt förtjusande ord till sin kavaljer. Och sannerligen går inte allt igen! Om man erinrar sig hans tanke när han upptäckte spåren efter hennes tårar — hennes bedårande små glittrande tårar! — är det inte svårt att förstå att han inte kunde bära så mycken älskvärdhet från hennes sida. Den steg honom fullständigt åt

huvudet; ”nu är jag alldeles säker på att hon i alla fall älskar mig, fast hon inte ville tillstå det sist”, tänkte han. Så var han där med sin dumma bekännelse och sin dumma fråga igen, den dumma pojken. Och så var den kvällen förstörd.

Det är onödigt att skildra det som nu följde. Scenen blev i det närmaste identisk med den föregående kvällens. Nästan samma ord växlades. Fru Agnes' tålmod brast inte; hon blev lika uppriktigt ledsen och försökte lika ivrigt att trösta honom. Men det var lika förgäves. Och åter meddelade han henne lika hänsynslöst sin avsikt att dö och hon kunde inte annat än tro honom, när hon såg honom så tillintetgjord och såg honom i full förtvivlan lämna henne ensam.

Och han trodde det också själv, när han vandrade bort samma långa gata med lika bleka gaslyktor. Hur segerviss hade han inte blivit och hur nära sina drömmars mål hade han inte tyckt sig vara! Och så hade ödet obarmhärtigt kastat honom ned i avgrunden igen. Nej, sannerligen, om han kunde bära det . . .

Men det blev ingenting av den kvällen; han gick hem och lade sig ordentligt. Även den största smärta mildras, när man ”har sovit på saken”. Och ingen sorg kan te sig lika ohjälpligt nattsvart när man vaknar en

april morgon med vårsolen flödande in i rummet. Statistiken visar att de flesta självmord begås på hösten...

2.

Detta var på våren år 1874. I september samma år kom Leonard Randolfs första bok ut. Den fick ett mycket gott mottagande av kritiken, vilket också är helt naturligt, då den var fullständigt i tidens smak. Särskilt damtidningarna slösade med översvallande lovord. Det enda missljudet kom från en ung kritiker i en radikal tidskrift; han var behäftad med moderna franska idéer om att litteraturen borde skildra verkligheten sådan den var och gjorde fullständigt ned unge Randolfs bok, därför att den var "falskt idealiserande". Men det var inte många, som fäste sig vid det; författarens lycka var gjord. Han skrev sedan tämligen regelbundet en roman varje år och upplagorna voro stora och inkomstbringande. I en ägandes villa, med tinnar, torn och utsprång, avled han år 1925. Han var hela livet igenom ungt karl.

Ur litteraturhistorisk synpunkt erbjuder Leonard Randolfs liv intet av intresse. Hos honom fanns inga dolda djup, inga demoniska makter, knappast något av den kon-

stens heliga eld, som manar till oavlåtlig självrannsakan, och inga gnagande självmordstan... Nej, stopp! Självmordstankar var just vad det fanns hos honom, ehuru de kanske inte precis voro gnagande. I själva verket återkomma självmordstankarna, eller snarare självmordsbesluten, under hela hans liv nästan lika regelbundet, som hans sentimentala romaner. Och det hela tiden av samma anledning! Detta framgår med all önskvärd tydlighet av hans efterlämnade papper, som jag går igenom på uppdrag av hans förläggare.

Dessa efterlämnade papper och dagböcker, som ha lämnat materialet till denna skildring, äro många. Om jag toge mitt uppdrag grundligt skulle det bli en roman i flera delar; en mycket sentimental roman och en mycket långtråkig roman. Jag föredrar att skona mig själv och läsaren och dyker ned någonstans ungefär mitt i bunten. Så äro vi pladask i nådens år 1901.

3.

Vad hände år 1901? Jag är inte vidare hemma i historia, men jag tror inte det hände något särskilt det året. Jag kan inte erinra mig något krig, inte någon revolution, inte någon jordbävning. Ingenting. På det hela

taget är jag alldeles övertygad om att det året hände det absolut ingenting.

Jo, något hände i alla fall. En förmiddag i september promenerade fru Agnes Barring med två av sina barn, det äldsta och det yngsta, i Nyårsparken. Det äldsta barnet, nyutnämnd premiärlöjtnant vid Gula kavalleriregementet, gick rakt och spänstigt vid sin moders sida, medan det yngsta, en nio-årig flicka, sprang och lekte med en mångfärgad boll. Och då hände det att de mötte diktaren Leonard Randolph, vilket var en stor sensation, då det gått icke mindre än en hel månad sedan de sist träffat honom.

Vid denna tid stod Randolph på höjden av sin skaparkraft och ryktbarhet. Hans roman, "Gamlingen på Gråberget", hade just utkommit och lästes nu av tusentals husmödrar landet runt, och av en del andra också för resten. Fru Agnes, fyrtiofem år, lycklig maka, mor till fem människoliv, var ännu en skönhet. Hon var smärt som en ung kvinna och åren hade inte böjt henne. Hennes mörka ögon lyste ännu med sin säregna glans, som om det ännu låg en orörd hemlighet i dem; alltjämt kunde de ögonen åstadkomma oro och ängslan. Därom kan man för övrigt få klart besked genom att i Leonard Randolphs dagbok läsa några rader beträffande detta möte. Han skriver:

”Löjtnant Adolf avlägsnade sig strax, efter att först chevalereskt ha kysst sin mor på handen. Lilla Greta skyndade bort till en sandhög och satte sig strax att gräva med en liten spade, som hon för detta ändamål burit med sig. Så var jag då — o, min Gud! — återigen ensam med fru Agnes. Huru skall jag väl kunna med fattiga och tomma ord återgiva de känslor, som genombävade mig? Det var för mig en gränslös lycka att åter se hennes kära anlete.

Vi togo plats på en bänk, som stod under en nu helt gulnad lönn. Trots den sena årstiden var det varmt och behagligt som mitt i sommaren. Vi talade samman om många saker, skämtade och skrattade om mycket, jag minns nu inte om vad. Barnet satt hela tiden helt stillsamt och grävde de finaste och mest besynnerliga gångar och kanaler; sannerligen vore det inte en flicka skulle jag tro det vara förutbestämt att bli en framstående ingenjör!

Men allt eftersom skymningen föll på blev vårt samtal allvarligare. Vi talade om sådana subtila ting som människans ensamhetskänsla och den verkliga kärlekens odödlighet. Vi talade om dessa saker på ett sådant sätt, att vi tyckte oss tränga så djupt in i dessa hemlighetsfulla riken, som det endast i mycket sällsynta ögonblick är människorna för-

unnat att göra det. Då och då föll ett gult blad ljudlöst till marken. Fru Agnes' ögon lyste härligare än någonsin.

Kunde jag då rå för, när ögonblickets stämning och den sorg, som kanske aldrig skall vika från mitt sinne, gemensamt överväldigade mig, att jag, glömmande att hon förbjudit mig det, talade än en gång om detta enda, som för mig är av verklig betydelse. Jag menar min gränslösa, eviga kärlek. Så hände det, som hänt flera gånger tidigare. Jag förödmjukade mig, tiggde och bad, men blott för att bli avvisad. I full förtvivlan lämnade jag min älskade. Jag tänkte nu blott en enda tanke: att göra ett snabbt slut på min eländiga tillvaro, och i min bitterhet och min sorg kunde jag inte hjälpa, att jag hade yppat denna min tanke för henne.

När jag sprang över den stora chausséen i parkens mitt märkte jag inte, i det jämmerliga tillstånd vari jag befann mig, att ett exemplar av dessa nymoderna åkdon, som kallas automobiler, i samma ögonblick passerade. Och det var sannerligen rätt nära att jag blivit överkörd av detta smattrande och stänkande vidunder . . .”

Det var alltså på den tiden då de första otympliga bilarna började göra gator och vägar osäkra.

Men om någon tror, att det nu skulle bli allvar av de länge närda självmordsplanerna, så misstar han sig. Visserligen upptagas de närmast följande sidorna i dagboken av rätt så intressanta spekulationer om olika sätt att frivilligt lämna det jordiska. Författaren tycks i början luta åt den övertygelsen att en revolver vid vardera tinningen är det mest effektiva och pålitliga medlet, men litet längre fram hyser han en del betänkligheter gentemot denna metod. Han övergår i stället till att tala om en del gifter och deras verkningar, men blottar här bristande kunskaper i såväl toxicologi som intern Medicin. Till sist löser han radikalt den segslitna frågan genom att förklara ett djärvt hopp utför en hög och brant klippa vara det mest rekommendabla. Men hoppet blir aldrig utfört annat än i teorin. Och av sådana hopp skadar man möjligen endast sin själ, medan kroppen däremot förblir i högönskelig välmåga.

Men vi kunna lugnt bläddra förbi ett par årtionden i denna digra och för det mesta skäligen ointressanta bunt av papper och anteckningsböcker. Något av nämnvärt intresse än det ovan berörda gå vi inte miste om. Icke ens de dystra åren 1914—18 förmå

bryta monotonin i dessa självbekännelser, som med enformigheten hos havets ebb och flod evigt pendla mellan kärlekshopp och misströstan, livsglädje och livsleda. Han är rörande trogen i sin tillbedjan, denne man. Millionarméer kämpa mot varandra, kungatroner ramla och Europas karta ritas upp på nytt, men Leonard Randolph upphör aldrig på allvar, icke ens i sin ålders höst, att hoppas på den lycka, som förvägrades honom i hans ungdom.

Men allra underst i högen ligger ett litet häfte med blommigt omslag i japansk stil. Sidorna äro täckta med en fin och vacker handstil, som icke är Randolfs, utan fru Agnes Barrings.

5.

Sidan tolv i det japanska häftet:

"Den 15 januari 1925. — Aldrig kommer jag att glömma denna dag! Tidigt på morgonen fingo vi, min man och jag telefonbud från villa Solslott. Leonard, som av ett allvarligt hjärtlidande några veckor varit fjätt-rad vid sängen, hade plötsligt blivit mycket sämre. Slutet kunde befaras när som helst! I all hast fingo vi på oss våra kläder, Allan gjorde den lilla tvåsitsiga bilen klar, och så gävo vi oss av. Min man är ännu vid fyllda

sjuttio en förträfflig bilförare. Genom morgontomma gator susade vi fram medan ett snöblandat regn piskade vindrutan. När vi kommo utanför staden voro vägarna riktiga isgator, så vi måste köra mycket försiktigt. Men vi kommo lyckligt fram till Solslott.

Leonard hade på egen begäran blivit flyttad från det dystra sovrummet med de tunga åttiotalsgardinerna till det ljusare tornrummet, där han alltid brukat arbeta. Jag var förfärligt nervös, mitt hjärta bultade oupphörligt och torntrappornas knarrande och kvidande under våra steg höll på att göra mig alldeles utom mig. Men äntligen voro vi i sjukrummet, i vilket en obehaglig medicinlukt genast gjorde sig kännbar. Jag har aldrig kunnat fördrå sjukhuslukt, men jag bemannade mig.

Arma Leonard, så avtärd och blek han såg ut! Jag blygdes genast över mina olustkänslor och skyndade fram och fattade hans magra, nästan genomskinliga händer. Han försökte föra min hand till sina läppar, men förmådde det inte; så kraftlös var han. Men hans ögon voro klara och öppna.

Han gjorde ett tecken att han ville tala med mig särskilt och då gick Allan bort till ett fönster, där han ställde sig med ryggen mot oss.

Länge sutto vi så, Leonard och jag, utan

att någon av oss förmådde säga något. Jag skulle gärna ha velat säga honom att jag i alla fall hållit så mycket av honom under alla dessa år och att han varit den, som näst min man, betytt mest för mig. Men jag fick aldrig fram något. Men våra blickar talade nog bättre än alla ord, tror jag. Vi sågo djupt in i varandras ögon.

Till sist bröt Leonard tystnaden och började tala med en stämman, som var bruten och tycktes mig redan vara märkt av döden: — Agnes, kära Agnes, sade han, jag är så lycklig att jag fick se dig ännu en gång. Det var min enda oro att du inte skulle hinna fram i tid.

Så var det som en svag skymt av ett leende for över hans ansikte, när han fortsatte: — Jag kommer att tänka på en sak. Jag har ju många gånger, och nu senast för några månader sedan sagt dig, att jag ville ta mitt liv. Du skall inte tro att det var tomma ord, som jag inte menade något med. Jag skulle också göra det. Men jag *hann* ju inte nu. Nu kommer döden självant i förväg.

Jag trodde först att han skämtade, men han var nu fullständigt allvarlig. Jag förstod, det läste jag i hans ögon, att han själv helt trodde på detta. Den lilla skuggan av ett leende hade endast varat en tiondedels se-

kund, om ens så länge. Jag kunde inte behärska mig längre, utan brast ut i högljudda snyftningar. I det han smekte min hand upprepade han än en gång, långsamt och tydligt:

— *Jag hann inte göra det. Och nu kommer ju döden ändå.*

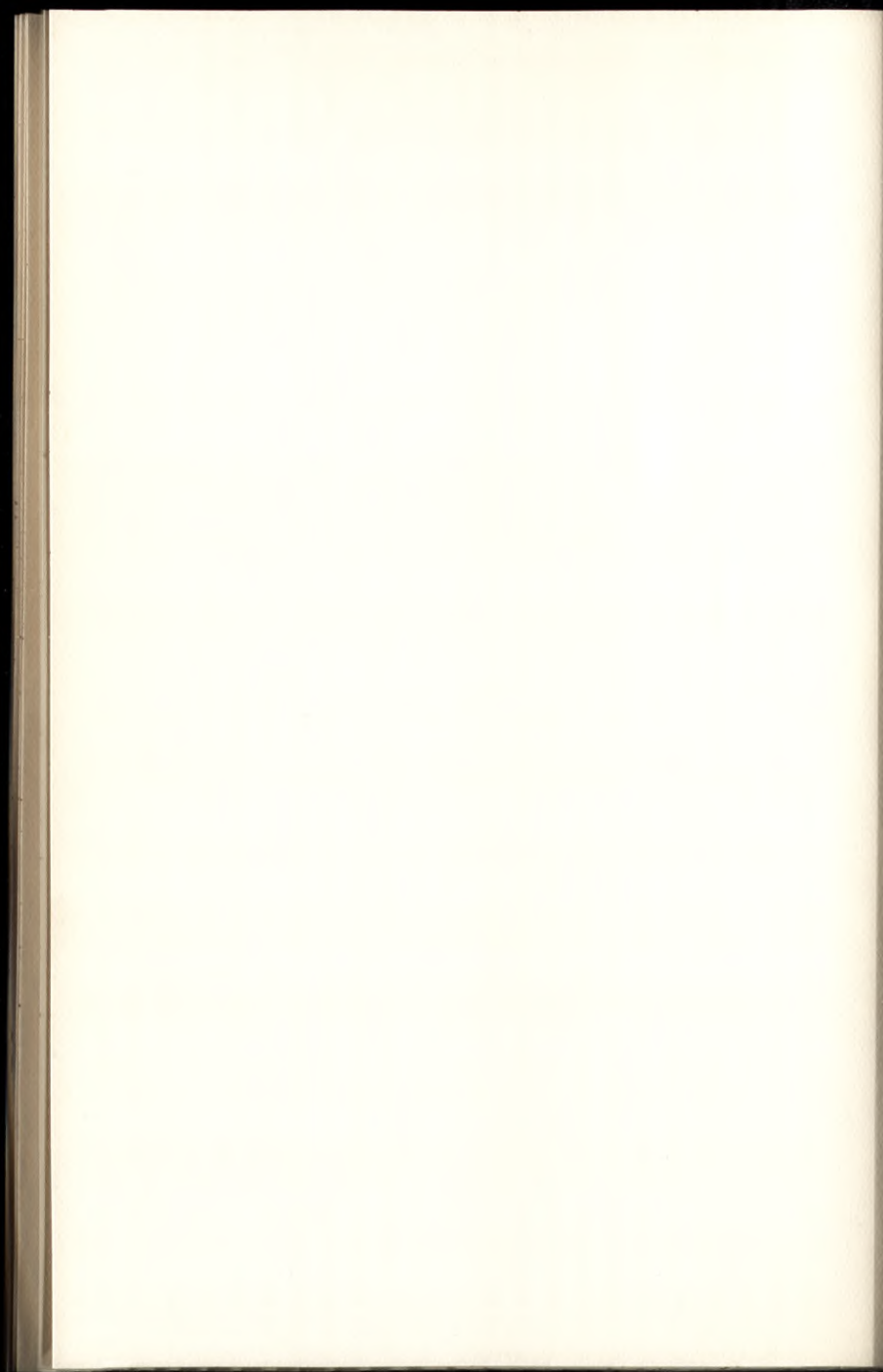
Så slöt han trött ögonen, och några minuter senare var han inte mer. Till och med min annars så barske make grät högt.”

6.

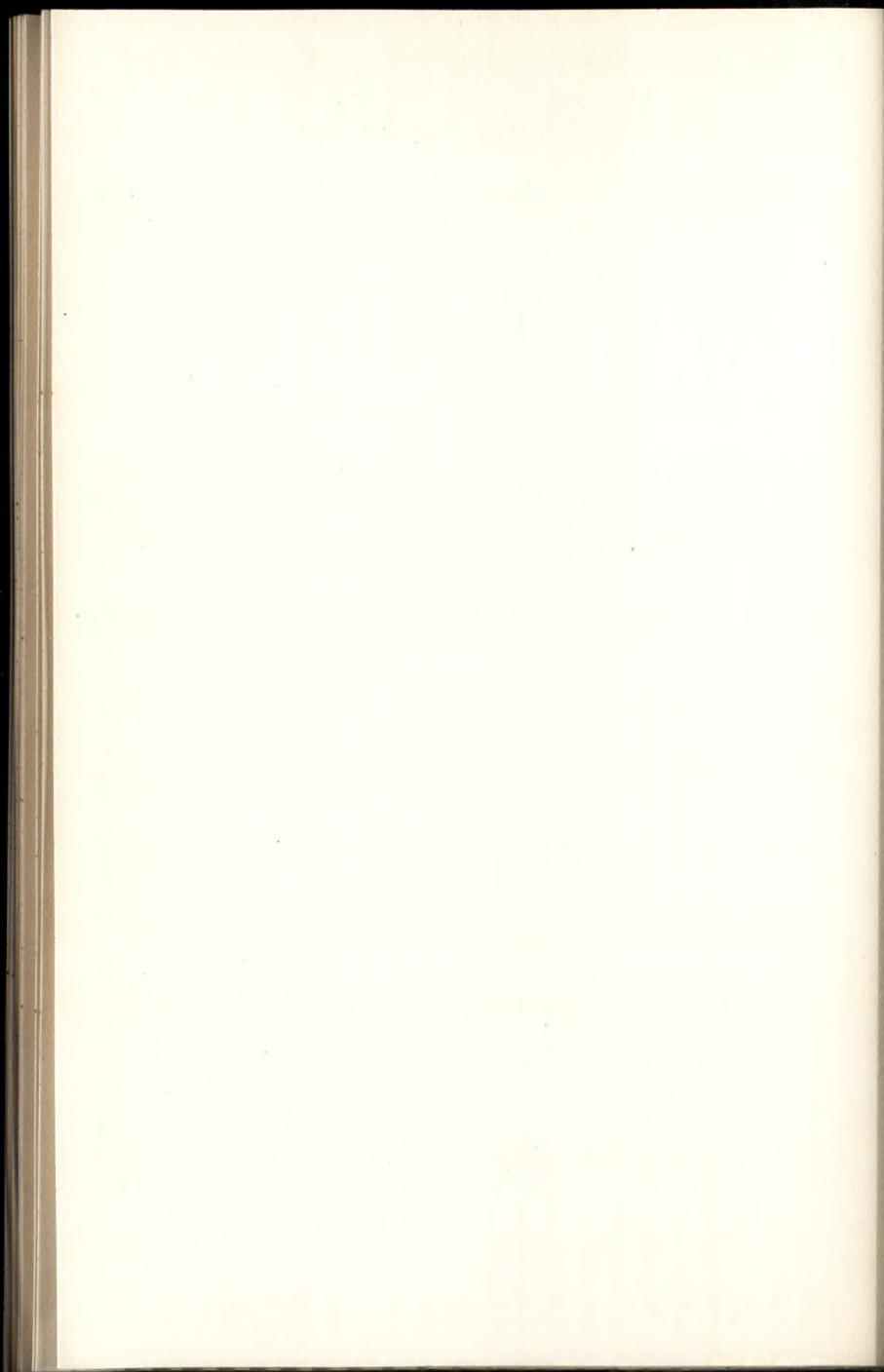
Härmed har jag, herr bokförläggare, slutfört min uppgift. Men jag förstår att jag inte har gjort det till belåtenhet. Det har, som ni kanske har observerat, i min uppsats råkat insmyga sig en del satser, som i viss mån äro ägnade att sprida ett svagt skimmer av löje över författaren Leonard Randolfs person. Jag är naturligtvis själv den förste att inse, att detta gör den omöjlig för sitt ändamål: att tjäna som inledning till den första samlade upplagan av Randolfs skrifter. Jag beklagar detta.

Och jag beklagar det också av en annan anledning. Jag är nämligen rädd att jag kanske har gjort Randolf orätt. Kanske fanns det också, ehuru det inte framgår av denna skildring, i Leonard Randolfs trogna dyrkan

av fru Agnes Barring något av den poetiska storhet, som präglar till exempel en Dantes kyska kärlek till Beatrice. Ja, helt säkert måste detta ha varit fallet. Lika visst som att Dante Alighieri, fast de knapphändiga underrättelser vi äga om honom icke berätta något därom, säkert i sina sämre ögonblick någon gång kunde påminna om en Leonard Randolf.

VATTEN OCH BRÖD

I.

I det trettonde århundradet efter det Vår Herres Son föddes i staden Betlehem fanns det på många håll, för resten över mest hela jorden, rätt besynnerliga lagar och föreskrifter. I det landet, där det som här skall berättas tilldrog sig, fanns en lagparagraf, som stadgade att om någon hade begått den svåra synden att döda en medmänniska eller hade försökt att göra det, antingen det var avsiktligt eller i vredesmod eller rus, så skulle han sitta på vatten och bröd i sju gånger sju dagar och nätter. Det kan ju tyckas vara rätt människovänligt föreskrivet, men det var det i själva verket inte. Ty det måste, så ansågs det, vara övernaturliga krafter till för att överleva den fastekuren och straffet var i själva verket liktydigt med en långsam och plågsam död. Men *om* någon dömd lyckades vara i livet den fyrtionionde dagen så visste man att det var ett försynens tecken på att den dömda var oskyldig, eller, om det var alldeles klart att han måste vara gärningsmannen, att brottet varit i överensstämmelse med Guds outrannsakliga vilja och behag.

Och i detta fallet skulle domaren, som alltså dömt oförståndigt och illa, genast frigiva den fängslade och i skadeersättning ur egen kassa betala honom femhundra dukater av den allra största sorten.

I en liten stad i detta land bodde Måns Träsnidare. Det var en tjock och fet, from, gudfruktig och gladlynt man, som livnärde sig och sin familj genom att ur träbitar tälja fram madonnor och änglar, som han sedan sålde till kyrkor och kloster. Han var mera konstförfaren än alla andra skulpterare och så vackert utskurna och grant målade bilder hade ännu aldrig någon gjort före honom. Därför hade han alltid fullt upp med beställningar, men han ville aldrig ta mera betalt för dessa föremål, som sedan välsignades av prästerna och blevo heliga, än som behövdes för att han med de sina skulle kunna leva ett angenämt och behagligt liv. Och Måns Träsnidare levde lugnt och lyckligt ända tills det hände att han förlorade allt vad han ägde, därför att han gått i borgen för en god vän, som sedan gick och blev alldeles kaputt. Den saken förorsakade Måns Träsnidare litet bekymmer, men han oroade sig inte så mycket, ty han hade ju fortfarande sina händer att arbeta med.

Men så kom den svarta olycksängeln farande på fullt allvar och omslöt med sina

mörka vingar Måns Träsnidare och hans familj. Och det var den avundsjuke och småsinte snickaren Sebastians fel. Denne man hade också försökt sig på att tälja madonnor, men de voro så klumpigt och fult gjorda att de vördade fäderna i stället för att köpa hade brustit i skratt när han förevisade dem.

Nu hände det sig att Måns Träsnidares vän, han som gått och blivit alldeles kaputt, en dag hittades död ute i skogen med en kniv i hjärtat. Säkert hade han dödat sig själv och därmed, sorgligt att behöva säga, gått den eviga förtappelsen till mötes, men Sebastian gick till domaren och berättade att det var Måns Träsnidares verk. Det var hämnden för att Måns Träsnidare hade förlorat sina pengar på den dödade, sade han. Och för att domaren skulle tro honom och känna sig övertygad förärade snickaren honom ett vackert snidat bord med två långbänkar till, ty fina och bra möbler kunde han göra. Och så hände det sig en strålande dag, då vårvindarna lekte tafatt över ängarna, som stodo klädda i fagert grönt och med många brokota blommor, som det var en lust till att betrakta, att den fete och gladlynte Måns Träsnidare kastades i fängelse.

Men aldrig hade fångvaktarna sett någon fånge så gladeligt börja sin sejour i den mörka tornkammaren. Han skrattade och skämtade så med den gamle vaktaren, som hade hans håla om hand, att denne förvånad gjorde korstecknet. Saken var den, att Måns Träsnidare var så förfaren i lagkunskap att han visste att han skulle få femhundra guldstycken av den största sorten, när han kom ut igen. Och det glädde honom mycket, ty på så sätt skulle ju han och hans familj med en gång komma på fötter igen. I själva verket var det ju en god tjänst den avundsjuke snickaren hade gjort honom. "Nog överlever jag den lilla avmagringskuren", tänkte han. "Lovad vare Herren att jag var förständig och levde goda dagar medan de tiderna voro, nu finns det mycket gott hull att ta på." Men han ångrade genast denna tanke, ty han förstod ju när han rätt eftertänkte, att den var syndig. Även om han vore lika mager och skranglig som det där eländiga snickarspektaklet, så skulle han ju ändå komma levande ut, ty det var ju tecknet på oskuld. Och han visste ju med sig, att trots att han var långtifrån någon Guds ängel utan bara en syndig tillverkare av sådana, så var han i alla fall

oskyldig till vännens död, vilken han allvarligt och uppriktigt hade begråtit.

De första dagarna i fängelset förflöto rätt så skapligt. Han åt mycket av brödet och drack sig otörstig av vattnet, så att någon nöd gick det egentligen inte på honom. Tiden blev ju lång, men han fann på många sätt att få den att gå litet fortare. Han sjöng sånger, både andliga och världsliga. Och han iakttog huruledes ljuskäglan, som föll in genom det smala gallerfönstret, allteftersom dagen led undan för undan förflyttade sig på väggen. Så gjorde han, den andra dagen, en liten uppfinning. På morgonen gjorde han med en sten ett märke i väggen, som visade var ljuskäglan då befann sig. Så sjöng han den vackra sången om "Heliga Marias kärleksfulla tankar", därefter bad han tre långa böner å rad och till sist stämde han efter vartannat upp tre lustiga visor, däribland den dråpliga balladen "Om slagsmålet på krogen i skogen". När han slutat de sista raderna:

Av ett slagsmål kan man kanske döden dö
men det skadar inte hälsan...

gjorde han ett nytt märke i väggen. Så tog han samma sånger och böner omigen och gjorde därefter åter ett märke i ljuskäglans spets. Han visste ju nu att lika lång tid hade

förflutit mellan varje märke och på så sätt hade han vid dagens slut en tidmätare, som alltid precis kunde säga honom huru stor del av dagen, som återstod.

Den fjärde dagen började han att med en spetsig sten rista bilder på väggarna. Han framställde med stor skicklighet de tolv lärjungarna i en lång rad. På var och en av dem gjorde han olika ansikten med varierande uttryck, allteftersom han tyckte att det stämde överens med det, som han läst om dem i de heliga skrifterna. Det var ett drygt arbete med vilket han lyckades förkorta flera av de långa dagarna. Men när han var färdig märkte han att av en slump, han hade absolut inte gjort det med avsikt, hade Judas blivit begåvad med snickaren Sebastians lömska anletsdrag.

Men han hade också svåra stunder, då han låg håglös på den hårda träbritten eller i timmar trampade runt, runt, utmed väggarna. Stunder då han plågades mycket av hunger och svår verk och oroades mycket av dystra tankar. Framför allt undrade han ofta hur hans hustru och tre små barn hade det nu, när han inte längre fick vara med dem och skydda dem för alla faror. Men ännu så länge förunnades det honom att varje natt få njuta en vederkvickande sömn.

Först hade han med glädje lagt märke till att det inte fanns några råttor i fängelsehålan. Men dagar kommo, då råttkött skulle ha varit en välkommen läckerhet för honom, dagar då han förstod den lömska avsikten med att just denna håla var alldeles råttfri. Dagar kommo, då han led förfärliga kval och var nära förtvivlan. Med fasa kände han, då han for med handen över ansiktet, hur det liksom hade sjunkit samman, hur huden hade lagt sig i stora påsar och hur insjunkna ögonhålorna hade blivit. Och så den förfärliga tomhetskänslan i magen, det var bristen på salt, som gjorde sig alltmera gällande, och flera dagar å rad kunde han inte förmå sig att äta av brödet. I stället gick han i timmar och slickade de fuktiga stenväggarna. Med skräck, men också med förvåning och till och med med ett visst intresse, märkte han hur den tomma buken efter att först ha sjunkit ihop sedan svällde och blev ofantligt stor. Till de kroppsliga kvalen kom också det att den goda sömnen började svika honom, han sov nu oroligt och drömde oavbrutet. Han drömde mycket om stora, rikligt dukade bord, men han hade också många andra mindre angenäma fantasier. Ideligen såg han sina

små barn i förtvivlade situationer, han såg dem hungriga och trasiga stryka ensamma kring vägarna, han hörde dem gråta och skrika efter far, att han skulle hjälpa dem. Efter sådana drömmar kunde det hända att han rusade upp ur sömnen och med förtvivlans kraft kastade sig mot den tunga järnporten, som emellertid förblev lika obeveklig mot slag och sparkar som mot böner och bevekande ord. Till sist sjönk han förtvivlad och utmattad ihop på golvet; ack, han kunde ju inte komma till sina barns hjälp.

Men nästan lika mycket, som han saknade ordentlig och närande föda, saknade han, hur underligt det än kan låta, ett stycke fint och smidigt trä och en kniv att tälja i träet med. Det var inte bara det att det hade blivit en vana hos honom att sitta och skära ut figurer och ansikten, o nej! Det var fastmera det, att om han nu hade haft denna fattiga träbit och ett nyttjebart redskap, så skulle han kunna finna befrielse för åtminstone något av det, som tryckte honom. Om han hade haft denna träbit så skulle han göra en bild av frälsaren på korset och i den spikades lidande ansikte skulle han kunna få fram allt det, som plågade honom själv och förvägrade honom en natts befrielse i drömlös sömn. Och han tyckte inte att det skulle vara något orätt i det, ty på så sätt skulle ju skriftens ord att

Herrens Son skall bära människornas lidanden besannas. Eller han skulle framställa Johannes Döparen sådan han måste ha varit när han låg kastad i det mörka brunnshålet, dit varken solen eller månen sände sina strålar. Själv var han ju i en liknande belägenhet. Han visste, han *visste* hur han skulle forma huvudet på denne helige man, som låg och förbannade och framsade märkliga profetior, vilka ännu inte gått i uppfyllelse. I de djupa fårorna och tärda dragen i Johannes ansikte skulle han helt enfaldeligen uttrycka all sin egen stora längtan efter sin hustru och sina barn, efter solens ljus, de grönskande ängarna och ett gott mål ordentlig mat. Men han hade inte ett stycke fint och smidigt trä. Och den gamle fångvaktern, som var en from och beskedlig man, svarade ingenting på hans böner, emedan han var stendöv, vilket säkert var en stor lycka för en from och beskedlig man i hans ställning.

4.

Så gingo dagarna helt långsamt, en efter en. Och ljuskäglan hade väl ett fyrtiotal gånger börjat om från början med passerandet av märkena på den grå stenväggen innan det gick så långt att Måns Träsnidare

inte längre bekymrade sig om någonting, varken om vad tiden led eller något annat, utan bara låg i slö förtvivlan på den hårda träbritsen och väntade på slutet. Men, o under över alla under! När den fyrtionionde natten var till ända och det lilla fönstret i form av ett fattigt grått skimmer talade om allt vad det visste om det härliga färgspel, som heter soluppgång, då var Måns Träsnidare ännu i livet! Men Gud skall veta att han såg ut mera som död än levande och den gamle fångvaktaren fick springa efter många koppar varm mjölk innan det lyckades honom att få kadavret att stå på benen. Men när Måns Träsnidare fick klart för sig att den prövning Vår Herre pålagt honom nu var slut, att den förbannade snickaren skulle få gå med en mycket lång näsa (ett blått öga skulle han väl också få för mera passlighets skull) och att han hädanefter kunde få äta så mycket han behagade, då fylldes han, trots sitt eländiga tillstånd, av ett stort jubel.

5.

Man skulle nu vilja tro och innerligt hoppas att Måns Träsnidares svåra lidanden voro tilländakomna, att han nu fick draga hem till hustru och barn med sina ärligen förtjänta guldstycken och att han fick till-

fälle att ge snickaren Sebastian en grundlig minnesbeta. Och ingen skulle väl hellre ha önskat allt detta än den förste nedskrivaren av denna tilldragelse, en samtida och vän till träsnidaren, kallad Adrian Präntare. Men berättelsen tager nu i stället en så sorglig vändning, att präntaren för rörelse och sorg över sin väns sorgliga öde icke förmått att rätt styra sin eljest mycket konstförfarna hand; också äro handskriftens sista sidor avgjort mindre vackra än de övriga.

Den tiden var en ondskefull tid och det fanns då, förutom snickaren Sebastian, också många andra människor, som voro nedriga mot nästan och lågsinnade till karaktären. Så till exempel var den rike och girige domaren Morius, han som dömde träsnidaren till vatten och bröd, innerligt hatad och avskydd av alla rättskaffens människor i staden, ty han gav alltid den rätt, som bäst betalade och föga bekymrade han sig om lag eller samvete. Sin egen bror lyckades denne man, tack vare sitt inflytande hos den regerande fursten, få både landsförvisad och vanärad, och det bara för att brodern ville ha sin rättmätiga del av det gemensamma fadersarvet. Det berättades många underliga historier om denne man, som var i stånd till nästan vad som helst när det gällde förvärv av penningar eller ägodelar. Och när han nu fick veta att Måns

Träsnidare avtjänat sitt straff och ännu var i livet, så blev det hans första omsorg att uttänka en plan, med vars tillhjälp han skulle kunna rädda sina femhundra gulddukater av den allra största sorten.

När nu träsnidaren fördes ut ur fängelsehålan var han — och det var just därpå Morius räknade — fullständigt bruten av hunger och feberfantasier. Med möda lyckades det fångknektarna att stödja honom så, att han gick något så när upprätt. Men när han kom ut i lilla rådssalen, som på befallning av Morius vilade i halvmörker med alla de tunga sammetsdraperierna fördragna, togs han om hand av domaren själv, som vänskapligt lade sin arm kring hans axlar och med en vink avskedade de båda fångknektarna.

— Min kära vän, tog domaren till orda, jag inser nu att jag gjort dig gruvligt orätt. Himlen själv har ju nu visat att du var oskyldig och jag ber dig därför ödmjukt och kristligt att förlåta din felande broder. Dessa penningar, han visade på dukaterna, som lågo uppräknade på ett bord, dessa penningar äro nu dina och du kan göra med dem vad du behagar.

Vid dessa ord vaknade träsnidaren upp till klarare medvetande, en stor glädje genom-bävade honom, han såg med ens som i en syn

alla de läckerheter han skulle befalla fram hos värdshusvärden på andra sidan torget. Och han ville genast gå sin väg med guldets. Men domaren klappade honom alltmera vän-
skapligt på axeln och fortsatte att tala.

— Dessutom, min vän, är det ju klart att du efter detta kommer att bli en ryktbar man, en betydande man, och att du kommer att hedras på mångahanda sätt. Du kommer att kunna göra vad du behagar, min vän, och ingen kommer att kröka ett hår på ditt huvud. Först och främst är det ju solklart att du kommer att ha full rätt att efter behag hämnas på den nedrige snickaren Sebastian, som så lömskt förtalade dig och narrade mig att tro honom.

När Måns hörde namnet Sebastian kände han något underligt inom sig, något som steg upp i halsen och ville kväva honom. Och han såg röda fläckar dansa omkring sig. I samma ögonblick stack Morius en kniv i hans hand.

— Ser du, viskade domaren sakta i hans öra och pekade på sin unge skrivare, som stod lutad över några dokument på ett bord i andra delen av salen. Ser du! Där står han! Ge honom nu vad han förtjänar!

Träsnidaren, virrig och omtöcknad som han var, såg bara en konturlös dimgestalt där borta, men för hans upphetsade inbillning antog denna figur genast villigt Seba-

stians gestalt och utseende. Och så blev det där tjocka i halsen, som ville kväva honom, än olidligare. Utom sig av ursinne störtade han fram mot den oskyldige unge skrivaren och försökte sticka kniven i hans bröst. Men han var så svag och utmattad att kniven inte ens trängde igenom den bruna sammetsjackan innan den gled ur träsnidarens hand och klirrande ramlade på stengolvet.

Men detta var också alldeles tillräckligt för Morius. Han klappade två slag i händerna, gardinerna rörde sig och fram klevo tvenne vänner-vittnen, vilka båda med gott samvete kunde beediga att träsnidaren nu gjort sig skyldig till alldeles uppenbart mordförsök. Domstol hölls på stället och träsnidaren dömdes, enligt lagens föreskrift, till nya sju gånger sju dagars och nätter vatten och bröd. Hans egendom, de femhundra dukaterna, indrogs fullt lagenligt av domaren.

6.

Det var inte mycket kvar av den en gång så fete och gladlynte Måns Träsnidare när han åter befann sig i sitt hål. Han låg i timmar på golvet, ömsom gråtande, ömsom hädande och förbannande. Men sedan fick vaktaren, som tittade in genom järndörrens gal-
lerglugg, se en underlig syn.

Måns hade tagit allt brödet, blött det i vatten och knådat det tills det blev en enda sammanhängande och formbar massa. Nu satt han och liksom smekte denna grå massa med händerna, och se! — under hans händer tog massan form och gestalt. Men vilken gestalt! Med skräck och bävan bevittnade den grånade fångvaktaren att gestalten fick horn i pannan och en lång svans; med förfäran bevittnade han detta ohyggliga under, att vatten och bröd, ingenting annat än vatten och bröd, förvandlades till den Onde i egen person! Darrande sjönk den gamle ned på sina knän och började rabblande läsa alla de böner han kunde.

Men under tiden hade Måns Träsnidare fått sin bild färdig. Nu lyste hans ögon med en underlig glans och med ens kastade han sig på sitt ansikte och tillbad den gud han själv gjort åt sig. "Herren hjälpte mig inte i min svåra nöd, fast jag var oskyldig och fast jag gjort så många vackra bilder till hans ära. Nu vänder jag mig till dig, du Store och Ärade . . ." Men mer hann han inte att säga förrän han för alltid uppgav andan.

Sålunda slutade Måns Träsnidare sina dagar, brytande mot Guds första budord, som säger: "Du skall inga andra gudar hava jämte mig."

Adrian Präntare slutar berättelsen om Måns Träsnidare med dessa ord: "Mätte de vördade fäderna icke anse mig kättersk eller irrlärlig vara, om jag likväl uttalar den förhoppningen att Herren, vars nåd är utan alla gränser, skall förlåta Måns Träsnidare hans sista svåra synd och trots allt rädda honom undan den evigt brinnande elden. Ty har han icke tillräckeligen lidit?"

SALLY PATHURST I STOCKHOLM

I.

Vid en av tvärgatorna till Drottninggatan ligger ett antikvariat, som säkert är det slarvigaste på jorden. Jag har visserligen endast sett en bråkdel av vår stora planet, men jag har svårt att föreställa mig en boklåda, där böckerna ligga i värre oordning. Men så finns där också böcker så det skulle förslå till ett riksbibliotek, om det bara kom an på antalet. På hyllor, bord, stolar, golv, massor av böcker i enorma travar, ditslängda utan varje spår av system; ingenting hindrar att en kokbok kan i god sämja trivas rygg om rygg med en sextonhundredtalsbibel. Men lyckligtvis finns det en skicklig vägvisare i denna labyrint: affärens innehavarinna, en äldre dam, som ser ut som vore hon direkt utkliven ur någon dickensroman på hyllan (eller kanske på golvet under kommoden i hörnet). Denna vänliga dam sitter bakom disken med en fantastisk hatt från förra seklet på huvudet. Ofta är hon sysselsatt med ärtrensning eller annan matlagning, men hon gör gärna ett avbrott i arbetet för att ta fram den bok besökaren frågar efter. Och

— läsaren må tro mig eller inte — hon hittar den!

Emellertid har detta ingenting annat med Sally Pathurst att skaffa än att det var här — mittemellan en tysk kemi från 1830 och Cagliostros hemligheter — som jag fann boken, som tillhört Sally Pathurst. Det var en fyrtio år gammal Baedeker på engelska över Sverige och Norge. Jag köpte den för en ringa penning, och när jag kom hem granskade jag den närmare.

På försättsbladet står med stora, litet barnsliga bokstäver: Sally Pathurst, Liverpool, 1888, och längre ned med samma stil: I am so glad! We will go on weddingtrip to Stockholm!

Jag såg genast lilla Sally framför mig: en liten söt engelsk vykortsmiss, som just skulle bli mistress. Sjutton år gammal. Jag har intet belägg för just den siffran, annat än den naiva flickpiktturen och att små flickebarn gifte sig tidigt på den tiden. Men sjutton år var hon, det är jag övertygad om, och nu skulle hon alltså på bröllopsresa till isbjörnarnas stad och hade därför fått en röd resehandbok i present av sin fästman. Varför just till Stockholm? Kanske hade mannen släktingar här eller kombinerades möjligen smekmånaden med en affärsresa? Ja, det kan man ju inte så noga veta, så här långt efteråt.

Det första jag får se när jag slår upp Stockholm i boken, är ett gulnat ofullbordat brev med gamla Hotell Rydbergs siratliga namntryck i övre vänstra hörnet. Där hade alltså det unga paret tagit in; nå, det låg ju också nära till hands, märkt med stjärna i handboken och "well situated and central, well adapted for men of business".

Men innehållet i brevet, som jag är nog indiskret att läsa, gör mig riktigt ledsen. Så här skriver lilla Sally: "Dear mother! I am so sorry. John is very ill, poor little one, and I must walk alone in town every day..." Sedan kommer en stor bläckplump, som har tvingat Sally Pathurst att skriva om brevet från början, och så har ödet bevarat detta dokument åt mig.

Det kan tyckas besynnerligt, att en nygift man tillåter sin sjuttonåriga fru att gå ensam i en främmande stad i ett främmande land. (Och på 80-talet skulle det ju ännu mindre än nu gå för sig, trots att staden inte var så stor och farlig då.) Men vem vet, kanske visste mannen inte om det, eller visste han kanske, att Sally var en engelsk flicka av den kända flickbokstypen, en sådan som klarar sig överallt. Jag stannar för det sista alternativet; unga frun var säkert "a dashing girl", fast hon naturligtvis i alla fall, som

modet krävde måste gå omkring i en gräslig turnyrklänning.

Men tydligt är, att under mannens sjukdom har Baedekern blivit icke blott en vägvisare på promenader och utflykter, utan också en god vän, som hon har anförtrott ett och annat. (Hon kunde ju inte veta att den skulle skvallra fyrtio år senare.) Troligen har hon noga följt handbokens promenadförslag, ty framför vart och ett av dem står ett datum antecknat. Jag roade mig nu med att i fantasien följa den väg hennes små skor ha trampat.

Den sista april har hon gått över Gustav Adolfstorg förbi Gustav III:s gamla opera. "It was in this theatre, at a masked ball, that Gustavus III was assassinated by capt. Anckarström" har hon tydligen med särskilt intresse läst, ty det var understruket med ett tjockt streck. Så har hon fortsatt över Norrbro, som då hade sina basarer på högra sidan. Men dessa, och de gamla kåkarna bakom, skola, meddelar herr Baedeker, inom kort rivas för att lämna plats åt en ny park. — Om man ändå hade följt dessa anvisningar och låtit Norrbro och Helgeandsholmen bli blott och bart en grönskande brygga mellan de två sjöarna! Men i stället för denna luftiga fantasi står där nu en krass verklighet i granit. — Men Sally Pathurst

slapp förarga sig över denna Berlins triumf i Stockholm, i stället, roar jag mig med att tänka, har hon kanske i blomsterbasaren köpt en violbukett, som hon fäst vid sin höga åttiotalsbarm, innan hon fortsatte sin väg förbi slottet och Skeppsbron framåt. Därefter har hon med frejdigt mod trotsat Gamla stadens faror och gått genom "the numerous steep lanes, called brinkar and gränder" till Riddarhuset, och möjligen har hon också tagit några steg på Riddarholmen. Därifrån är det inte långt till "the tramway terminus Slussplan" och naturligtvis har hon inte försummat att åka i den då nyöppnade Katarinahissen. Uppe från plattformen har hon haft "a good view of the Saltsjö with its small steam-launches darting hither and thither". Har hon sedan fortfarande följt sin ende promenadkamrats anvisningar, så har hon rest med en av dess ångslupar till Djurgården, "a delightful park of which Stockholm is justly proud", och tydligen har den också fallit henne i smaken, ty i marginalen har hon med stora bokstäver skrivit ordet wonderful! Om hon inte har föredragit att ta en droska, så har hon sedan åkt hem till Rydberg i hästspårvagn och ordentligt lämnat sin tioöring "to the driver through the small window marked vexling". Låt oss hoppas att hon sedan utan äventyr har

kommit tillbaka till sin oroligt väntande make.

Dagen därpå, den första maj, har Sally, efter vad hennes anteckning visar, använt sig av resehandbokens förslagspromenad på Norr. Hon har bl. a. spatserat i Kungsträdgården, sett Karl XII, Molins fontän och Karl XIII, som Baedeker kallar "the least popular of all the kings of Sweden". Kanske har hon, när hon "gick i torget" mött många av den tidens ryktbarheter. Ja, Frippe eller åtminstone Soto Major har hon säkert inte kunnat undgå, men naturligtvis utan att ha den minsta aning om vilka storheter de voro. Men om hon såg en högrest äldre herre, som alla vördnadsfullt togo av sig hatten för, så gissade hon kanske att det var H. M. the king of Sweden and Norway.

Andra och tredje maj gjorde Sally Pathurst från Liverpool respektive Ulriksdal och Drottningholm den äran. Vid texten till Drottningholm har hon antecknat, att hennes man var lite bättre den dagen, fast han fortfarande var "very very pale", och att de i en heltäckt vagn skulle fara till "the Dramatiska Theatre" på kvällen. I kungliga biblioteket har jag läst i Dagens Nyheter för det året och fått veta, att de — såvida inte maken blev sämre framåt kvällen — övervoro premiären på "Duvals skilsmässa" med

Personne i huvudrollen. Jag ser dem så tydligt sitta där i en loge, han blek och trött tillbakalutad i stolen, hon framåtböjd, intresserat följande spelet, trots att de ord, som sades där nere, blott voro tomma och meningslösa ljud för hennes öron. Jag vill gärna tro att de i alla fall höllo mycket av varandra, och att de, när de sågo denna då så aktuella skilsmässopjäs, lovade varann att hålla samman hela livet.

Sedan är det slut med anteckningarna, men i slutet av boken fann jag ytterligare två oavslutade brev, egenhändigt skrivna av lilla mrs Pathurst. (Jag har tyckt mig märka att det är mycket vanligt att unga flickor fulla av entusiasm skriva några rader på ett brev, men hastigt tröttna och sedan strö resultaten av sin slätkärlek omkring sig lite varstans.) Det första är till lilla bror Teddy, och i det talar hon om, att Stockholm inte alls är så rysligt kallt och uppfyllt av vargar, som han hade hotat henne med när de reste, och att hon har köpt flera trevliga leksaker åt honom. Det andra är till "dear little mama" och där berättar hon, att Stockholm är nästan lika bra som Liverpool, fast det ju inte alls är så stort. Och så tillägger hon, att de måste resa hem snart och att resan nog blir ansträngande för John, som fortfarande var mycket sjuk. The rest is silence.

Böcker ha, som bekant, sina öden och denna Baedeker, som från början var röd, men nu är alldeles gul, hade också haft sina. Förmodligen blev den väl kvarglömd på hotellet i resbrådskan och så hade kanske någon hotellpojke, som behövde en slant till cigaretter, hittat den och sålt den till damen i det slarviga antikvariatet, som kanske inte var fullt så slarvigt på den tiden. Eftersom brevlapparna funnos kvar fick den väl ligga i lugn och ro under de fyrtio år den tillbragt med att vänta på sin befriare. För övrigt är jag inte särskilt intresserad av bokens öden, men däremot ville jag gärna veta lite mer om Sally Pathurst. Människor ha sannerligen också sina öden. Enkla och tarvliga äro de väl för det mesta och jag inbillade mig inte att Sally Pathursts liv blev märkvärdigare än andras. Men jag ville ändå veta, hur det gick för henne.

2.

Slumpen är ett ganska egendomligt fenomen, egentligen. Det roar mig ibland att spekulera en smula över dess natur, men jag har aldrig kommit till något bestämt resultat. Ibland (när jag har otur) tröstar jag mig med att slumpen regerar det mesta här i värld-

den och tänker att dess roll i världshistorien är betydligt underskattad. Men vid andra tillfällen återigen, förnekar jag blankt dess existens och menar i stället att allt, som sker, har en mening, och att det är bestämt, att det skall bli just så och icke annorlunda.

Nu, det här med Baedekern, till exempel. Var det en händelse att just jag skulle hitta den i antikvariatet? Frågan kan tyckas sakna allt berättigande; det är ju inte besynnerligare att jag fann den än om någon annan hade gjort det. Men, om jag i stället frågar så här: varför skulle just jag träffa på Sally Pathurst bok, jag, som senare råkade läsa Liverpool Post (och varför skulle just jag råka göra det), så har spørsmålet kanske lite mer fog för sig. — Historien fick nämligen av en händelse en epilog, ungefär ett år efter mitt besök i jordens slarvigaste antikvariat. This:

En vacker förmiddag satt jag i en restaurang, som ligger högt upp i luften vid Kungsgatan, och läste tidningar. Bland andra fann jag en hel trave engelska tidningar, förmodligen kvarglömda av någon brittisk gäst. Times, Daily News, Manchester Guardian och — Liverpool Post. Jag bläddrade i dem alla; där stod tillräckligt om mord, eldsvådor, strejker, lockouter och annat, för att övertyga mig om, att livet gick normalt och

ordentligt till i det stora öriket. Så fick jag till sist i nyhetsspridaren från Liverpool syn på denna notis:

Mrs Pathurst 60 år.

Mrs Sally Pathurst, sedan 1888 gift med nuvarande ordföranden i undervisningskommittén, mr Allan Willibald Pathurst, firar i dag tillsammans med make, barn och barnbarn sin sextioårsdag. Samtidigt som vi framföra de varmaste lyckönskningar be vi att å vår stads vägnar få framföra ett varmt tack till jubilaren för hennes välsignelserika arbete i välgörenhetens tjänst. Stiftelsen De vanlottades sparbössa. Föreningen Ordning och gudsfruktan . . .

Förvånad lade jag ifrån mig tidningen, lutade mig bakåt och slöt ögonen. Genom de öppna fönstren, det var sommar och vackert väder, hördes det oavbrutna sorlet från en stor stad. Det var sorlet från en annan stad än den Sally Pathurst såg, sorlet från en stad, som till ackompanjemang av automobilers vrål, spårvagnars klämtningar och fabrikers larm, raskt marscherade den allra sista etappen på vägen till den halva millionen. En annan stad, ja, men lilla Sally Pathurst hade vid Gud också blivit en annan . . .

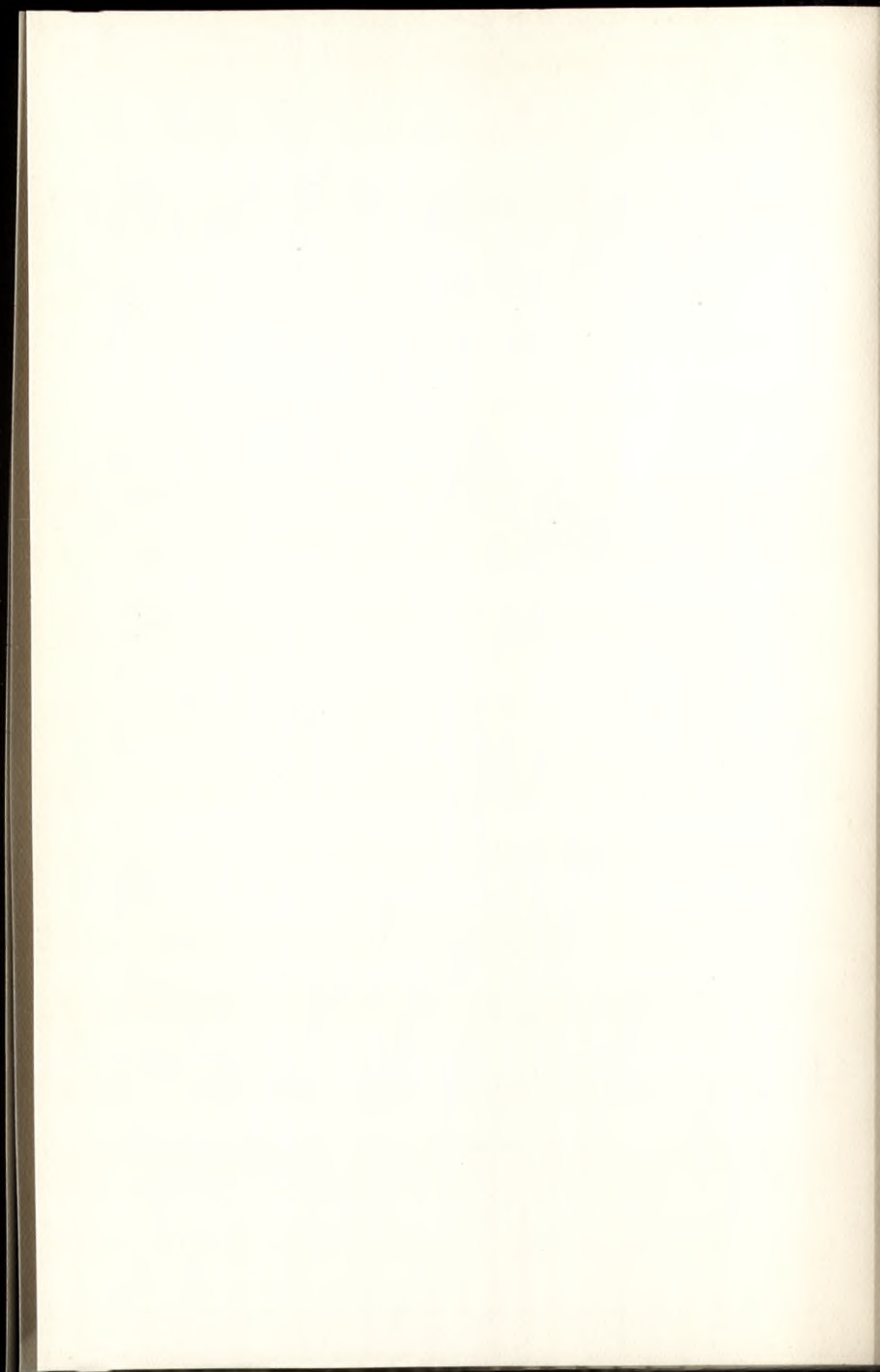
Slump, vi gjorde du mig detta! Så hade

jag inte tänkt mig slutet på visan. Ett ve-
modigt slut hade varit bättre, ja, till och med
ett tragiskt, men blott icke detta! ”Stiftelsen
De vanlottades sparbössa” . . .

3.

Jag hade tänkt trötta läsaren med reflek-
tioner om det egendomliga i att skönheten
är så grym, att den inte nöjer sig med ett
slut, som världen kallar lyckligt, utan kräver
offer, svårare än de, som läggas på välgören-
hetens altare. Jag hade också tänkt tala mera
om slumpens besynnerligheter, men det bryr
jag mig inte om.

Det skulle ju tjäna så litet till. Ty, efter-
som det nu är så, att man i så kallad skön-
litteratur har rättighet att narras så mycket
man behagar, så kan det ju hända, att histo-
rien är osanning från början till slut. Och
varför grunda ett allvarligt resonemang på
högst tvivelaktiga fakta? Dock medger jag
gärna, att ett så osannolikt sammanträffande,
som att samma person finner både boken och
tidningen, starkt talar för antagandet att det
hela verkligen hänt. Ty ingen författare vå-
gar använda sig av så enkla knep. I verklig-
heten går det däremot mycket bra för sig.

ESTETEN SPELAR SCHACK

— Nu, sade min vän, i det han flyttade en löpare på så sätt att den dels garderade den angripna punkten och dels kunde tjänstgöra som bas för ett framtida angrepp mot min kungsflygel. Nu är det snart vinter. För en vecka sedan var det den mest storartade höst man kunde tänka sig, men nu känner man hur den kommande vinterkylan hänger som en ond ande i luften.

— Din förmåga att konstatera fakta är beundransvärd, svarade jag. Men nu spelar vi schack.

— För en tid sedan tänkte jag skriva en prosadikt, som . . . prosadikt är för resten ett förfärligt ord . . .

— Jag har flyttat tornet; du har draget.

— Prosadikt är ett gräsligt ord, det . . .

— Hör du, ska vi spela schack eller prata om prosadikter?

— Vi ska spela schack och prata om prosadikter. Eller rättare sagt: vi ska göra ett avbrott i partiet för att fortsätta vårt intressanta samtal.

— *Vårt* samtal! För resten har du ingen schackkultur. Och du är nyckfull, som . . .

— Funnes det inga nyckfulla människor bleve tillvaron ganska färglös, eller hur? Men du måste medge att prosadikt är ett avskyvärt ord; det klampar fram på tunga elefantfötter. Det engelska *poems in prose* är något bättre, men väl spetsigt; det franska *poème en prose* är nästan passabelt.

Jag insåg att jag var tvungen att resignera och tände min pipa. Min vän rökte cigaretter i ett gammalt svartnat munstycke.

— Alltså, fortsatte han, för någon tid sedan tänkte jag skriva en prosadikt, som skulle börja ungefär så här. (Han läste ur minnet, med klar röst och plötsliga brutna tonfall, ungefär som Lars Hanson i någon av hans vansinneroller.)

— Dessa oktoberdagar! Med en molnfri, kristallklar blå rymd och den första höstkylans friskhet. Sommarens förfall! Med undergångens vidunderliga skönhet och dess hälsosamma förstörelseanda. Dessa dagar då man återfinner längesedan glömda stämningar och då cigaretterna smaka friskare och verka mer omedelbart stimulerande än någonsin. Och då röken är mer gråblå och ger större intryck av kompakt verklighet.

— Stopp, avbröt jag. Början var ju en passabel Mallarméefterbildning. Eller en Oscar Bergmantavla i ord. Men när du kommer till cigaretterna, då spricker det ohjälp-

ligt. Där kommer ärkeesteten fram i sin pryddo.

— Det var synd att du avbröt mig, nu har jag glömt fortsättningen. Men du gav mig återigen ett exempel på detta barbariska användande av ordet estet som skällsord. Det har visst blivit modernt nuförtiden. Men det är ett sorgligt missbruk. Estetik är vetenskapen om det sköna, enligt den förträffliga Nordisk Familjebok. (Som, inom parentes sagt, är ett härligt diktverk. Stundom naiv som en riddarroman, saklig som en 80-talsroman och ibland, till exempel artikeln biffstek, verkligt lyrisk.) Nå, men estet är alltså . . .

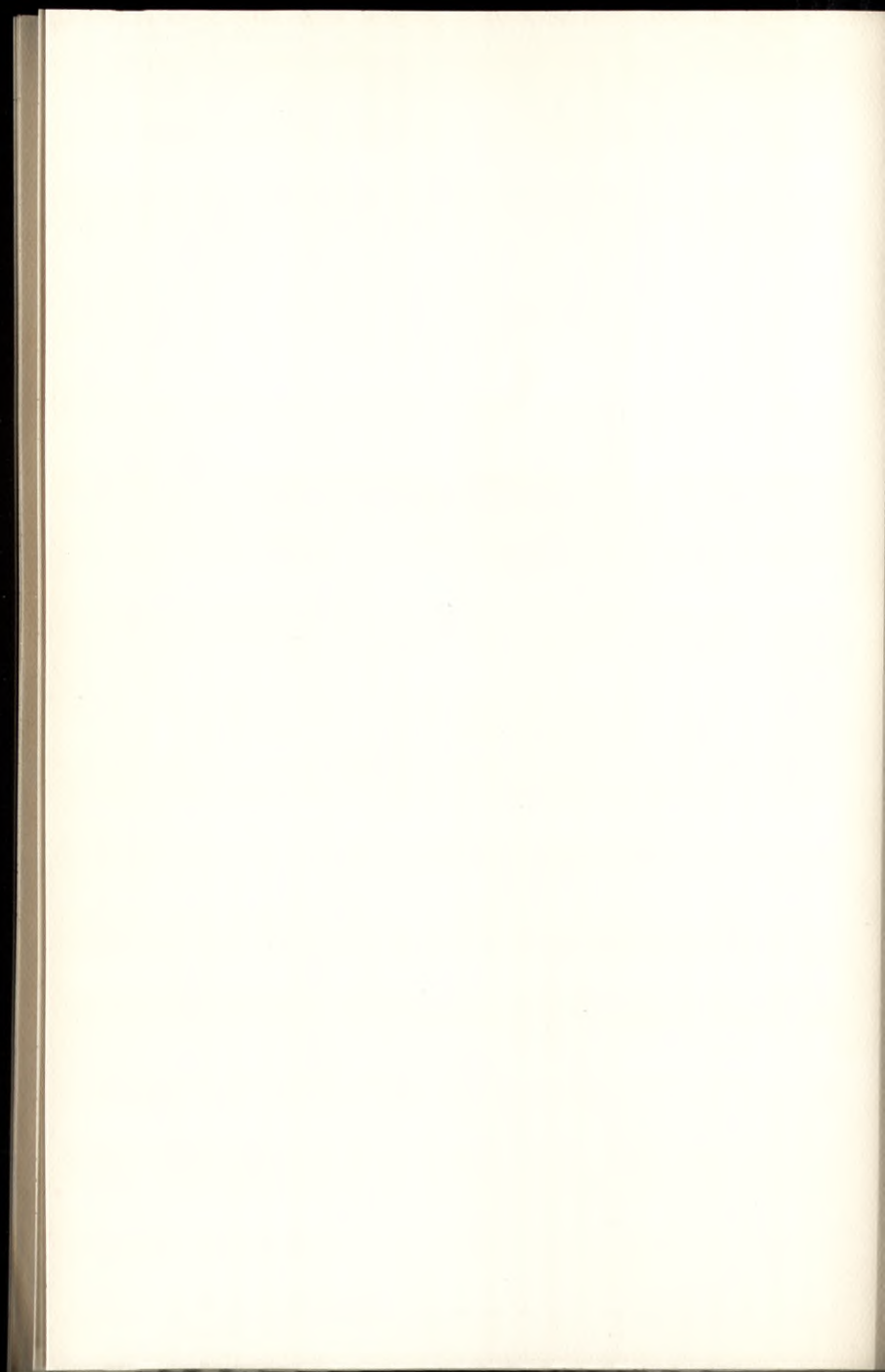
— Förlåt, det där ger jag katten, men vill du veta varför ordet estet i modernt språkbruk har blivit ett skällsord, så kan jag säga dig det. Det är därför att med en estet menar man numera en person, som går omkring och gapar hela dagen och spekulerar över vilka stämningar det och det kan uppväcka hos honom. Han är fruktansvärt subjektiv och sysslar föga med annat än en sjuklig självbespegling och är till sin natur passiv, ger intet men tar emot allt vad han kan få. Vår tid har ingen användning för slika dagdrivare och med rätta talar man föraktligt om dem. Dessa människor, som ofta, i sin otroliga inbilskhet inbilla sig att hela världen

är till för deras höga nöje och att de ingen skyldighet ha, att, som andra, fylla sin plats i världsmaskineriet. Esteten tror att världen är en teaterföreställning till hans benägna förtjusning eller missnöje, går omkring med ett idiotiskt, självbelåtet leende på läpparna och akta dig du, att du inte blir en sådan!

Jag hade talat mig varm och kastade nu en blick på min vän för att iakttaga verkan av mina ord. Till min förvåning såg jag honom sitta med nedböjt huvud och stirra på schackbrädet.

— Förlåt, sade han. Hur var det du sa, jag har inte hört ett ord. Men jag tänker så bra när jag talar och ändå bättre när du talar. Nu ska du få se. Jag sätter min dam i slag på c4, tar du den inte så förlorar du ett torn och därmed partiet och tar du den, så kommer löparschacken där, kungen dit, tornet schack, kungen dit och så gör det andra tornet matt. Du måste följaktligen ge upp, eller hur? — Förargligt att man inte får prata i schackturneringar. Finge man det vore jag säkert världsmästare vid det här laget. — Men nu ska jag gärna höra på vad du kan ha att säga om esteter, bara du lovar att fatta dig så kort som möjligt!

AVE CRUX SPES UNICA

Jag ligger vaken och kan inte sova. Timme går efter timme, men sömnen kommer icke. Överallt i den stora staden ligga människorna försänkta i slummer, men här och var ligger en och annan stackare och stirrar med vidöppna ögon i taket, och en av dem är jag.

Det är mörkt i rummet. Mörkt överallt, med undantag av en fläck i taket. En lysande rektangulär fläck, men av perspektivet groteskt förlängd. Den lysande ytan delas i fyra delar av ett likaledes groteskt förlängt kors. Det hela är reflexen av ett upplyst fönster mittemot. Min blick dras ovillkorligt till detta kors. Jag kan inte låta bli att se på det.

Men för mitt inre ser jag en annan syn. Ett blått oändligt hav. En blå himmel. En klippa. En strålande sol. — På klippan står en sjutton års yngling vänd mot solen och sträcker armarna mot den. Han tänker: 'Livet är härligt. Solen är underbar. Himlen är underbar. Allt är underbart. Leva vi livet rätt, sträva vi av all vår förmåga att närma oss *idealet*, blir livet självt underbart. Jag, som nu är ung och står här och låter solen

omvärva mig med sitt gyllene nät, jag skall visa människorna vägen. Jag skall visa dem hur man skall leva; peka ut idealet för dem. Jag skall bli en solens son. Att manligen sträva efter detta, det svär jag, det lovar jag mig själv att göra, och solens gyllene anlete är mitt vittne.”

Denna yngling var en gång jag. För många år sedan. Då ägde jag min själ. Och nu? Har jag hållit mitt löfte?

Nej. Jag har brutit det. Jag vet numera inte vad idealet är, men *då* visste jag det. Jag törs inte längre se solen — vittnet. Jag blygs att göra det, ty jag har förlorat min själ.

Jag har en myckenhet penningar, dyrbara kläder och andra ägodelar, men jag har ingen själ. Den har jag för länge sedan förlorat.

Å, detta flammomvärvda kors, det gör mig galen! Men blundar jag, ser jag det likaväl. Det lyser rätt igenom ögonlocken.

Jag vill sova, sova.

En hund skäller där nere på gården. Den skäller väl utanför någon dörr, som är obarmhärtigt tillsluten.

Vad kommer det mig vid, att hunden är utestängd? Jag vill bara sova. Men hunden skäller ju så infernaliskt.

Jag minns någonting. En gång i min barn-
dom låg jag vaken och grät. Grät av med-
lidande med en utestängd hund, som skällde.
Varje förtvivlat skall gjorde ont inom mig.

Och nu? Jag uppprepar det än en gång:
Vad kommer det mig vid? Jag hatar hund-
kräket där nere, som hindrar mig att sova.

Hunden skäller och skäller, och bilden av
korset flammar alltjämt i taket. Detta är
helvetet! Det är som om alla nerver i hela
kroppen darrade och skälvde.

Infernaliska hund! Satans kors!

Vad är det för människor som aldrig
släcker sin lampa? Ämnar de sitta uppe hela
natten och göra kors på mitt tak?

Nej, nu står jag inte ut längre. Nu, hund,
skall du dö. Du har för länge litat på mitt
tålmod.

Jag tar revolvern på nattduksbordet, sti-
ger upp och går fram till fönstret, som jag
öppnar. Jag tar sikte på kräket och trycker
av. Pang. Oissuiss!

Det tog. Hunden är död. Han ligger på
rygg med alla fyra i vädret. Min Gud, vad
har jag gjort? Nu hörs röster där nere. Stor
uppståndelse.

Min Gud, vad har jag gjort? Jag har mördat!

Förr grät jag av medlidande med den utestängda hunden, nu skjuter jag den!

Vad har det egentligen blivit av mig, eländige...

Jag har förlorat min själ. Jag har ingen själ mer. Jag måste gråta, gråta...

Men *korset!* Korset, det skall hjälpa. Det måste hjälpa!

Jag ser mot taket. Korset är borta. Man har släckt lampan på andra sidan...

Ve mig, olycklige...

VID MARTIN BIRCKS GRAV

Det var en mulen hösteftermiddag, som jag av en ren slump stötte på Martin Bircks grav.

Jag var ute på drift bland gator, torg och gränder och helt plötsligt upptäckte jag att jag stod på Karl Johans torg, hur jag kommit dit vete herran. Runtomkring mig och Karl Johan lekte bilar och spårvagnar karusell, genom slussgraven gled en vedskuta och över järnvägsbron rullade ett tåg med ett nytt, fint elektriskt lok framför. Jag greps av reslust, när jag såg det, och i ett anfall av lättsinne kastade jag mig upp på en spårvagn med röda skyltar, utan att jag hade en aning om vart den gick.

Vagnen var fylld av människor, som nästan alla sågo anmärkningsvärt dumma ut, och ett lätt regn började smattra mot rutan. Men åkdonet travade snällt på och när jag tittade ut genom fönstret ett ögonblick, då mina medmänniskors enfaldiga anleten upphörde att intressera mig, upptäckte jag att vi var ute på landet. Skogar och slätter stodo i majestätiskt mulen höstprakt, vagnen rusade igenom ett vackert villasamhälle och

stannade vid något som såg ut som ingången till en kyrkogård. Där steg jag av.

Regnet hade slutat, men himlen var sönderriven och dyster; svavelgula skyar jagade varandra som på en golgatata av någon fjortonhundredratalsmästare och jag väntade nästan, när jag trädde in i denna de dödas stad, att få se ett gigantiskt I. N. R. I. avteckna sig mot himlen. I sanning, den dystra teaterhimlen passade väl till det panorama, som nu bredde ut sig. I snörräta linjer grav vid grav, under höga susande furor. På varje grav ett nummer, ingenting mer, och varje grav i nummerordning. Var det ett regemente, som begravts i marschkolonn? Jag fortsatte min väg under det att en fantastisk historia från världskrigets dagar spökade i min hjärna. Soldater på marsch, som överraskats av en snöstorm och endast pickelhuvorna synliga över det vita bårtäcket... Brrr!

Jag gick vidare och kom till ett vackert tempel i grekisk stil. En marmortrappa ledde ned till ett litet gravområde, som låg i ett hörn för sig. På en skylt meddelades att detta var en plats för fingerade mönstergravar och på de små prydliga, hypermoderna gravvårdarna lästes namn som aldrig burits av levande och dödsår, som 1947 och 1960. Och, gode Gud, på ett vitmålat kors stod, väl på

grund av någon sällsam nyck av arrangören, namnet *Martin Birck*. — Hatten av!

Käre Martin Birck, jag har ofta undrat vad det blev av dig. Vi träffades visst år 1918, på en tillställning hos Markel, där du med liv och lust deltog i en diskussion om Moses, krut och brinnande buskar. Du var pigg och kry då, ingen kunde tro att du närmade dig din levnads slut. Och nu återfinner jag dig alltså här! Underliga äro herrans vägar.

Martin Birck, när jag gått de gator, där även du vandrat, har jag sett dig skymta förbi som en skugga, på Hasselbacken har jag sett din vålnad och sällan har det fallit mig in att du aldrig har levat. Du, som lekt vid Drottningholm, välvt stolta diktartankar som yngling, för att till sist hamna under en grönskärmad ämbetsmannalampa, och som i hemlighet älskade en vacker kvinna, vilken samman med dig satt i en undangömd vrå på teatern, där man spelade Hamlets evigt lika dystra tragedi, skulle du aldrig ha levat! Jag tror det inte, när jag står här vid din grav...

Just nu kommer jag ofrivilligt att tänka på en gammal sanning, som sagts av många, men nog kan sägas igen. Sanningen att diktade gestalter äro *mer* verkliga än andra, den

sanning, som fått sin mest paradoxalt tillspetsade form av en kvick irländare i och med satsen: *De enda verkliga äro de, som aldrig ha levat.*

Du och *jag* leva ett ögonblick, men blott för att dö och glömmas. Om hundra år äro vi mer överkliga än de sagans vidunder vi läste om i våra barnböcker. Men de stora diktade gestalterna! De levde i går, de leva i dag och de skola leva så länge någon öppnar de böcker där de vandra omkring. *Vår* gårdag! I dag ett dunkelt minne, som en halvt förgäten dröm och lika överklig som en sådan. Men *Martin Bircks* förflutna dagar äro likaväl närvarande tid, som gången, och framtid om man bläddrar tillbaka i boken.

Och *Martin Birck* skulle aldrig ha levat? Visst har han det, och det förvånar mig sannerligen inte, att han också har fått en grav som andra människor. Han är mera verklig och levande än både *du* och *jag*, ja, mer än till och med *Hjalmar Söderberg* själv. Och det trots att hans namn står på ett vitmålat gravkors ute vid *Enskede kyrkogård*. — Säg mig, vilken av de nummerade gravarnas invånare där borta är *nu* så verklig som *Martin Birck*!

FRÅN POLEN

PÅ VÄG UT

Vi trodde, min hustru och jag, att vi skulle fara våren till mötes, och vi hade hört att våren i Polen skulle vara någonting alldeles särskilt. Våren i Polen! Låter det inte som en suggestiv titel på något musikstycke, som en "Invitation à voyage". Och vi lämnade ett Stockholm, som visserligen var vackert och bestod sig med några stycken värmegrader, men ändå långtifrån så vårligt som man skulle önska.

Men Köpenhamn hälsade oss med kyla och med farande vindar, som gjorde de små Københavnserindernes korta kjolar ändå kortare. Det hälsade oss också med en serie av helgdagar, "Den stille Uge", som uteslöt varje slag av förströelse. Till och med det allra enklaste lilla pianoklink på det allra enklaste lilla kafé var strängt förbjudet. Zoologisk Have var det enda som var öppet och där var allt sig likt. Elefantbarnet Joakim hade bara blivit betydligt större.

Vi trodde vi skulle fara våren till mötes, men i stället reste vi rakt in i kung Bores armar.

Berlin — hast du mir gesehen! — mötte

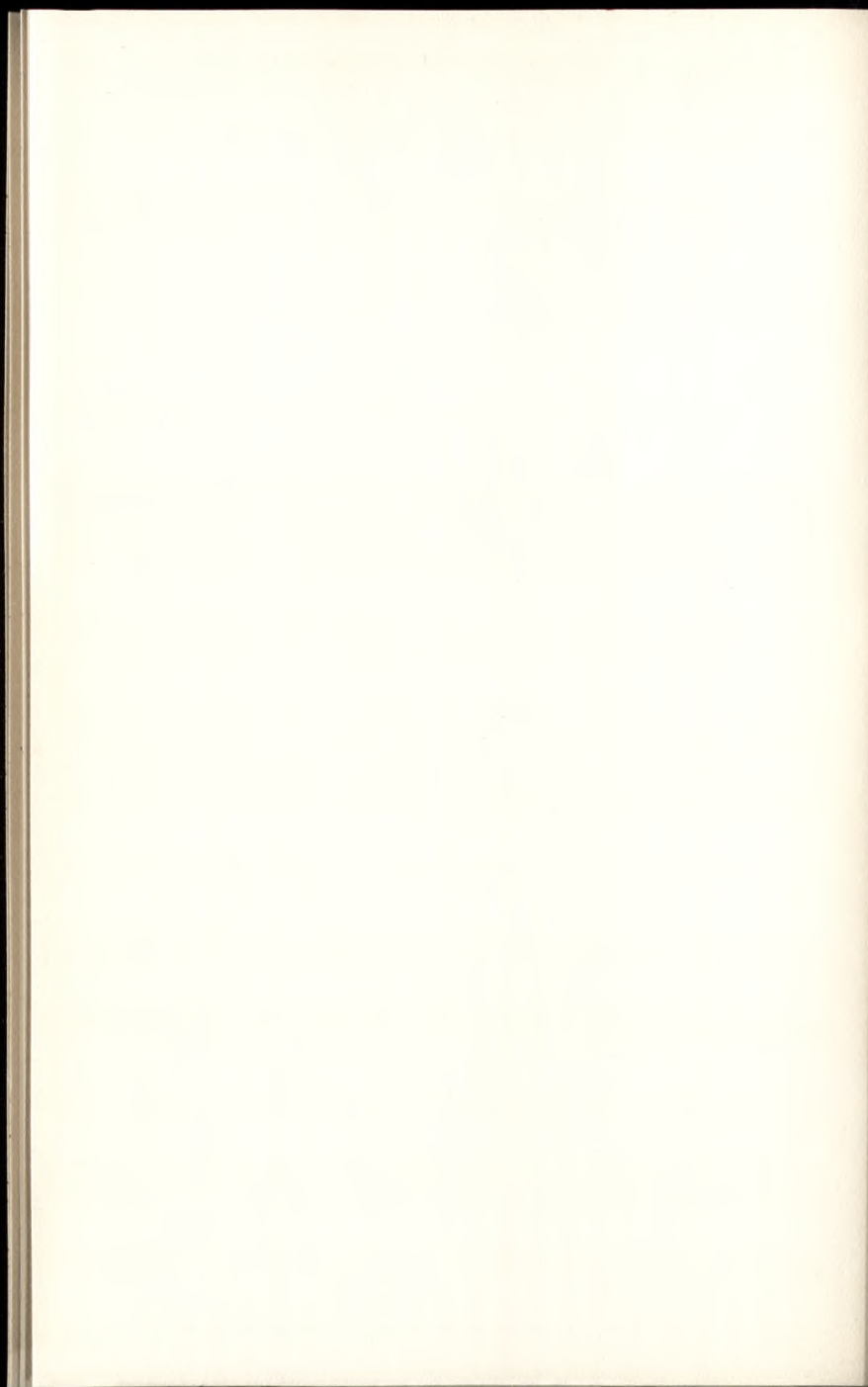
oss med snöglopp. Visserligen var det snö av det våta och mera förgängliga slaget, men i alla fall, när man i april månad reser söder ut, tycker man onekligen att man har rätt att bli förargad över sådana lömska försynens anslag. Men Kurfürstendamm, huvudgatan i Berlins nya nöjescentrum i Westen, strålade i en sagolik prakt, som ytterligare förhöjdes av den himlens vita confetti som rikligt östes ned över de hundratals ljusreklamerna. På Romanisches Café sutto som vanligt massor av bohemgenier och sågo mycket djupsinniga ut. Och på Kabarett der Komiker hade vi under Felix Grünbaums ledning så verkligt roligt att vi alldeles glömde bort förargelsen.

Så, en ful morgon ångade ett järnvägståg ut från Bahnhof Friedrichsstrasse. På detta tåg, som var destinerat till Warszawa, befunno vi oss. Bakom oss försvann det syndiga Berlin, framom oss väntade det säkert lika syndiga Warszawa. "O, jag barn av stora städer...", klagar Verlaine i en av sina dikter.

De stora ödsliga slätterna i Polen breda ut sig, majestätiska och snötäckta. Här och var på vägarna ser man gummor i brokiga scharlar och gubbar i åtsittande livrockar med tränser och broderier. De gå där krokiga och böjda och se ut som om de klivit ut från en

sida av Reymont. Och överallt utmed järnvägen ser man soldater i de egendomliga fyruddiga polska mössorna. Här har man ännu inte fått riktigt klart för sig att världskriget är slut.

Till sist, sent på kvällen, äro vi framme i ett dimmigt och snöslaskigt Warszawa.

EN POLSK MUSIKER

Han bodde i Warszawa i samma pensionat som vi, vid den övre delen av huvudgatan Marszałkowska. Han kom in i vårt rum vid sjutiden på kvällen för att låna en tändsticksask och gick inte förrän halv tolv, då han glömde att ta tändsticksasken med sig.

Han var musiker och till utseendet påfallande lik Chopin, ett vekt drag kring munnen och stora vackra ögon.

Han talade mycket och livligt om allt mellan himmel och jord. Han frågade också mycket, men gav sig nästan aldrig tid att lyssna till svaren. Han frågade min hustru vad hon tyckte om Warszawa, men i stället för att låta henne säga det berättade han själv i ett långt anförande att det var den härligaste staden på jordklotet. Han frågade mig om jag tyckte om musik, men i stället för att höra min mening förklarade han själv att musiken var det enda som gjorde livet värt att leva. Varefter han gick fram till pianot och för en stund dränkte allt vidare resonemang i en stormflod av toner. Men han spelade alldeles charmant, han spelade så att tak och väggar försvunno och själva himlen öppnade sig.

I vanliga fall kan det vara mindre angenämt med pratsamma människor, men nu kom det oss väl till pass. Vi ville gärna få en inblick i en polacks syn på tingen. Och det fingo vi.

Han berättade att han beundrade Piłsudski mycket och till och med gillade hans famösa artikel mot Sejmen. Han talade om att han inte tyckte om ryssarna, att han avskydde litauerne och att tyskarna var det värsta han visste. Allt åsikter, som en god polack bör hysa. Men han talade med hänförelse om tyska musiker. Politiken fick stryka på foten för musiken.

Så började han spela igen, nu egna kompositioner. För resten vackra saker. Det sista stycket kallade han anspråkslöst nog för "vaggvisa". Och det började också rätt beskedligt, men mot slutet övergick det till ett dundrande och dånande, som skulle kunnat väcka ett helt barnhem.

Kvällen därpå voro min hustru och jag på Operan.

Operan i Warszawa är en vacker byggnad från början av 1800-talet. Salongen, som är betydligt mindre än Köpenhamns operas, är förtjusande. Jag hade naturligtvis, som en artighet mot det land vars gäst jag var, klätt mig i smoking. Men det visade sig vara en överflödigt uppmärksamhet, polackerna själva

mötte mangrant upp i vardagskostym. Men däremot vimlade det av officerare i uniform och granna ordnar. Man gav Götterdämmerung i en ny iscensättning med färgrika och praktfulla dekorationer, som för resten påminde om Grünewalds en gång så uppseendeväckande Simson och Delila.

I foajen stötte vi ihop med vår nyblivne vän musikern. Han strålade av entusiasm, klämde genast in oss i ett hörn och började ett längre föredrag om Wagner: "Å, Wagner! Han var den underbaraste musiker som någonsin skapats. Och skapat. Men det var ingen musik för kvinnor, utan för män... Det var filosofisk musik..."

Jag tänkte att vår väns egenskap av Wagnerian i någon mån förklarade den dundrande vaggvisan. Kanske var den bara filosofiskt menad...

CRAINQUEBILLE I WARSZAWA

Hörnet av Nowy Świat och Aleja 3 Maja är ganska livligt. Gångtrafiken är den mest betydande, trottoarerna äro fullständigt översvämmade. Men det är också gott om bilar, som i hörnet vråla ut sin ilskena trumpetton. Alla låta de på precis samma sätt, det är lag på det här i Warszawa. Men hästdroskorna äro ännu fler än bilarna och de ha intet signalhorn alls; kusken skriker bara ett ljudligt häää . . ., när han vänder om hörnet.

Mitt i den värsta trängseln står också en fruktförsäljare med sin kärra. Han gestikulerar vilt och skriker ut sina varor med så ljudlig stämma att han framgångsrikt förmår överrösta allt det andra larmet. Och han gör goda affärer, trots att frukten, på grund av höga tullar, betingar verkliga fantasi-priser här i landet. Vårsolen, som nu äntligen har kommit efter veckor av ihållande ruskväder, gör kanske också sitt till för att förmå warszowiterna att lossa på pungen.

Men nu händer något. På ett par hundra meters avstånd kommer en polis och styr med bestämda steg kurs rakt på försäljaren. Intet tvivel är möjligt, konstapelns bestämda gång

och den resoluta minen under den långa, stål-kantade mösskärmen säger det lika tydligt, som om det stod på tryck: försäljaren har inte vederbörligt tillstånd att stå där och kommersa. Jag ser honom komma, den fruktansvärde, många andra, som stå där i hörnet och lapa solsken, se honom, men den olycklige försäljaren tycks inte ana någonting. Han är alltför upptagen av att väga en stor påse härliga äpplen.

Som en blixtnar det genom min litteraturförgiftade hjärna: Det här blir en ny upplaga av Anatole Frances Crainquebille! Och minsann, vem får jag se som intresserad åskådare mittemot mig på andra trottoaren, om inte den vänlige, vitskäggede gamle herrn, som så älskvärdt åtog sig att försvara Crainquebille mot den onödigt nogräknade rättvisan. Det är verkligen den mannen upp i dagen; det enda som saknas är cylindern, men den har han väl lagt bort under de många år, som ha förflutit sedan sist. Jag tänkte just gå min väg, ty jag hade redan förut både läst Crainquebille som novell och sett honom som pjäs på Kungliga Dramatiska Teatern i Stockholm, då det visar sig att jag misstagit mig. Skådespelet tar en helt annan vändning, det blir inte Crainquebille.

I sista sekunden blir mannen varse den hotande faran och då fattar han helt enkelt

kärran i båda skacklarna och springer, *flyr* allt vad han orkar. Det går med en fart, som gör droskhästarna gröna av avund. Jag och hans varmhjärtade försvarare in spe stå där häpna och titta på varann, den senare ser riktigt besviket ut. Konstapeln går raskt efter den snabbfotade lagöverträdaren, men han tröttnar snart och ställer sig och tittar i ett skyltfönster i stället.

Jag står kvar i hörnet och njuter av larmet, av bilarnas ilskna trumpettoner och droskkuskarnas eviga hääää . . . Nu komma fullt med trasiga små snorungar med tidningar under armen och skrika för fulla lungor: Kurjer Warszawski, Kurjer Warszaaaawski!! Och, se där, nu kommer också en ny fruktförsäljare. Nej, vid påvens skägg! Det är samma. Han har bara sprungit runt kvarteret och nu är polisen borta för länge sen.

Åter gör han goda affärer och åter skriker han med så ljudlig stämma att han framgångsrikt överröstar allt larmet.

DEN STORA PARADEN

Den största och mest monumental platsen i Warszawa är Plac Jozefa Pilsudskiego. Innan det väldiga torget för något år sedan fick namn efter Polens förste marskalk hette det Plac Saski efter det här belägna Saxiska Palatset, en charmant byggnad, som började uppföras redan på August den andres tid. Mitt på torget låg förr den förnämsta ryska kyrkan, som ansågs vara ett alldeles ovanligt praktfullt exempel på grekisk-katolsk kyrkobyggnadskonst och av oersättligt konsthistoriskt värde. Tyvärr föll den för flera år sedan offer för den polska nationalismen i det den helt och hållet rivdes. Nu är hela torget en enda enorm sandöken, som inte tycks tjäna något annat ändamål än att göra agorafober fullständigt vansinniga.

Att den emellertid också kan användas till annat fick jag bevis för den tredje maj, Polens nationaldag. Under den allra härligaste majsol hölls här stora trupparader. Det var ett lysande skådespel med smattrande militärmusik. "Flygande fanor och klingande spel", som det heter. Långa led av khakiklädda soldater, till fots och till häst. Silkes-

broderade regementsfanor i de grannaste färger: blått, rött och massor av guld och silver — hälsades av allmänheten med blot-tade huvuden. På en fana satt den heliga jungfrun med sin strålande gloria; tydligt låter hon sig fortfarande användas i Bello-nas tjänst. Efter henne följde rader av kul-sprutor och tanks av modernaste konstruk-tion och camouflagemålade kanonbilar, som sågo ut som jättestora kameleonter. En liten trupp sjömän, representanter för Polens yt-terst obetydliga flotta, som emellertid nu håll-ler på att utvidgas, hälsades av publiken med ljudliga hurrarop för den polska marinen. Någon avrustningsanda tycktes tyvärr inte råda bland de entusiastiska åskådarna. Men ännu var den stora paraden inte slut. Scouter, flickor och pojkar, marscherade taktfast fram, hälsade av applåder, beväpnade järn-vägsmän — ett slags halvt civila järnvägs-skyddstrupper — gjorde sin entré på arenan, och till sist kommo trupper av poliser, som här samtidigt äro soldater. Och under hela tiden surrade massor av arméaeroplan om-kring uppe i luften.

Det civila inslaget utgjordes — förutom av publiken — endast av en enda man. Men den mannen var centrum i hela skådespelet, det var honom alla soldaterna defilerade förbi för. Enkel och värdig, med cylinder-

hatten i hand, stod han där. Polens vithåriga president, professor Ignacy Mościcki. Det sägs att det inte var gärna denne internationellt ryktbare vetenskapsman lämnade sitt laboratorium för att inta platsen som sitt lands officiellt främste man, och att det betydde ett offer för honom. Och kanske att det kändes en smula underligt för en man, som bland annat har hittat på konsten att ta kväve direkt ur luften, att stå omgiven av en skog av bajonetter och vördnadsfullt hälsas av en mängd ordensprydda officerare och själv hälsa på en mängd brokiga fanor. Piłsudski skulle säkert ha passat bättre till det, men han låg sjuk ute i sitt slott Belweder.

I WARSZAWAS GHETTO

Norr om Warszawas centrum, kring huvudgatorna Nalewki och Geşia, ligger Ghettot.

Det är en underlig och besynnerlig stadsdel, helt olik den övriga staden. Husen äro väl vanliga hus, men människorna som leva här och de egendomliga former livet här har tagit sätter sin omisskännliga prägel på stadsdelen. Nästan alla leva här av handel i en eller annan form; något annat kunna de icke förtjäna sitt uppehälle med, ty judarna motas obönhörligt bort från fabriker och kontor. Därför äro här alla gator, huvudgator och bakgator, kantade av oräkneliga små butiker. Till och med inne på gårdarna ligga affärerna tätt och dessutom finnas många så kallade basarer med tusentals små stånd. Men här bo trehundrausen människor, så gott som tvingade till köpenskap, och därför äro icke ens dessa otaliga butiker tillräckliga. Också äro gatorna översvämmade av kringvandrande försäljare som handla med bröd, halsdukar, kammar, vykort, böcker och föra med sig hela sitt lager i en korg. Under sådana förhållanden, med

en så oerhörd konkurrens, kan det naturligtvis inte bli några stora förtjänster. Många få nöja sig med en zlotys förtjänst efter att under en hel dag ha skrikit sig hesa. Och nöden är beklämmande, utefter långa dystra gator härska fattigdomen och smutsen oinskränkt.

Över butikernas dörrar och fönster sitta målade träskyltar, vars färger en gång varit klara och vackra, men nu äro blekta och nötta av väder och vind. De flesta av dessa skyltar äro delade i två hälfter, med polsk text på ena sidan och jiddish på den andra. Men på många är texten uteslutande jiddish eller, vilket inte heller är ovanligt, hebreiska. Men vilket som är vilket är för lekmanen omöjligt att avgöra då ju jiddish skrivs med det hebreiska alfabetet. Dessa skyltar med "bakvänd" text, med början längst till höger, och de ålderdomliga, om babyloniernas kilskrift erinrande skrivtecknen, bidra i hög grad till att ge främlingen känslan av att vara försatt till en annan världsdel. Men dessutom finnas andra skyltar, som vid hastigt påseende se ut som om de vore täckta av hieroglyfskrift. Det är skyltar för dem som överhuvudtaget inte kunna läsa, med en mängd små avbildningar av de flesta av de saker man kan få köpa i butiken.

Basarerna äro ett stycke verkligt österland.

Man kan gå långa gator fram mellan stånd och öppna bodar, där snart sagt allt mellan himmel och jord bjudes ut till salu. Livsmedel av alla slag ligga fritt utlagda; vem som helst kan med mer eller mindre smutsiga fingrar undersöka varans beskaffenhet för att sedan efter mycket prutande och diskuterande eventuellt bestämma sig för ett inköp. I ståndet bredvid kan man kanske få köpa vackra tofflor och dukar, broderade i alla regnbågens färger. Sedan komma leksaker i långa banor. Litet längre bort ligga några sannskyldiga lumphögar på bara marken, det är begagnade klädesplagg som säljas. För en zloty paret säljas gamla skor, så fantastiskt trasiga och slitna att man inte skulle vilja ge bort dem åt sin värsta fiende. På en öppen plats mellan stånden serveras te i glas, som utan all diskning i det oändliga vandrar från den ena till den andra. Från alla håll höras höga rop och skrik — för var och en gäller det att högljuddare än grannarna prisa sina varors utan alla gränser förträffliga egenskaper.

Det myckna säljandet och trångboddheten, som tvingar de flesta att hela dagarna vistas ute på gatorna, har gjort Ghettot till en myllrande livlig stadsdel. På trottoarerna råder en obeskrivlig trängsel. Och människorna, som här bölja fram i massor, skulle förtjäna

sitt eget kapitel. Om man till exempel stannar i det livliga hörnet av gatorna Dzika och Franciszkańska kan man bli stående länge. Man står där och bara *ser*, ser på dessa strömmar av människor. Alla äro de judar och de flesta männen gå klädda på samma sätt: unga och gamla gå i långa svarta rockar, små svarta skärmmössor och för det mesta med stövlar på fötterna. Kvinnornas klädsel är mer varierande. En del ha riktiga hattar, en del schalar över huvudena och många gå i ganska brokiga plagg. Trasiga äro de flesta. Men man ser också en och annan som går flott och chic i päls, högklackade skor och silkesstrumpor; de äro de få lyckliga, som ha en plats nere i staden. — Och ansiktena. Man ser många verkligt fascinerande profettyper, med långt grått eller vitt skägg och vackra rena anletsdrag, som tyckas vittna om en över allt larmet och bråket upphöjd ro. Ibland kan man nästan känna sig frestad att tilltala en sådan man med ordet mästare och be honom dela med sig en smula av sin visdom. Men man ser också andra med av bekymmer och umbäranden fårade ansikten. Och så unga män med stora drömmande ögon, som gå med boktravar under armarna. Till sist de otaliga försäljarna och bland dem hundratals småpojkar, som sälja dagstidningar på jiddish och hebreiska. Det är rätt

underligt att tänka, att det också på den uråldriga hebreiskan, Moseböckernas språk, trycks meddelanden om filmstjärnor och andra små nyheter för dagen.

Över körbanornas miserabla stenläggning skramla gamla hästdroskor och de mest besynnerliga lastvagnar fram. Ofta användas också droskorna som lastvagnar, inte sällan ser man sådana åkdon med både kuskbock och säten så fullproppade med varor, att kusken måste sitta med benen i vädret och passageraren får stå på fotsteget. Endast sällan letar en automobil sig väg hit upp. Om inte spårvagnarna funnes skulle man kunna tro sig vara försatt ett par hundra år tillbaka i tiden.

Ghettot, denna stadsdel, som icke är helt Europa men icke heller helt Asien, icke helt vår egen tid men icke heller helt något annat århundrade, är för en främling sällsamt och fascinerande. Och den, som en gång lärt sig konsten att på dessa myllrande gator, ensam mitt i vimlet, glömma både sig själv och tid och rum, vänder ofta tillbaka till denna stad i staden.

Också i dag, en solig och vacker men ganska kall aprildag, styrde jag mina steg dit upp. Men i dag mötte mig ett förbytt Ghetto, ett Ghetto med ett annat ansikte. Var var allt vimlet, all larmet? Borta. Var voro alla för-

säljarna, alla människor, som skrika och trängas? Borta. Å, nu visste jag, det var så sant, i dag är det en stor högtidsdag för judarna, den första påskdagen.

Lugn och stillhet härska nu på dessa annars så bullrande gator. Utmed långa stråk är varenda butik förbommad med massiva träluckor. Ingen drar en i dag i ärmarna och frågar om man inte vill köpa någonting. Och på trottoarerna, där annars de täta människoströmmarna böljade fram, gå nu bara några få, som promenera och samtala med varandra. Och alla ha sina bästa kläder på, av smutsen och fattigdomen märker man inte mycket nu. Mitt emot mig på trottoaren komma tvenne vördnadsbjudande patriarker med böljande vita skägg. I dag ha de nya fot-sida kappor och i stället för den svarta klädesmössan bära de likadana av glänsande sammet. Jag förstår inte vad de säga till varandra, men deras gång är lugn och deras gester avmätta och värdiga. — Här är så stilla på gatorna, ty nu äro väl de flesta samlade i synagogorna eller hemmen till bön, som enligt föreskrifterna skola läsas och åhöras med hattar och mössor på.

Så småningom kommer jag till park Krasinskich, där judarna ännu i dag med förkärlek hålla till, därför att de förr voro förbjudna att vistas i den större och vackrare

Saxiska parken. Här leka många små svart-håriga och lurviga barn, som med all säkerhet en gång när de bli vuxna, skola leva som deras föräldrar leva nu. Varje lördag komma de att fylla de många synagogorna, de komma troget att följa gamla seder och många av dem komma alltjämt att vänta på den Messias, som skall föra både döda och levande från smutsen och nöden till det förlovade landet.

Den, som vill se på Ghettots folk med den allra minsta glimt av förståelse, kan inte undgå att gripas av aktning för dessa människor, som alltid, också under tider av förföljelser och våldsdåd, envist hållit på sin rätt att leva sitt eget liv, så som deras fäder levat före dem.

FRÅN JERUSALEMSALLÉN TILL
DE MASOWISKA FURSTARNAS
BORG

Den breda, trädplanterade gatan med det suggestiva namnet Aleja Jerozolimska har stora förutsättningar att en gång kunna bli en verkligt vacker boulevard. I dess fond skymtar man den ståtliga, över en kilometer långa Poniatowskibron. Men själva gatan är, liksom så mycket annat här i Warszawa, vanvårdad och förfallen; stenläggningen är, för att uttrycka saken skonsamt, miserabel, och många hus stå där med femtio procent av putsningen avfallen och formligen ropa på reparation. Dessutom är den för närvarande delvis uppriven och belamrad med allsköns bråte, ty under den håller man på att bygga en underjordisk järnväg. Men gatan har i alla fall en mycket stor förtjänst, den är kantad med trevliga och enkla krogar, där man kan äta både bra och billigt.

På en kaféveranda i hörnet av Jerozolimska och Marszałkowska satt jag en ruggig gråvädersdag och intog en enkel måltid. En förträfflig kotlett med grönsaker, ett glas vodka, ett glas gott och kraftigt öl och till sist ett stort glas kolsvart kaffe. Allt till ett pris av inte fullt två svenska riksdalrar.

Orkestern, tre man stark, spelade hela tiden polska folkvisor, som inte läto alltför uppseendeväckande olikt svenska dylika. Den uppnäste och linhårige pianisten med ett par näpna blonda mustascher kunde för resten vad utseendet beträffar mycket väl härstamma från den svenska rågåkern. I utlandet gör man ibland, när man är på det humöret, den sorgliga iakttagelsen att världen egentligen är sig ganska lik överallt och att resor i främmande länder inte äro så sakramentskat givande, som man tror innan man har lämnat den mer eller mindre lugna spiselvrån. I dag var jag på det humöret.

Kanske var vädret skuld till det. Det var verkligen alldeles gement grått och kulet, riktigt "åttiotalsväder". Och genom Jerusalemsalléns hundratals lindar susade vinden fram med dystra hotelser om regn. Många städer få en alldeles särskild charm i gråväder, en viss air av trivsamhet; Warszawa hör, det försäkrar jag, inte alls till dem. Warszawa är förfärligt i gråväder. På den gropiga trottoaren utanför lågo ännu hela små oceaner av regnvatten — minnen från en regnskvätt som kom någon gång på morgonkvisten. Människorna i trängseln där ute stirrade ilska som tigrar och de små söta polskorna hade med ens mist all sin fräschör. I min gatuförhäxade storstadssjäl började

äntligen en ny röst göra sig hörd, en röst, som med bjudande stämma ropade: Bort från huvudstaden! Ut till landet, ut till fåglarna! På min förträffliga polska, som inga andra än kypare förstå, kungjorde jag att jag önskade betala, min önskan gick så småningom i uppfyllelse och jag kastade mig beslutsamt ut i folkvimlet. Jag hade bestämt mig för en utflykt.

*

Om man vid Plac Unji Lubelskiej sätter sig på ett litet gammaldags järnvägståg och låter sig med en hastighet av några mycket lätt räknade kilometer i timmen föras söder ut, ut på slätten, så kommer man, om inte tålmodet tar slut på halva vägen, till en liten stad som heter Góra-Kalwarja. Den rymmer bara några tusental själar och är, liksom många polska städer, till övervägande delen bebodd av judar. Här bor dessutom en mycket aktad och vördnadsvärd rabbin, en av dessa "zaddikim", som förr ansågos vara undergörande. Och på de kullerstensbelagda gatorna, som gå fram mellan förfallna envåningshus med otroligt smutsiga butiker, ser man judar av en särskild typ; de äro så ortodoxa att de gå med en halv meter långa hårstrimlor hängande över kinderna och med

dubbla mössor på huvudet, underst en svart kalott och däröver den traditionella svarta skärmössan. I övrigt är det ingenting märkvärdigt med staden, men en halv timmes väg därifrån ligger den lilla byn Czersk, som en gång var huvudstad i furstendömet Masowien.

Jag har sällan sett något så egendomligt, som landskapet däromkring. Den stora slätten är kluven i två delar, en slingrande förkastningslinje bildar gränsen och öster om denna gräns ligger slätten ett trettio-tal meter lägre. Det hela ser ut som en bild från Japan efter en av dessa jordbävningar, som med en gång klyver hela landskapet. På en "udde", som den övre slätten bildar i förhållande till den lägre, ligga resterna av de masowiska furstarnas borg, på tre sidor omgiven av branta stup.

Själva ruinen är inte så märkvärdig, tre tornfragment och några murbitar, det är det hela. Men den väldiga slätten, som man ser djupt där nedanför är underbar. Särskilt om man, som jag gjorde, står där uppe vid borgen en mulen dag, är landskapet fullkomligt fascinerande i all sin ödslighet. Knappt ett enda hus så långt ögat ser. Himlen var helt gråsvart och dyster, men i fjärran syntes här och var solbelysta partier av slätten, partier, som alltså lågo så långt borta att en annan

och tydligen klarare himmel välvde sig där-
över. Träden, djupt där nedanför, voro så
besynnerligt små och förstärkte ytterligare
intrycket av något japanskt. Långt borta
syntes Wisła, dystert gråsvart liksom himlen.

En gång, vid mitten av trettonhundratalet,
då ruinen inte var någon ruin utan ett ståt-
ligt och svårintagligt fäste, hade Wisła här
ett annat lopp än den har nu. Floden flöt
då utmed förkastningslinjen, ända fram till
borgen, som då låg omfluten av vatten. Tack
vare detta kunde den masowiske fursten i
sitt slott känna sig trygg för alla sina många
fiender. Men det berättas, att en vacker dag,
jag har glömt vilket år det var, då fursten
vaknade på morgonen och råkade kasta en
blick genom fönstret, mötte honom en syn,
som gjorde honom lite blek om nosen. Allt
vattnet, som så troget hade vaktat hans
liv, var borta! Wisła behagade nu i stället
flyta så långt ute på slätten, att fursten bara
såg den som en smal blå strimma. Floden
hade med en gång ändrat sitt lopp, på en
enda natt! Men fursten tappade inte koncep-
ten för det; sedan han hämtat sig från den
första förskräckelsen tog han sitt parti och
flyttade till Warszawa, som då var en liten
obetydlig landsortsstad. Från den tiden blev
Warszawa huvudstad i furstendömet Maso-
wien, och sedermera, efter Kraków, i hela

polska riket. Men den ståtliga borgen vid Czersk lämnades att förfalla.

Men som jag stod där och beundrade det storslagna natursceneriet kom ett väldigt ösregn farande över slätten. Nu passerade det Wisła och stormade dånande fram över åkrar och ängar, fram mot borgen. Det närmade sig med oroväckande hastighet. Då följde jag den masowiske furstens exempel och förflyttade mig till Warszawa.

INNEHÅLL.

Förord av HJALMAR SÖDERBERG	1
-----------------------------------	---

DRÖMMAR OCH DAGDRÖMMAR.

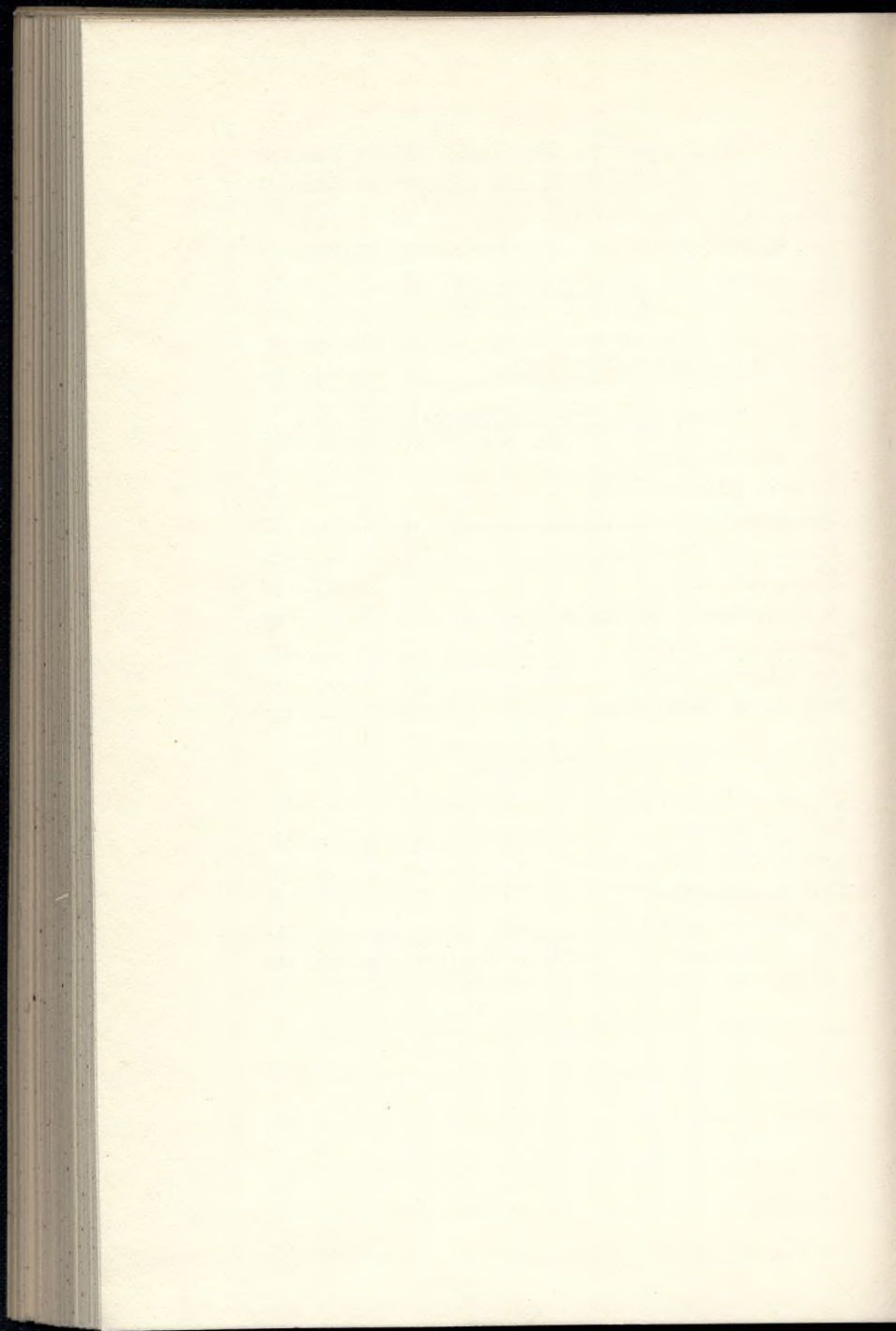
Den gestikulerande dåren	7
På båda sidor om Wisła	29
Uppvaknandet	43
Diktaren och hans Beatrice	59
Vatten och bröd	79
Sally Pathurst i Stockholm	97
Esteten spelar schack	111
Ave crux spes unica	117
Vid Martin Bircks grav	123

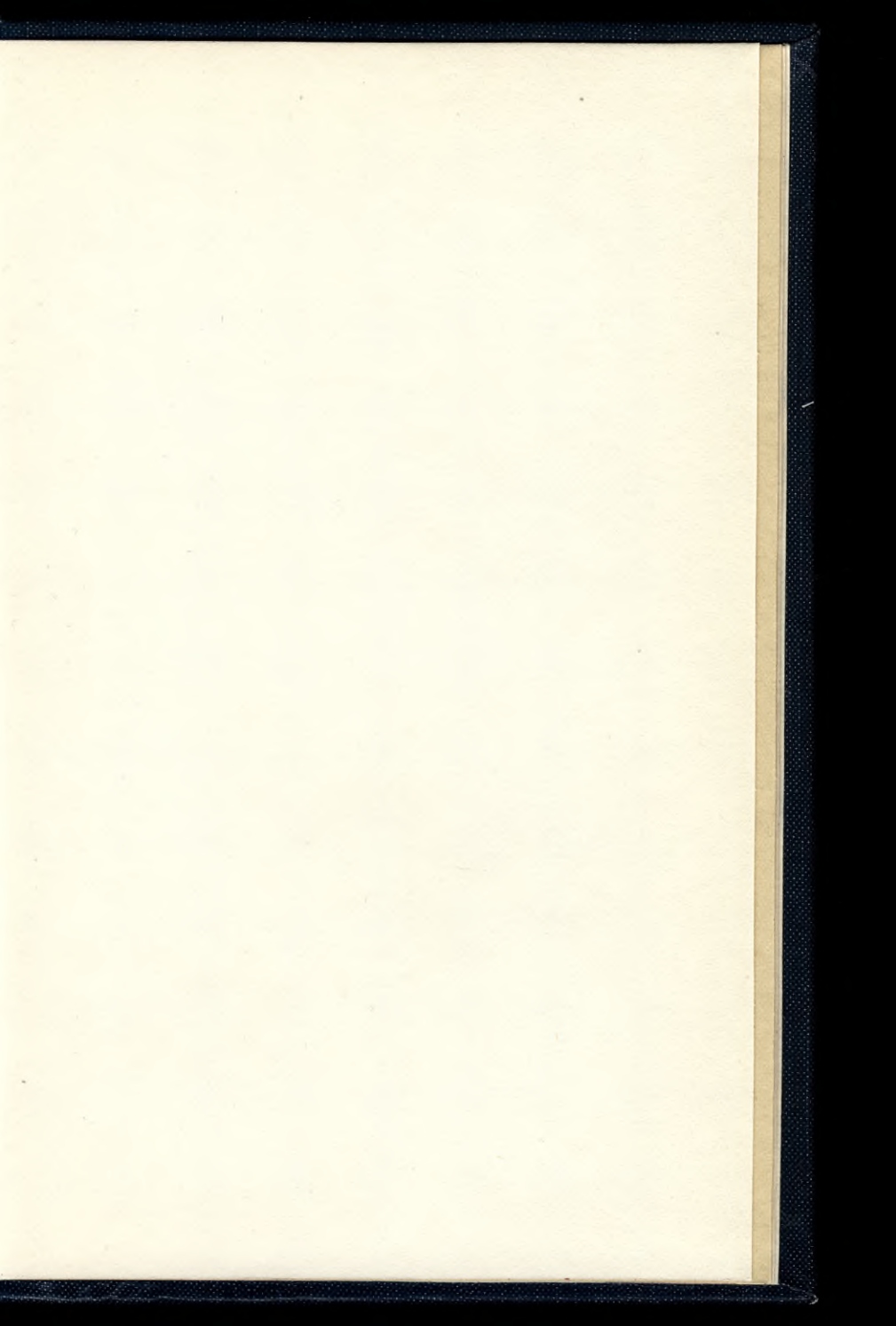
FRÅN POLEN.

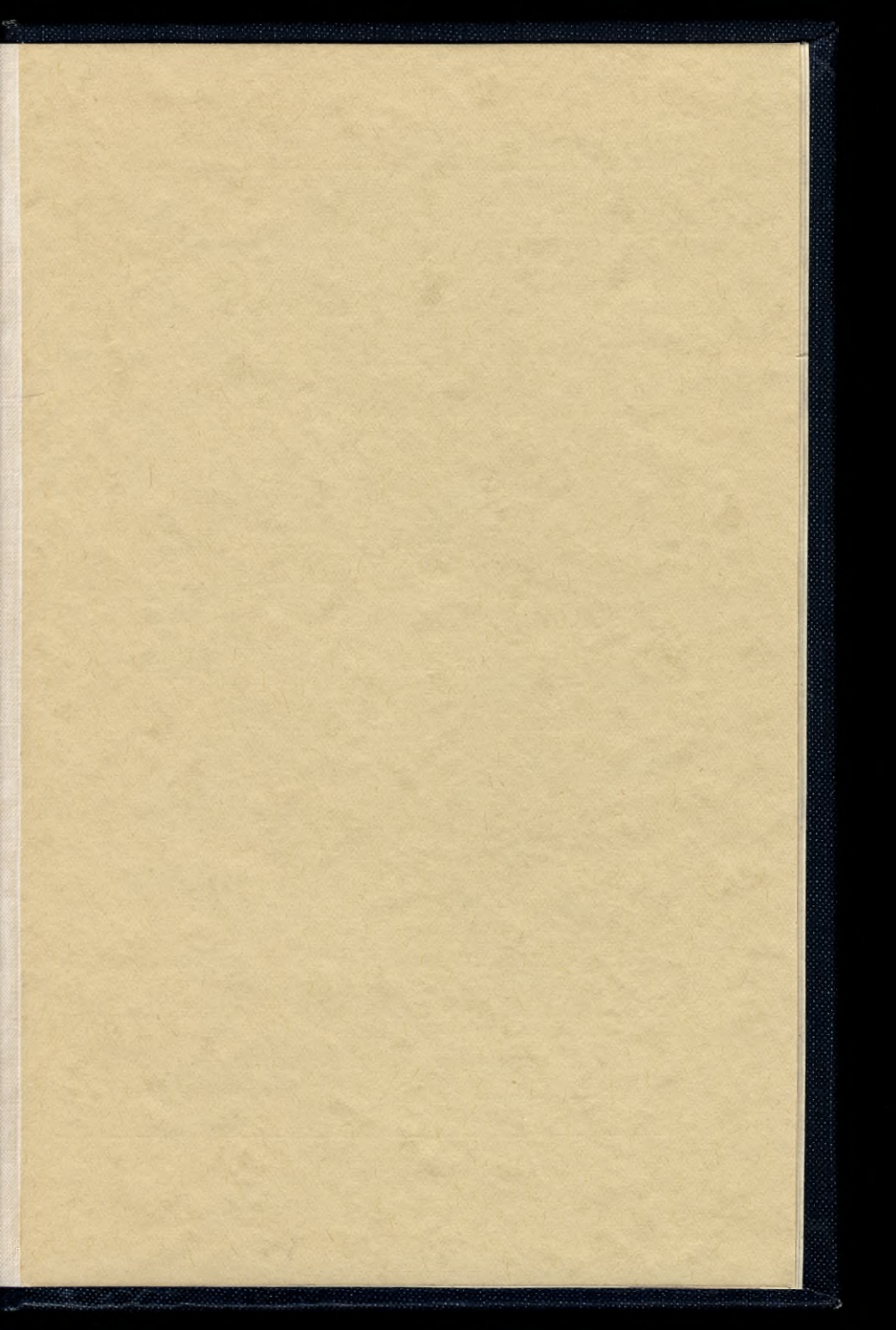
På väg ut	131
En polsk musiker	137
Crainquebille i Warszawa	143
Den stora paraden	149
I Warszawas ghetto	155
Från Jerusalemsallén till de Masowiska furstarnas borg	165

Nyare svensk skönlitteratur

Jarl Hemmer, *En man och hans samvete*. Roman.
7: 50, inb. 10 kr.

Karin Boye, *Astarte*. 6: 50, inb. 9 kr.

Py Sörman, *Aloë*. 6 kr., inb. 8: 50.

Elisabeth Högström-Löfberg, *Nära jorden*. 6: 50,
inb. 9 kr.

Elin Wägner, *Gammalrödja*. 5: 25.

Sven Stolpe, *Feg* —. Roman. 5: 75.

Agnes von Krusenstjerna, *Höstens skuggor*. Roman.
7: 50.

Mathilda Malling, *Det fatala giftermålet*. 7: 50.

Annie Åkerhielm, *Två slakten*. 7: 50.

Ingeborg Björklund, *Månen över Lund*. Roman.
6: 50.

Albert Viksten, *Den vita vidden*. 5: 75.

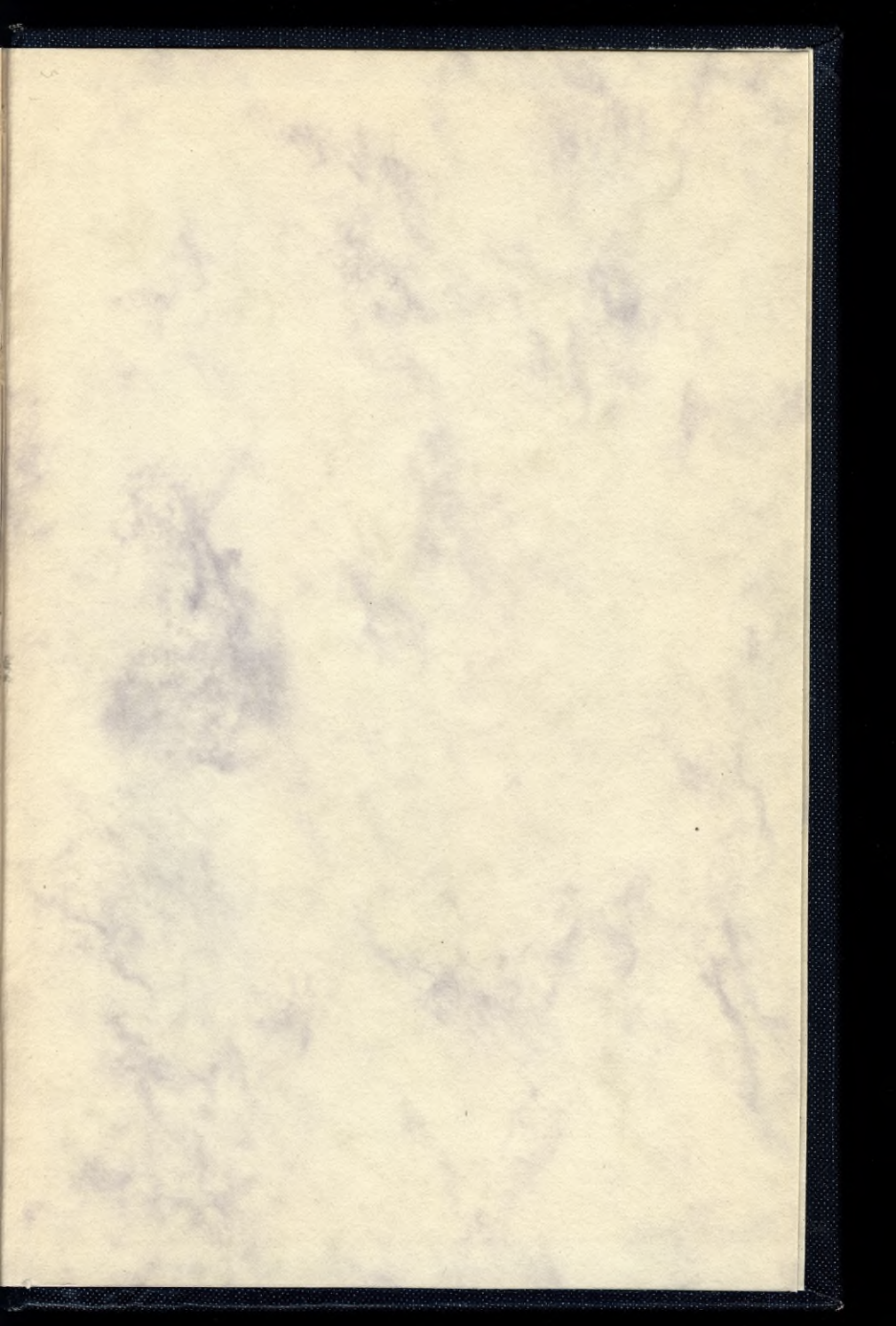
Mollie Faustman, *Den ljuva tiden*. 3: 25.

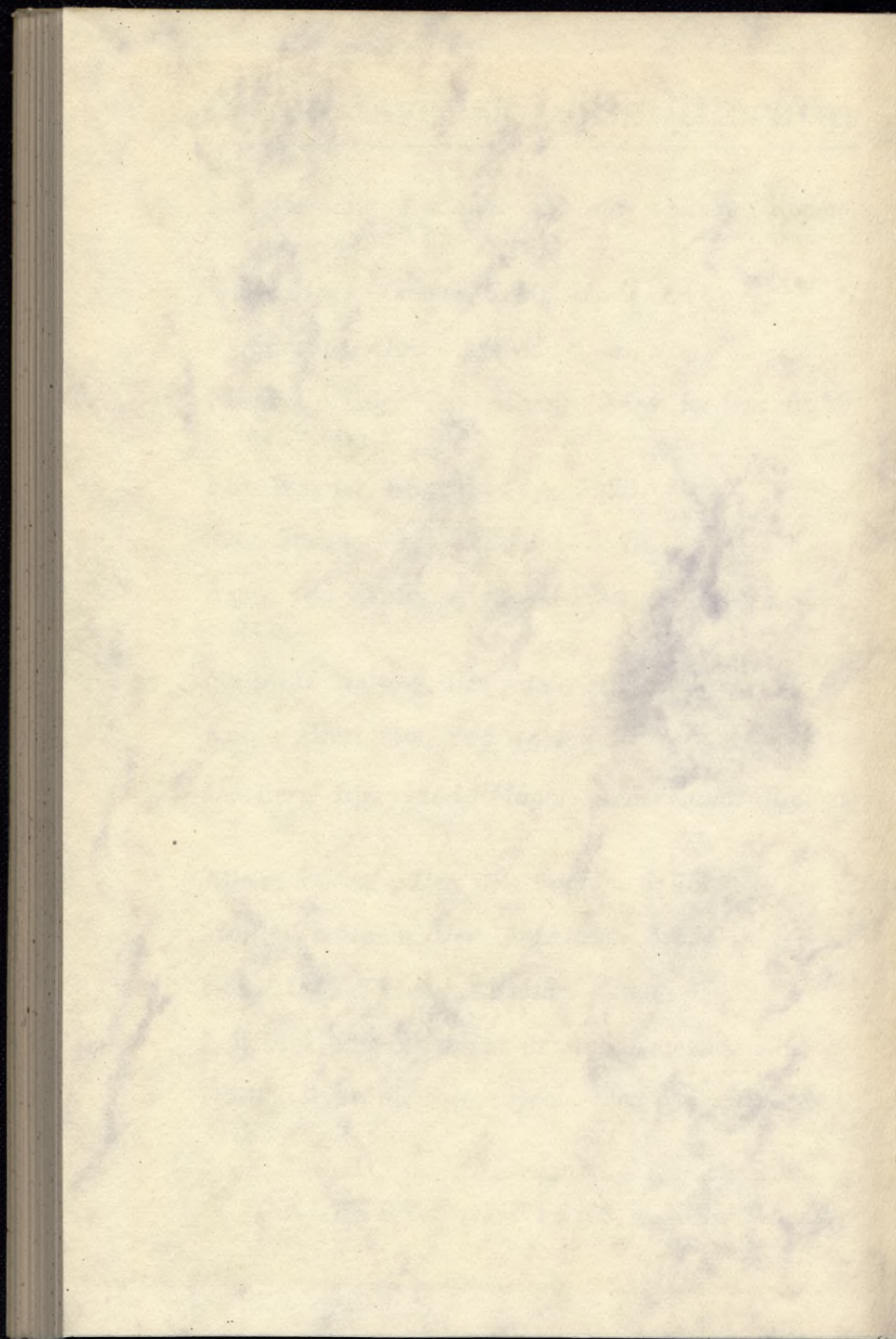
Gösta Gustaf-Janson, *Krisår*. Roman. 6: 50.

Erik Asklund, *Kvinnan är stor*. Roman. 4: 75.

Gösta Rybrant, *Äventyret med skrattbomben*.
Roman. 5: 25.

42
h

6000020290

Göteborgs universitetsbibliotek

NILS LINDE
BOKBINDARE
GÖTEBORG

